

HAREZM TÜRKÇESİYLE YAZILMIŞ BİR VASİYETNAME: HZ. MUHAMMED'DEN HZ. ALİ'YE ÖĞÜTLER

A TESTAMENT WRITTEN IN KHWAREZM TURKIC: ADVICE
FROM PROPHET MUHAMMAD TO CALIPH ALI

SAVAŞ KARAGÖZLÜ*

Sorumlu Yazar

Öz

Günümüze ulaşan Arap harfli Türkçe metinlerin bir kısmını dinî metinler teşkil etmektedir. Çeşitli konuları ele alan ve Türklere İslam diniyle ilgili şeriatları öğretmek amacıyla hazırlanan bu eserlerin bir kısmı Arapçadan veya Farsçadan tercüme edilmiştir. Geçtiğimiz aylarda adı, yazarı, müstensih ve istinsah tarihi belli olmayan bir mecmua elimize geçmiştir. Herhangi bir yerde kayıtlı olmayan bu mecmua Kastamonulu araştırmacı Tuncay SAKALLIOĞLU'nun koleksiyonunda bulunmaktadır. Mecmua, konuları açısından birbiriyle bağlantılı olan birkaç metinden oluşmaktadır. Mecmuanın son metninin Doğu Türkçesiyle yazıldığı dikkatimizi çekmiştir. İnceleme sonucunda bu metnin Harezmi Türkçesiyle yazıldığı tahmin edilmiştir. Söz konusu metin, Hz. Muhammed'in Hz. Ali'ye aktardığı hadislerden oluşmaktadır. Bu eserde 'Yâ °Ali' ibaresi ile başlayan 98 adet hadis bulunmaktadır ve bu hadisler Müslümanlara Hz. Ali üzerinden verilen öğütler şeklindedir. Metinde geçen hadislerin neredeyse hepsinin ("https://ar.lib.eshia.ir" internet adresinde bulunan *Vasiyyetu'n-Nebî li-°Ali' bin Ebî Tâlib* adlı elektronik kitapta) Arapça karşılığı bulunmuştur. Elimizdeki eserin de bu eserin Türkçe çevirisi olduğu söylenebilir. Bu çalışmanın amacı Türkoloji âlemine yeni bir eseri tanıtmak ve Harezmi Türkçesiyle yazılmış eserler listesine yeni bir eser eklemektir. Çalışma; giriş ve sonuç hariç eserin özellikleri, metin ve dizin olmak üzere üç ana bölümden oluşmaktadır. Eserin özellikleri bölümünde yazmanın tavsifi yapıldıktan sonra tespit edilen belli başlı dil özellikleri üzerinde durulmuştur. Metin bölümünde çeviri yazı karakterleri kullanılarak eserin çeviri yazısı yapılmıştır ve ardından eserin dizinli sözlüğü verilmiştir. Çalışmanın sonuna da eserin tıpkıbasım eklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Harezmi Türkçesi, Orta Türkçe, Türk Dili, Hz. Muhammed, Hz. Ali, Vasiyetname, Neseî.

Araştırma Makalesi / Kûnye: KARAGÖZLÜ, Savaş. "Harezmi Türkçesiyle Yazılmış Bir Vasiyetname: Hz. Muhammed'den Hz. Ali'ye Öğütler". Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 111 (Eylül 2024), s. 173-236 <https://doi.org/10.60163/tkhebv.1402041>

* Dr. Öğr. Üyesi, Bartın Üniversitesi, E-mail: svskaragozlu@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5986-8758.

Abstract

Religious texts make up a part of the Turkic texts in Arabic letters. Some of these works, which deal with various subjects and were prepared to teach the Turks the sharia regarding the Islamic religion, have been translated from Arabic or Persian. In the past months, we have received a manuscript whose name, author, copyist and date of copying are unknown. The manuscript is in the private collection of Tunjay SAKALLIOGLU, a researcher from Kastamonu-Turkiye, and consists of several texts related to each other in terms of their subjects. It has come to our attention that the last part of the manuscript was written earlier. As a result of our research, it was estimated that this part had been written in Khwarezmian Turkic. This part consists of the hadiths conveyed by the Prophet Muhammad to Caliph Ali. This manuscript contains 98 hadiths starting with the phrase 'Yā Ali', which is in the form of advice the Prophet gave to Muslims through Ali. Almost all of the hadiths mentioned in the text were found in Arabic in the electronic book titled "Wasiyyetu'n-Nebî li-cAlî bin Ebî Tâlib", which is available on the internet address "<https://ar.lib.eshia.ir/>". It can be said that this book is the Turkic translation of Wasiyyetu'n-Nebî li-Ali bin Ebi Tâlib. This study aims to introduce the work to the Turkologist and add a new work to the list of books in Khwarezmian Turkic. The study consists of three main parts: features of the book, text and index, except for the introduction and conclusion. In the features section of the book, the main language features identified are examined after the description of writing. In the text section, the work was transcribed and then an indexed dictionary of the work is provided. A facsimile of the manuscript is added at the end of the study.

Key Words: Khwarezmian Turkish, Middle Turkish, Turkish Language, Prophet Muhammad, Caliph Ali, Will, Neseîi.

Giriş

Bilindiği üzere günümüze ulaşan Arap harfli Türkçe eserlerin önemli bir kısmını dinî eserler teşkil etmektedir. Bu tür eserlerin bir kısmı Arapça veya Farsçadan tercüme edilmiştir. Söz konusu eserler; Kur'an-ı Kerim'in, Hz. Peygamberin hadislerinin, şeriatın vb. konuların Arapça bilmeyen Türkler tarafından kolay bir şekilde anlaşılabilmesi için hazırlanmıştır.

Türklerin yerleşmesi ve hâkimiyet kurması sonucunda Türkleşen Harezmi bölgesi 12. yüzyılda önemli bir kültür merkezi hâline gelmiştir. Cengizliler ve Altın Ordu döneminde de bu durum devam etmiştir (Ercilasun, 2011, 368). Harezmi Türkçesi, Harezmi bölgesinde (bugün Özbekistan ve Türkmenistan sınırları içerisinde kalan bölge) Karahanlı Türkçesinden sonra 13. yüzyılda ikinci bir edebî dil olarak gelişmeye başlamıştır. 14. yüzyılda Harezmi yanında Deşt-i Kıpçak'ta Altın Ordu Devleti'nde de kullanılmıştır (Argunşah, 2020, 53). Bu dönemde manzum ve mensur olmak üzere azımsanmayacak kadar eser meydana getirilmiştir. *Mukaddimetü'l-Edeb*, *Kıyasü'l Enbiya*, *Muînü'l Müridi*, *Hüsrev ü Şirin*, *Muhabetnâme*, *Nehcü'l Feradîs*, *Cümcümenâme*, *Satır Altı Kur'an Tercümesi*, *Altın Ordu Yarlık ve Bitikleri* ve *Cevahirü'l Esrâr* adlı eserler dönemin başlıca Türkçe eserleridir. Ayrıca *Tansuknâme*-

i İlhâni¹, Tenzilî's-Sâlihîn² ve Harezmi Türkçesi Fal Kitabı³ gibi yeni bulunan eserler de bu listeye eklenebilir.

Geçtiğimiz aylarda Arapça ve Türkçe dinî metinler ihtiva eden bir mecmua elimize geçmiştir. Hâlihazırda Kastamonulu araştırmacı emekli öğretmen Tuncay SAKALLIOĞLU'nun koleksiyonunda⁴ bulunan bu mecmua altı metinden oluşmaktadır. Mecmuanın ilk iki metni Arapça olup diğer dört metin ise Türkçe kaleme alınmıştır. Mecmuanın altıncı metninin diğer üç metne nazaran daha eski bir döneme ait olduğu dikkat çekmektedir. Harezmi Türkçesiyle yazıldığı tahmin ettiğimiz bu metin on dört yapraktan teşekkül etmektedir. Çalışmamızın konusu olan metin (mecmuanın son on dört yaprağı) Hz. Muhammed'in Hz. Ali'ye verdiği öğütlerden ibarettir. Araştırma sırasında “<https://ar.lib.eshia.ir/>” internet adresinde (ع) لعلي بن ابي طالب (ص) وصية النبي “*Vasiyyetu'n-Nebî (S.) li-°Alî bin Ebî Tâlib (°A.)*” adlı bir e-kitaba rastlanılmıştır. Bu kitapta Hz. Muhammed'in Hz. Ali'ye verdiği 219 adet öğüt bulunmaktadır. Müellifi, Necmeddin lakaplı ve Ebu Hafş künyeli °Omar b. Muhammed Neseî olduğu kaydedilmiştir ve *Tilbetu't-Talebe, el-°Akâ'idu'n-Neseîfiye* ve *el-Ekmelu'l-Aṭvel* adlı eserlerin yazarı olduğu belirtilmiştir (<https://ar.lib.eshia.ir/27477/1/12>). Necmeddin Neseî (Ebû Hafis Necmüddin Ömer b. Muhammed b. Ahmed b. en-Neseî es-Semerkandî) Hanefî fakihî, mühendis, müfessir ve kelamcıdır. H. 461 (1068/69) yılında Buhara'nın yakınlarında bulunan Neseî (Nahşeb) şehrinde doğup 12 Cemâziyelevvel 537 (3 Aralık 1142) tarihinde Semerkant'ta vefat etmiştir. °Akâ'idü'n-Neseîfî, *el-Manzûmetü'n-Neseîfiye, et-Teyşîr fî (°ilmi)'t-Tefsîr, el-Ekmelü'l-aṭvel, el-°Kand fî zikri °ulemâ'i Semerkand, Tilbetü't-talebe, Tuḥfetü'l-mülûk, Şerḥu Medâri'l-uşûl, Zelletü'l-kârî, Taṭvilü'l-esfâr li-taḥşîli'l-aḥbâr, Tefsîr-i Neseîfî, Risâle fî beyâni mezâhibi't-taşavvuf, Maṭla'u'n-nücûm ve mecma'u'l-°ulûm, el-Tevâküt fî'l-mevâküt, Qalâ'idü'l-ferâ'id fî şerḥi Kaydi'l-evâbid, Haşrû'l-mesâ'il ve ḡaşrû'd-delâ'il, Minhâcü'd-dirâye fî'l-fürûc, Nazmü'l-Câmi'i's-şagîr* adlı eserler ona aittir ve bunların dışında müellifin, Brockelmann'ın kaydettiği *Risâle fî'l-fırâki'l-İslâmiyye, ed-Dâ'ir fî'l-fikh, el-Münebbihât* (Brockelmann, Suppl., I, 762) yanında kaynaklarda şu eserleri de zikredilmektedir: *el-Ḥaşâ'il fî'l-mesâ'il, Târîḥu Buḥârâ, el-İş'âr bi'l-muḥtâr mine'l-eş'âr, °Ucâletü'l-hasbî bi-şifati'l-Mağribî, Meşâri'u's-şârî, el-°icâzâtü'l-müterceme bi'l-hurûfi'l-mu'ceme, en-Necâh fî şerḥi aḥbârî Kitâbi's-Şihâh, Şerḥu Şahîhi'l-Buḥârî, Ba'şü'r-reḡâ'ib li-baḥşî'l-ḡarâ'ib, el-Cümelü'l-me'sûre* (Aslantürk, 2006, 571-573). Ancak *Vasiyyetu'n-Nebî (S.) li-°Alî bin Ebî Tâlib (°A.)* adlı eserin hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir. Yukarıda bahsi geçen e-kitap, elimizdeki eserle karşılaştırıldığında, aralarında büyük bir benzerlik olduğu görülmektedir. E-kitaptaki öğütler, tematik olarak tasnif edildiğinden ve eserin Arapça el yazmasına ulaşılamadığından öğütlerin sıralanması hakkında bilgiler bulunmamaktadır. Ancak, metindeki hadislerin neredeyse tamamı bahsi geçen e-kitapta tespit edilmiştir; bu

¹ Bk. Fatih Kurtulmuş, *Tansukname-i İlhâni (Giriş –Metin –Notlar –Sözlük)*, Basılmamış Doktora Tezi, Ardahan 2020.

² Bk. Saidbek Boltabayev, *Harezmi Türkçesiyle Yazılmış Yeni Bir Eser: Tenzilî's-Sâlihîn*, IX. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bilge Tonyukuk Anısına, C.1, s. 507-515, TDK yay., Ankara 2021.

³ Bk. Samet Onur, *Harezmi Türkçesi Fal Kitabı: Yıldızname - Divname - Kur'an Falı - Kura Falı - Tılsımlar*, Akçağ yay., Ankara 2023.

⁴ Eser, Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesine bağışlanacaktır.

nedenle elimizdeki metnin *Vasiyyetu'n-Nebî (S.) li-°Alî bin Ebî Tâlib (°A.)* adlı eserin Türkçe versiyonu olduğu söylenebilir. Bu çalışma; eserin özellikleri, metin ve sözlük dizin olmak üzere üç ana başlıktan oluşmaktadır. Çalışmanın sonunda da eserin tıpkıbasımı yer almaktadır. Ayrıca, eserde tespit edilen bazı hata veya eksiklikler *Vasiyyetu'n-Nebî (S.) li-°Alî bin Ebî Tâlib (°A.)* adlı eserden yararlanarak düzeltilmiştir; düzeltilen kısımlar parantez ( ) içinde veya dipnotlarda gösterilmiştir. Düzeltilmeyen sözcükler Arap harfleriyle gösterilmiştir.

1. Eserin özellikleri

1. 1. Yazmanın tavsifi

Altı metinden oluşan söz konusu mecmuanın ilk iki metni Arapçadır; birincisi manzum bir metinden ibarettir, ikincisi ise 'جواهر الاسلام' adlı bir kitaptır. Mecmuanın üçüncü metni 'رساله قاضی زاده افندی' ve dördüncü metni ise 'درستان اعتقاد اهل سنت' adlı eserdir. Bu iki metin Osmanlı Türkçesiyle kaleme alınmıştır. Beşinci ve altıncı metnin ilk ve son sayfaları eksik olduğundan eserlerin adları, yazarları, müstensihleri ve istinsah tarihleri gibi bilgiler mevcut değildir. Bu iki metnin (beşinci ve altıncı) yazı stilleri birbirine benzese de beşinci metnin tamamı harekeli olup altıncı metin ise genel olarak harekesizdir. Ayrıca dil özellikleri bakımından da birbirlerinden farklıdır.

Çalışmamızın konusunu teşkil eden altıncı metin on dört varaktan ibarettir ve metnin her bir yaprağı 19x14.5 cm ebattadır. Her yaprak önlü arkalı olmak üzere iki sayfadan oluşmaktadır ve her sayfa 15 satırlıktır. Metin, nesih yazı stiliyle yazılmıştır. Eser genel olarak okunaklı olmasına rağmen bazı yerlerinde siliklikler ve yanlış yazılan sözcükler içermektedir. Bununla birlikte az da olsa eserin bazı sayfalarında kopuk cümleler ve yazar veya müstensih tarafından silindiği düşünülen kısımlar da mevcuttur. İlk ve son sayfaları eksik olan bu eserde "Yā °Alî" ibaresiyle başlayan 98 öğüt bulunmaktadır; öğütlerde yer alan ayetler Arapça verilmiştir. Arapçadan Türkçeye tercüme edildiğini düşündüğümüz bu eserde, Türkçenin söz dizimine uymayan "éki rak°at namâz tünle kılmaklık fâzılrağ turur miñg rak°at kündüz kılmadin", "ma°nisi andağ têmek bolur kim ay bār hüdâvendâ bereketliğ benim ummetimge şenbelerni, pencşenbelerni." gibi cümlelere rastlanmıştır. Eserin sayfaları numaralıdır; bazı sayfalarında çoban kaydı bulunmakla birlikte derkenarda düzeltmeler bulunmaktadır.

1. 2. Eserin dil özellikleri:

1. $k > h^s$ ses olayı, *yağşı* یخشی 'iyi' (3b/01), *oğşa-r* اوخشار 'benzemek' (13a/07) 'sözcüklerinde görülmüştür. Bu sözcükler Karahanlı Dönemi eserlerinde de h^s lıdır.
2. /c/ ve /ç/ ünsüzleri ج ile ve /b/ ve /p/ ünsüzleri ب ile gösterildiği gibi /v/° ve /f/ sesleri de aynı harfle (ف) gösterilmiştir: [ov+ga] اوغفا 'av' (3b/01), *kivür-ür* کيفورور

⁵ Bk. N. Hacıeminoğlu, *Harezmi Türkçesi ve Grameri*, s. 31.

⁶ Türkçe sözcüklerde bulununan ف harfi 'v' transkripsiyon işareti ile gösterilmiştir. Karahanlı ve Harezmi eserlerinde ف yerine ف kullanımı sıkça görülmektedir. Bu eserde de diş dudaksıl /v/ sesini göstermek için ف harfinin kullanıldığı düşünülmüştür. Bk. F. Y. Şahin, "Üç Noktalı Fe Harfinin Ses Karşılığı Öğuzların /w/ Karahanlıların /v/ Ünsüzü Kullanımı", s. 370.

‘girdirmek, sokmak’ (5a/03); *kāfir* کافر ‘kafir’ (5b/11), *sefer+ge* سفرکا ‘yolculuk’ (6a/03)].

3. /d/ sesi: (ET. d>) /d/ sesi Harezmi Türkçesi eserlerinde genellikle korunmuştur. Ancak sık sık /y/ sesi ile yer değiştirdiği görülmüştür (Eckmann, 2003, s. 12). Eğer bir metinde hem *d* hem de bunun *y*’li örnekleri varsa o metin Harezmi Türkçesine aittir (Ercilasun, 2019, s. 5). Bu eserde de hem *d*’li [*adrl-sa* اندرلسا ‘ayrılmak’ (8b/10), *edgü* انكو ‘iyi’ (9a/10)] hem de *y*’li [*uyu-mak* اوبوماق ‘uyumak’ (1a/05), *toy-gandin* تويغاندن ‘doymak’ (1a/11), *ayak* اياق ‘ayak’ (8a/10)] örneklerin olduğu tespit edilmiştir. Aynı sözcüğün *d*’li ve *y*’li [*kadgu-larınğni* قذغولارينگني ‘kaygı’ (10b/14) ~ *kaygu* (1a/06)] şekillerinin olduğu da saptanmıştır. Bununla birlikte *z*’li örnekler de [*yazak* يراق ‘yaya’ (6a/03)] vardır ve aynı sözcüğün *z*’li ve *y*’li [*koy-ar* قويار ‘koymak’ (1b/12) ~ *koz-up* قوزوب (7b/08)] şekillerinin bulunduğu tespit edilmiştir.

4. Birden fazla heceli sözcüklerin sonundaki *G*⁷ seslerinin korunduğu [*arig* اريغ ‘temiz’ (11b/09), *ölüg+ler* اولوكلار ‘ölü’ (10a/05)] tespit edilmiştir.

5. +*IIG*/+*IUG* isimden isim yapım ekindeki /*G*/ sesinin korunması [*yaşlıg* يشلغ ‘yaşlı, yaşla dolmuş (göz)’ (6a/11), *sözlüg* سوزلوك ‘sözlü’ (9a/12)] ile birlikte bazı sözcüklerde düştüğü [*kadguli* قذغولي ‘kaygılı’ (9a/03), *uyatlu* اوياتلو ‘edepli’ (14b/06)] saptanmıştır.

6. Sözcük başı /*b*/ sesi korunmakla birlikte [*bër-ür* بيور ‘vermek’ (1b/10), *bar* بار ‘var’ (2a/04), *bol-dı* بولى ‘olmak’ (3a/12)]⁸ *bol-* fiilinin *ol-* şekli de tespit edilmiştir: [*olsa* اولسه (1b/11)].

7. Karahanlı Dönemi’nde gerçekleşen *-b- > -v- ~ -v-* ses olayı bu eserde de tespit edilmiştir. Harezmi Türkçesi eserleri bu ses olayı bakımından hem Karahanlı Türkçesi hem de Oğuz Türkçesi özelliğini taşımaktadır (Ata, 2014, s. 66). [*sev-gül* سفكول ‘sevmek’ (5b/12), *yavuz* يفوز ‘kötü’ (7a/11); *suv+a* سوا ‘su’ (1a/12) ~ *suv* سوف (10b/15)].

8. Sözcük içi /*g*/ sesi korunmakla birlikte bazı sözcüklerde /*v*/ olmuştur: [*kivürür* كيغورور (5a/03)].

9. Harezmi Dönemi eserlerinde belirtme durumu eki genelde +*nI*, +*n* şeklindedir. *Hüsrev ü Şirin*’de diğer eserlerden farklı olarak belirtme durumu eki 10 yerde +*I* olarak geçmiştir (Ata, 2014, s. 75). Bu metinde ise çoğunlukla +*nI* [*süre+si+ni* سوره سني ‘sure’ (1a/14), *tamuğ+ni* تموغ ني ‘cehennem’ (13a/02)] biçimindedir. Bununla birlikte bir kez Oğuz Türkçesinde olduğu gibi +*ü* şeklinde geçtiği tespit edilmiştir: [*köngül+ü* كونكولو ‘gönül’ (1a/04)].

10. Kuzey-Doğu Türkçesine ait bir metinde zamir *n*’si varsa o metin, Çağataycadan önceki iki dönemden birine aittir. Harezmi Dönemi eserlerinde de zamir *n*’siz örnekler vardır; ama zamir *n*’li örnekler de vardır; fark, Çağatay Türkçesinde zamir *n*’li örneklerin bulunmaması veya çok az bulunmasıdır (Ercilasun, 2019, s. 5). Bu metinde zamir *n*’siz sadece iki örnek tespit edilmiştir: [*hoşnüdlük+ıdn* خوشنودلوقلى ‘hoşnutluk’ (14a/04), *samıça* سانجه ‘sayısı kadar’ (13b/13)].

⁷ /*G*/ ünsüzü ile ilgili maddelerde Aysu Ata’nın, *Çağatay Türkçesinin İlk Devresi Harezmi - Altın Ordu Türkçesi* adlı eserinden faydalanılmıştır (/*G*/ ünsüzü s. 68-69).

⁸ *bar, bar-, bol-, bër-* gibi sözcüklerde sözcük başı /*b*/ sesinin Harezmi Dönemi metinlerinde korunduğu tespit edilmiştir (Ata, 2014, s. 65).

11. Yönelme durumu eki +KA /+GA /+ $\widehat{ngA}^0$ /+A şeklidir: [*uçtmağ+ka* *وجتما قا* ‘cennet’ (14a/14); *töşek+ge* *توشاك كا* ‘döşek’ (3b/12), *kulğa* *قولغا* ‘kul’ (11a/14); *vakt+ingā* *وقتینكا* ‘vakit’ (6b/11); *yüz+ine* *یوزینا* ‘yüz, sıfat’ (1b/03), *suva* *سوا* (1a/12)]. Harezmi Dönemi eserlerinde ek başı /G/ sesi korunmakla birlikte bazı istisnalarda Oğuz Türkçesinde olduğu gibi ekin başındaki /G/ sesinin düştüğü görülmüştür. Yönelme durumu eki de bu eklerden birisidir (Ata, 2014, s. 71). Bu metinde yönelme durumu ekinin sekiz kez zamir *n*’si ile birlikte +nA biçiminde geçtiği tespit edilmiştir.

12. Çağatay Türkçesi eserlerinde belirli zamir şekilleri terk edilmiştir: *manğar* vb., *bizim*, *anlar*, *munlar* gibi; Nevâyi’den itibaren *olar* yerine de *alar* kullanılmıştır (Eckmann, 1988, 200). Bu metinde dokuz kez *anlar*, dört kez *anğar* ve iki kez *munlar* kullanılmıştır. Bu zamirlerin *alar*, *bular* gibi şekilleri geçmemiştir.

13. Ayrılma durumu eki +dIn [*kün+din* *کوندین* ‘gün’ (2b/05), *karabaş+dın* *قراباش دن* ‘cariye’ (10b/07)] biçiminde olmakla birlikte ekin +dAn şekli iki sözcükte [*hak+dan* *حق دان* ‘Allah’ (8a/03), *kul+dan* *قول دان* ‘köle’ (8b/15)] tespit edilmiştir¹⁰. Ayrıca bir sözcükte ayrılma durumu eki +DA [*hazret+inde* *حضرتیندا* ‘huzur, makam’ (6b/09)] şeklinde geçmiştir.

14. Sıfat-fiil eki -Ir ekinin yanında -Ar, -Ur, -yUr kullanılması ve olumsuz -mAz ekinin z’sinin tonsuzlaşmaması Karahanlı Türkçesinin özelliklerindedir. Harezmi Türkçesi eserlerinde ise -Ir eki terk edilmiştir ve -mAz ekinin -mAs şekli görünmeye başlamıştır (Eckmann, 1988 s. 196, 198). Bu eserde -Ar ekinin sıfat fiil eki olarak kullanıldığı tespit edilmiştir: [*yıgar ol-sa* *یغار اولسه* ‘engel olmak’ (1b/11), *qoyar ol-sa* *قویار اولسه* ‘bırakmak’ (1b/13)]. Olumsuz geniş zaman eki ise genel olarak -mAs biçimindeyken bir sözcükte -mAz şeklinde geçmiştir: [*bol-maz* *بولماز* ‘olmak’ (7a/14)].

15. Sözcük başı /t/ sesi korunmuştur: [*té-p* *تیب* ‘demek’ (7a/04), *til* *تیل* ‘dil’ (13/07)]. Sadece iki sözcükte /t/ sesinin /d/ye dönüştüğü görülmüştür ve aynı sözcüğün ikili kullanımının olduğu tespit edilmiştir. Birincisi *tile-* fiilinin *tile-di* *تلادی* ‘dilemek, istemek’ (3a/12) ve *dil-e* *دیلا* (4a/11) şekilleri geçmiştir. İkinci sözcük ise *taqi* edatıdır; eserde 36 kez *taqi* *تقی* ‘ve’ ve 1 kez *daqi* *داقی* (13b/08) biçiminde kaydedilmiştir.

16. Karahanlı Türkçesinde +nç sıra sayı ekinin yanında +nçI şekli de bulunmaktadır. Çağatay Türkçesinde ise +nç yerine +nçI kullanılmıştır (Eckmann, 1988, s. 196, 200). Eserde çoğunlukla +nç biçimindedir. Sadece üç sözcüğüne ulanan bu ek beş kez +nçI ve iki kez +nç şeklinde gelmiştir.

17. Kalınlık incelik uyumu genel olarak sağlamdır. Ancak bazı alıntı sözcüklerde [*delil+lık* *دللیق* ‘kılavuz’ (7a/08), *emānetlık* *امانت لیک* ‘güvenilir’ (10a/02), *illet+ka* *علت قا* ‘hastalık’ (2b/07)] bozulduğu tespit edilmiştir; aynı sözcük iki şekilde çekimlendiği de görülmüştür: [*seferge* *سفرگا* ‘yolculuk’ (6a/03) ~ *seferğa* *سفرغا* (3a/04)].

18. Harezmi Türkçesi eserlerinde, düz ünlülü tabanlara zarf-fiil eki (-(I)p >) -(U)p, ilgi durumu eki (-nIng>) -nUng ve yapım ekleri (-Iş- >) -Uş-, (-(I)n- >) -(U)n-

⁹ 3. teklik ve çokluk kişi iyelik ekinin sonra.

¹⁰ Ayrılma durumu ekinin +dAn şekli bu dönemin eserlerinde nadiren görülür. *Kıyasî'l-Enbiya*'da 9 (*hakdan, hâlden vd.*), *Nehtü'l-Ferâdis*'te 1 (*andan*) ve *Hüsrev ü Şîrin* 7 (*közen, bulutdan vd.*) örnekte tespit edilmiştir. (ATA, , 2014, s.77).

şeklinde karşımıza çıkabilir (Eckmann, 2003, s. 8). Karahanlı Türkçesi eserlerinde bu eklerin ünlüsü her zaman düzdür. Çağatay Türkçesi metinleri de bu açıdan Karahanlı metinleri gibidir. Ancak Çağatay Türkçesinde sözcük tabanındaki dudak ve diş-dudak ünsüzlerine bağlı olmayarak bu ekler yuvarlaklaşmış olabilir (Ercilasun, 2019, s. 5). Bu metinde ise durum bu şekildedir:

a. İlgi durumu ekinin ünlüsü: Düz ünlülü tabanlarda çoğunlukla düzdür: [*ay+nîng* اي نينگ ‘ay’ (2b/04), *namaz+nîng* نماز نينگ ‘namaz’ (4b/06)]. Bir örnekte yuvarlak ünlülüdür: [*kim-lernîng* کيم لرنونگ ‘kim, kimse’ (5a/10)]. Yuvarlak tabanlarda ekin ünlüsü yuvarlaktır: [*kul+nung* قولونگ ‘köle, kul’ (6b/03), *köz+üng+nung* کوزنگ نونگ ‘göz’ (8a/11)].

b. Zarf-fiil ekinin (-Up) ünlüsü: Düz ünlülü tabanlarda çoğunlukla düzdür: [*tileş-ip* تيلاشيب ‘karşılıklı istemek’ (8a/10), *bak-ıp* باقيب ‘bakmak’ (11a/04)]. Bir örnekte yuvarlak ünlülüdür: [*tam-up* تاموب ‘damlamak’ (11a/01)].

c. Yapım eklerinin ünlüsü: Düz ünlülü tabanlarda istikrarsızlık söz konusu olup ekin ünlüsü bazen düz bazen de yuvarlaktır: [*kılın-mas* قيلنماس ‘yapılmak’ (5b/kenar), *sevün-ürler* سفونورلار ‘sevinmek’ (7b/11); *aldur-gül* الدورغيل ‘aldırmak’ (3a/06); *nürlandır-gül* نورلانديرغيل ‘aydınlattırmak’ (7b/12); *kesil-ür* كيسلور ‘kesilmek’ (9a/01), *eksil-mes* اكسيلماس ‘eksilmek’ (7a/10)].

19. Bildirme eki genel olarak ‘*turur*’ (tur-ur) sözcüğü ile gösterilmiştir. Sadece *budur* بُدور (12a/05) ve *düşman(ı)dur* دوشمن در (12a/07) sözcüklerinde ekleşmiş (+dur) şekli kullanılmıştır.

20. Çağatay Türkçesi eserlerinde *ıda bër-* fiili birleşerek *yiber-*’e dönüşmektedir (Eckmann, 1988, s. 201). Metinde fiilin *ıda bër-* şeklinde geçtiği tespit edilmiştir: [*ıda bër-medi* ايذا برمادي ‘göndermek’ (11b/05)].

21. Harezmi Dönemi eserlerinde yeterlilik fiilinin olumlusu *bil-*, olumsuzu *u-* ile yapılmaktadır. Bununla birlikte olumsuz şekil, *bil-me-* fiili ile de yapılabilmektedir (Hacıeminoğlu, 1997 s. 182). Bu metinde yeterlilik fiili bir kez geçmiştir: [*alu bil-ür* الويلور ‘alabilmek’ (9a/07)].

22. Harezmi Türkçesi eserlerinde *-y* zarf-fiil ekinin olumsuzu *-mAy* şeklindedir (Ata, 2014, s. 107). Metinde ekin sadece olumsuzu (bir kez) tespit edilmiştir: [*tevbe kılmay¹¹ ölse* توبه قلماي اولسا ‘tövbe kılmadan ölse’ (7b/02)].

23. *-yU* zarf-fiil ekinin kullanımı Harezmi Türkçesinde de devam etmiştir. Çağatay Türkçesinde ise sadece (vezin için) şiirlerde bulunur, yerine *-y* eki kullanılır (Eckmann, 1988, s. 196-200). Bu zarf-fiil eki (*-A, -U, -ı*) aynı zamanda birleşik fiillerin teşkilinde iki fiili birbirine bağlar (Ata, 2014, s. 105). Eserde, üç örnek tespit edilmiştir: [*sevün-ü* سفونو ‘sevinmek’ (9a/01, 9a/02), *küven-ü* كفانو ‘güvenmek; kibirlenmek’ (9a/01, 9a/02); *yarlıka-yu* يرلقايو ‘bağışlamak’ (2a/06, 13b/03)].

24. *-GInçA* zarf-fiil ekinin *-InçA* şekli sadece *Mu’inü’l-Mürîd*’de tek örnekte tespit edilmiştir (Ata, 2014, s. 106). Ek, bu metinde de çoğunlukla *-GInçA* olmakla birlikte bir yerde *-InçA* şekline rastlanılmıştır: [*çıkınça* چقنچا ‘çıkınca’ (2a/14)].

25. Geniş zaman eki genel olarak *-(X)r*’dir. İki örnekte *-yUr* ekinin kullanıldığı tespit edilmiştir: [*tileyürler* تيلايورلار (2a/06), *atayurlar* اتايورلار (12a/09)].

¹¹ Metindeki örnek Çağatay Türkçesindeki (*-mAdIn > mAyIn > -mAy*) (Eckmann, 1988, s. 201) eki olabilir. Ancak eser daha çok Harezmi Türkçesinin dil özelliklerini yansıttığından ek *-y* zarf-fiil ekinin olumsuzu olduğu düşünülmüştür.

26. Kapalı /è/¹²: Birçok metinde olduğu gibi bu metinde de kapalı e'yi gösterecek bir işaret bulunmamaktadır. Kapalı /è/ ile okuduğumuz sözcükler bu şekildedir:

a. Metinde, aynı sözcüklerin ي'li ve ي'siz yazıldığı tespit edilmiştir. Bu sözcüklerin tümü /è/ işaretiyle gösterilmiştir: [érse ایرسا (6a/03) ~ érse ارسا (6a/04); sèni سني (2a/06) ~ sèni سيني (8b/02); èksük ايكسوك (6a/02) ~ èksük اكسوك (6a/02)].

b. Birinci hecesinde birincil /è/ sesi olan Türkçe sözcüklerin yazılış şekline bakılmaksızın /è/ karakteriyle gösterilmiştir [bêş¹³ بش (1a/04); bérgil بيركل (2a/09)].

c. ي'li yazılıp dönemin başka metinlerinde ي'li ve ي'siz biçimleri olan sözcükler /è/ karakteriyle gösterilmiştir: [tég تيك (1b/08)].

d. Yalın, çekim eki almış veya aynı kökten türemiş olan sözcüklerin birisi dahi ي'li yazılmışsa kökteş olan sözcüklerin tümü /è/ karakteriyle gösterilmiştir: [tégi تنكي (3b/14), tégîn تيكين 2b/04, tégrü تكرو (6b/12)].

Metin

1a: (1) dın asıg tégmegey meger ol dost-dın taŋrınlık üçü-(2)n bolsa néteg kim taŋrı ta'âlâ kelâm-ı kadım ve kur'an-ı mecîdde (3) yarlıkar صدیق ولا شافعیین (3) فما لنا من شافعیین ولا صدیق (3) yarıklar (4) bêş nè érse köngülü ölür¹⁵ evvel kö(p) yemek êkinç köp u-(5)yumağ üçünç köp sözlemek törtinç köp külmeğ bêşinç (6) dünyelik üçün köp kaygu yemek. Yâ 'alî hârâm yemek dervîş-(7)lik-de öngünde belâlar keltürür. Yâ 'alî gıy-(b)et kılmadın sakla-(8)ngıl kim kim gıy(b)et köp kılsa taŋrı ta'âlâ hışım kıılır. (9) Yâ 'alî bêş nè érse köngülü-ni kara kıılır kaçan köngül (10) kara bolsa közge¹⁶ yavuk bolur suva siymek törtinç töşekde işetmek bêşinç bitni (13) terk salmağ. Yâ 'alî bêş nè érse köngülini¹⁷ (14) dervîş ve şüfi kıılır evvel قل هو الله احد süresini (15) köp oğımağ êkinç az yemek (üçünç) 'âlimler birle olturmağ

1b: (1) törtinç, öksüzlerning başını sılmağ bêşinç rûze tutmağ tağı (2) istiğfâr köp kıılmağ. Yâ 'alî bêş nè érse közining nürını (3) arturur evvel ka'bege bakmağ êkinç 'âlimler yüzine bakmağ tağı kök-(4)ge 'ibret üçün bakmağ. Yâ 'alî bêş nè érse sağa-(5)nı tız aqartur evvel borç köp-lük(i), êkinç köp kaygu yeme-(6)k, üçünç hatun-lar nefesi¹⁸ törtinç balğam köp-lüki (7) bêşinç yızığlığ nè erseni köp sürtmek yıpar ve (8) buhür tég. Yâ 'alî kim kim halâyık-larını yahşı işge (9) taŋrı ta'âlâ üçün buyursa taŋrı ta'âlâ (10) anı küç-lendürür ya'nî kuvvet bérür kim yaman iş-(11)din taŋrı-lık üçün yıgar olsa taŋrı tağı aning dü-(12)şman-larını küç-siz kıılır kim kim barça işde toğru olsa taŋrı ta'âlâ aning sözi üstün ola kim kim¹⁹ êki yüzlükni ço-(13)yar olsa taŋrı ta'âlâ anğa uçmağ-da köşk binâ (14) kıılır. Yâ 'alî hoş hûlu kişi namâz kıılğuçıla-(15)r tağı rûze tutğuçı-lar tağı taŋrı ta'âlâ rızası

¹² Mustafa Argunşah'ın "Harezmi Dönemi Metinlerinde e/i sorunu", adlı makalesinden yararlanılmıştır.

¹³ Bk. Clauson, *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century*, s. 376.

¹⁴ Şuarâ Süresi 100-101.

¹⁵ İstinsah hatası olabilir. Ancak sözcüğün *ölür-* şekli Eski Uygur Türkçesinde [*ölmek* 'öldürmek' (Caferoğlu, 1993, s. 100.)] tanıklandığından tamir edilmiştir.

¹⁶ Bahsi geçen e-kitapta كفر الانسان وهو لا يدري 'insan bilmeden küfür eder' şeklinde geçmiştir.

¹⁷ كونيكني şeklinde yazılmıştır.

¹⁸ Metinde نفسنى şeklinde yazılmıştır.

¹⁹ Derkenara gösterilmiştir.

2a: (1) üçün ğazāt kılğanlar şevābı tutar. Yā °alī yalğan (2) sözlemegil egerçi saᅅga dünyede aslamı bolsa kim āhīret-(3)de köp ziyānı bar. Yā °alī toĝrı sözlegil egerçi saᅅga (4) dünyede ziyānı bolsa āhīret-de köp aslamı bar. Yā °alī (5) tahāret birle bolĝıl kim tahāret birle bolsanĝ kökdeki (6) ferīşte-ler seni tanĝrı ta°ālā-dın yarlıkayu tileyürler. Yā (7) °alī şadaķa kim kizlü bering tanĝrı ta°ālā-nıĝ ğazabını (8) kaytarur taķı rüzķunĝını saᅅga açar ve eger şadaķa-nı (bersenĝ) (9) tanĝ ertelik beringil kim belālār kökdin tanĝ erte ine-(10)r kim şadaķa belālārını kaytarur neteg kim peyĝamber °aleyhi-(11)'s-selām yarlıķar الصدفة ترد البلاء وتترك القضاء في الهوى. (12) Yā °alī mescidde olturĝuķı tanĝrı ta°ālā-nıĝ (13) ķonĝşı-sı bolur ya°nī tanĝrı ta°ālā amānında bo-(14)lur çıkınķa. Yā °alī edĝülük kılĝıl egerçi ol kişı sefile (15) bolsa emīru'l-mu'minīn °alī razīya' İlahu °anh aydı sefile kim

2b: (1) turur yā resūlu'llāh, resūl °aleyhi's-selām aydı sefile ol bolur (2) kim öĝüt-lesenĝ öĝüt almasa ve eger (a)nı²⁰ yaman-lasa °ā-(3)rlamasa ve eşlemese. Yā °alī hīcāmet-din saķlanĝıl (4) ay-nıĝ evvelinde on beşine tegin kim her bir künde bir (5) türlüĝ °illet peydā bolĝay velikin²¹ on altı künden (6) sonĝ hīcāmet kılĝıl kim her bir küninde bir türlüĝ (7) şifā ve bereket bar. Yā °alī hīcāmet kılmaķlık barķa °illet-(8)ķa şifā turur illā ölüm-ge şifā ermes. Yā °alī şenbe kün (9) yā taķı ķahārşenbe kün taķı her bir ay-da yēti kün hīcā-(10)met almaĝıl üçünķ, beşinķ, (on) üçünķ, on altınķ, yigir-(11)mi törtünķ, yigirmi beşinķ kim nehis turur neteg tanĝrı (12) ta°ālā yarlıķar في ايام الدنيا (13) نجسات لنزيمهم عذاب الخزي في الحياة (14)sindin kim tanĝrı ta°ālā her bir ķav(m)din²² kim °āşī (15) boldılar anlarını āhīr ķahārşenbe kün-de helāk

3a: (1) kıldılar. Yā °alī tanĝrı ta°ālā her bir kün-de bir nē (2) erseni yarattı köklerni taķı yerlerni yekşenbe kün yarattı (3) eger sēn binā kılmaķ-ķa tilesenĝ yekşenbe kün binā kılĝıl (4) ve eger yolĝa ya seferĝa çıkmaķ-ķa tilesenĝ duşenbe kün (5) çıkĝıl kim peyĝamberler duşenbe kün seferĝa bardılar ve e-(6)ger hīcāmet-ķa tamur²⁴ açturmaķ tilesenĝ sişenbe kün aldur-(7)ĝıl kim havvā anamız sişenbe kün hayz kördi ve ķā-(8)bīl hābīl-ni sişenbe kün öldürdi ķahārşenbe kün (9) hīķ nē ersege yaramas meger dārū içmek-ge bolur ve eger (10) hācet tilesenĝ penķsenbe kün tilegil kim hāceting²⁵ (11) revā bolĝay kim mūsā peyĝamber °aleyhi's-selām penķsenbe (12) kün fir°avn-dın hācet tiledi, hāceti revā boldı (13) ve eger nikāh kılmaķķa tilesenĝ āđine kün nikāh kılĝıl (14) kim barķa peyĝamberler °aleyhimu's-selām āđine kün (15) nikāh kıldı-lar eger ovĝa barmaķ tilesenĝ

3b: (1) şenbe kün ovlaĝıl kim ovĝa yaĝşı bolur neteg kim peyĝa-(2)mber °aleyhi's-selām yarlıķadı اللهم بارك لامتي في سببها و خميسها واجعل ذلك في بكورها ma°nī-si andaĝ tēmek (4) bolur kim ay bār hūdāvendā bereket-liĝ mēnim ummetim-ge şenbe-(5)lerni, penķsenbelerni. Yā °alī ķahārşenbe tūni ya-(6)lınĝaķ turmaĝıl kim her kim ķahārşenbe

²⁰ Metinde نى şeklinde yazılmıştır.

²¹ Metinde ولكن şeklinde kaydedilmiştir.

²² Fussilet Sûresi 16.

²³ Metinde قودين şeklinde yazılmıştır.

²⁴ Derkanara yazılmıştır.

²⁵ Metinde حاجتتلك şeklinde yazılmıştır.

tüni ya-(7)lîngaç tursa şeytân anı urğay ve sayrağ²⁶ ve (8) taşak²⁷ ve öngün zahmetler andan fâyide bulğay. (9) Yâ °alî bês nê êrse şeytân-dın turur evvel (10) köp êsnemek êkinç ağızın-dın suv aq-(11)mağ üçünçî vakt-sız burnı kanamak törtinç (12) töşek-ge köp osurmak bêşinç mescidde (13) gıybet kılamak. Yâ °alî aḥşâm-dın song (14) yassı-gâ teği taqı taṅg atarda taqı kün toğar-(15)da taqı êkindi-din song uyumağıl taqı

4a: (1) bosağda olturmağıl bosağda yastanmağıl tır-(2)nak-ıng birle tişing arıtmağıl taqı tabak arka-(3)sında êlek arkasında ötmek yemegil ötmek (4) yêseng tüvkürmegil hâcethânede tüvkür-(5)megil süzmegil sünggük birle tizek birle (6) toğar²⁸ yêgen ot birle taqı sağ êlig birle i-(7)stincâ kıлмаğıl öz °avratınga taqı bakmağıl taqı o (8) nê êrse kim hâcethânede sêndin ²⁹اوريار anğa (9) bakmağıl taqı ol yêrde kim bevl kılursang ğusul (10) kıлмаğıl. Yâ °alî bu ayğanlarım-dın saklanğıl (11) kim dervîş-lik dile ve °illet peydâ bolğay. Yâ °alî (12) mu'eddin manğlağanda iç kâmet bêrgende taqı şada-(13)ka namâz kılgandın song du°a kılgıl kim du°ang (14) tîz mustecâb bolğay. Yâ °alî oğrularnıng kim (15) yamanrakı ve necisrakı ol turur kim özindin

4b: (1) oğrulağay, °alî aydı yâ resül' u-llâh özindin oğru-(2)lamağ nêteg bolur resül têp aydı °aleyhi's-selâm namazı-(3)nıng rukû°ini ve sucüdını tamâm kılmasa ol öz şevâbındın (4) oğrulamış bolur. Ol namazı ba°z imâm-lar kavlince (5) revâ bolsa ve dîni dürüst ermes anıng üçün kim eger sünnetni (6) osal kılsang namâznıng yaman bolur ve eger farîza-ka o-(7)sallık kılsang dîning dürüst êrmes. Yâ °alî taṅrı (8) ta°âlânıng dostları³⁰ üç nê êrse birle uçtmağka (9) kiretler evvel mâl-larını taṅrı ta°âlâ rızası üçü(n) (10) fidâ kılamak birle üçünçî dünyeni ħor tutmağ birle. Yâ (11) °alî cuvânmerd fâsık kongşı yaḥşı-rağ turur baḥîl-(12)din. Yâ °alî³¹ cuvânmerd bolğıl kim cuvânmerd taṅrı ta°âlâ (13) rahmetine yavuk-rağ turur, °ad(a)bındın yırağ-rağ turur. (14) baḥîl-din saklanğıl baḥîl taṅrı ta°âlâ-nıng rahmetin-(15)din irak-rağ turur ve °adâbına yavukrağ turur.

5a: (1) Yâ °alî cuvânmerd bir ağaç turur uçtmağ içinde butakları (2) bu dünyed(e) kim kim ol butakğa êlig³² ursa ol butak (3) anı uçtmağ-ka kıvürür ve baḥîllik bir ağaç turur tamuğ-da (4) anıng³³ butakları bu dünyed(e) kim kim ol butakğa êlig (5) ursa ol butak anı tamuğka³⁴ kıvürür. Yâ °alî mi°râc (6) tüninde³⁵ kördüm uçtmağ kapuğında bitilmiş êrdi kim (7) uçtmağ harâm turur baḥîl-larğa ve êki yüzlülerge ve özler-(8)ini körgüzçi-lerge atasın anasın azâr kılguçı-larke. (9) Yâ °alî kaçan kim taṅrı tebâreke ve ta°âlâ aydı yâ uçtma(h) (10) aydı yâ rab mênî kim-lernüing üçün yaratting taṅrı (11) ta°âlâ aydı yâ uçtmağ sêni cuvânmerdler üçün (12) taqı ol kişi-ler kim dînlerini

²⁶ İsim şekline rastlanmamıştır. sayra- 'hezeyan etmek; sersemleşmek' fiilinden türetilmiştir. Bk. *Clouston, An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 859.

²⁷ İsim şekline rastlanmamıştır. *taşka-* 'tokatlamak' fiilinden türetilmiştir. Bu fiil tarihi eserlerde sadece DLT'de *tasga-* şeklinde geçmiştir (Ercilasun – Akkoyunlu, 2015, s. 860).

²⁸ 'toğar' şeklindeki geçmiş olan bu sözcük hatalı (> توغار tovar) yazılmış olabilir, ancak Anadolu ağızlarında, *doğar* 'koyun ve keçi, davar' (*Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, C. 4, 1993, s. 1536) örneğine rastlandığından tamir edilmemiştir.

²⁹ Anlamından emin olunamadığından Arap harfleriyle gösterilmiştir. Eserin Arapça versiyonunda 'senden çıka' anlamında bir ifade kullanılmıştır.

³⁰ Metinde دینلاری şeklinde yazılmıştır.

³¹ Derkenara yazılmıştır.

³² Metinde ایلینگ şeklinde yazılmıştır.

³³ Metinde اول اول ائی نینگ şeklinde yazılmıştır. Hatalı olduğu düşünülüp *anıng* şeklinde okunmuştur.

³⁴ M'tinde توغاقا şeklinde geçmiştir.

³⁵ 'tüninde' şeklinde yazılmıştır.

dürüst ve hürmet-lığ (13) tuttu-lar taķı dünyede mēndin qorğuglu boldılar, (14) uçtmağ aydı yā rab rāzī boldum. Yā °alī tamuğ (15) kapağında kördüm bitilmiş ērdi; her kim dünyeye

5b (1) songınça nē ērse³⁶ ya°nī anğar uysa anıng orni tamuğ-(2)da turur, ve her kim dünyeye muhālefet-lıķ kılssa anıng orni (3) uçtmağ turur. Yā °alī kaçan kim taņgrı tebāreke ve ta°ālā (4) tamuğnı yarattı ērse tamuğ aydur yā rab mēni kimler üçün yarat-(5)tıng taņgrı ta°ālā aydı³⁷ yā rab rāzī boldum. Yā °alī (6) cuvānmerdlerning du°asın saķ(1)anıgıl kim cuvānmerdlar (7) ve qur°an oķığanlarıning du°asını taņgrı ta°ālā hāzretinde mustecāb turur red kılınmas³⁸. (8) Yā °alī ata ananıning rızāsını saķlanğıl kim (9) peyğāberning rızāsı ata ana rızāsı içinde turur (10) taņgrı ta°ālā-nıng ğāzabı ata ana ğāzabı içinde. Yā °alī (11) koņğşını ağırlağıl konuknı ağırlağıl³⁹ egerçi kāfir bolsalar ataņ ananğ-(12)nı sevgül ve ağırlağıl egerçi kāfir bolsalar ve sā°il-ni (13) maħrūm kaytarmağıl egerçi kāfir bolsa. Yā °alī öz rüz-(14)kındın⁴⁰ oğru(lamağıl kim oğurularıng yamanraqı (15) ve şōm-raqı ol bolur emirū°l-mu°minin °alī aydı yā resūlū°llāh

6a: (1) ol nēteg bolur peyğāber °aleyhi°s-selām aydı her kim terāzū-(2)da ya ölçe-mekde ēksük bērse anıng rızķısı ēksük (3) bolur. Yā °alī her kim hāram seferge barsa eger yazak⁴¹ ērse (4) şeytān anıng koldaşı turur ve eger atlu ērse şeytān anıng (5) birle menğeşü turur ve her kim ērse helāl birle sohbət kılğa-(6)nda taņgrı ta°ālā atını aymasa şeytān anıng oğlı ve kıızı (7) birle o(r)taķ bolur nēteg kim taņgrı ta°ālā qur°an-ı mecdid ve kelā(m)-(8)-ı qādım içinde yarlıķar (9) واجلب عليهم بخيلك ورجلك و اجلب علىهم بخيلك ورجلك⁴² Yā °alī her kim helāl yēse dīni (11) sāfi bolur ve köngli yaruķ bolur közi yaşığ bolur taņgrı (12) qorğ(ı)ındın ve du°ası taņgrı ta°ālā hāzretinde mustecā(b) bolur (13) ve her kim şubheli nē ērse yēse dīni tonuķ bolur ve köngli (14) qara bolur kim kim hāram yēse köngülü öler dīni ēksük bolur (15) ؟ اعندست bolur ve ducāsı taņgrı ta°ālā hāzretinde

6b: (1) mustecāb bolmas ve °ibādeti az bolur ve yazuķlamak üze hāriş (2) bolur. Yā °alī kaçan kim hāram yēyüci du°ā kılssa taņgrı (3) ta°ālā ferişte-lerge buyurur kim hās kılunğ hācetini (4) revā kılğıl ve tilekini bering⁴³ kim anıng ünini işitmege-(5)y mēn ve her kim-ge kim taņgrı ta°ālā ğāzab kılssa ol (6) kılğa hāram-dın māl rüzī kılur şeytān-nı anğ mu°ekk-(7)il kılur ve anğar sıhhat bērür ve dünyega⁴⁴ (8) meşğül kılur

³⁶ Anlam açısından problemlidir. Müstensih hatası olabilir. Söz konusu hadis, Nesefi°nin eserindeki من خالف هوا كانت الجنة مأواه ، ومن اتبع هوا كانت النار مأواه ‘nefsine muhalefet edenin yeri cennettedir, nefsinin peşinden gidenin yeri cehennemdedir’ (<https://ar.lib.eshia.ir/27477/1/23/%D9%85%D9%83%D8%AA%D9%88%D8%A8>) hadisinin çevirisi olsa gerek. Hadisteki *dünye* sözcüğü *dünye(ge)* olarak tamir edilirse ve ‘nē ērse’ yok sayılırsa cümle; *dünye(ge) sünginçe ya°nī anğar uysa anıng orni tamuğda turur* ‘dünyaya eğilince (dünya hayatını tercih ederse) yani ona uysa onun yeri cehennemdedir’ şeklinde okunabilir.

³⁷ Bu cümlede eksiklik tespit edilmiştir. Bir önceki öğütün akışına göre cümle ‘seni bahiller için...’ şeklinde devam etmeli ve ‘yā rab rağı boldum’ cümlesinden önce de ‘tamuğ aydı’ ibaresi olması gerekir diye düşünülmüştür. Yazar veya müstensih satır atlattığı için bu hata meydana gelmiş olmalıdır.

³⁸ Derkenara yazılmıştır.

³⁹ Derkenara yazılmıştır.

⁴⁰ Metinde روزقیندين şeklinde yazılmıştır.

⁴¹ Sözcüğün *yazak* şekli ilk kez bu metinde tespit edilmiştir. Tarihi Türk lehçleri metinlerinde *yağaq, yayağ, yayaķ, yaya* biçimlerine rastlanmıştır. Clauson, *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 887; Boeschoten, *Dictionary of Early Middle Turkic* s. 386-387; Ünlü, *Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, s. 1243; Ünlü, *Harezmi Altınordu Türkçesi Sözlüğü*, s. 650; Toparlı vd., *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 305.

⁴² İsrā Süresi 64.

⁴³ Metinde بيريئك şeklinde yazılmıştır.

⁴⁴ Metinde دنياعام şeklinde yazılmıştır.

ve dünyelik işlerini aᅇgar oᅇgay kılu-(9)r ol sebep birle taᅇgrı ta°alā ᅇazretinde irak bolu-(10)r aytur taᅇgrı ta°alā kerim ve ᅇafūr ve raᅇım turur (11) ve kōᅇgli ᅇaralıklıᅇin ᅇabersiz bolur āᅇir vaᅇtıᅇga (12) tēgrü ol vaᅇtda neᅇe kim öküᅇ ve nedāmet yēse fāyide (13) kılmaz, belı taᅇgrı ta°alā kerim ve ᅇafūr ve raᅇım turur (14) ol kiᅇi-lerge kim taᅇgrı fermānına boyun sunup (15) ve andın ᅇorᅇup tā°at kılsalar. Yā °alı taᅇgrı

7a: (1) her ᅇulnı kim raᅇmet kılmakᅇa tilese faᅇlı ve keremi birle (2) ol ᅇulnı dost tutar ve du°asını ᅇabül kılmakᅇa te°-(3)ᅇır kılar ferıᅇte-ler ay-ᅇay-lar yā rab bu mu'min ᅇulu-(4)ᅇᅇᅇᅇ du°asını ᅇabül kılgıl tēp ayᅇay taᅇgrı ta°ā-(5)lā ayᅇay kim ey ferıᅇte-lerim mēn ol ᅇulum-nu-(6)ᅇᅇ du°ā ve tazarru° ve zārısını seᅇer mēn taᅇı mēn ᅇulum (7) üze siz(din) raᅇım-raᅇ turur mēn. Yā °alı kim kim bir musulmā-(8)n-nı ᅇayr iş üze delil-lık kılsa ol ᅇayr kılgan (9) kiᅇi-ge nē ᅇevāb bolsa bu kiᅇi-ge ol ᅇevāb bolur kim (10) ᅇevābıᅇin ᅇıᅇ nē ērse eksilmes taᅇı kim bir musulmā-(11)n-nı yavuz işᅇe baᅇlasa ol işleᅇen kiᅇi-ge nē (12) °adā(b) bolsa ol kiᅇi-ge ol bolur kim °adābıᅇin (13) ᅇıᅇ nē ērse eksilmes. Yā °alı rüze dürüst bolmas (14) illā niyyet birle ve namāz revā bolmaz illā ᅇahāret bir-(15)le ve ᅇadaᅇa ᅇabül bolmas illā ᅇelā(l)din ve tevbe ᅇabül bolmas

7b: (1) tā ᅇarını ᅇarām-dın arıᅇ kılmagınᅇa. Yā °alı kim kim (2) yalᅇan sözlese ve tev(be) kılmay ölse ferıᅇte-ler anı (3) yalᅇanᅇı tēᅇey-ler ol yalᅇanᅇı-ların bolᅇay taᅇgrı ta°ā-(4)lā ᅇatında kim toᅇru sözlese toᅇruluk birle öl-(5)se ferıᅇte-ler (a)nı toᅇru sözleᅇüᅇı tēᅇeyler ol taᅇgrı ta°alā (6) ᅇatında ᅇıᅇdik-ların bolᅇay. Yā °alı ᅇadaᅇa bēr-(7)gil ölüᅇler üᅇün kim taᅇgrı tebāreke ve ta°alā ferıᅇte (8) ᅇozup⁴⁵ turur ölüᅇ-lerge bērgen ᅇadaᅇa-nı ölüᅇlerniᅇᅇ ervā-(9)ᅇılarına iletürler. ᅇaᅇan kim ol ᅇada-(10)ᅇanıᅇ ᅇevābı anlarᅇa tēᅇse ve ᅇürları nūr birle tolar (11) anlar ᅇevünürler ve küvenürler ayturlar ilāᅇı sēn bizim tir-(12)ıᅇlerimiz-ge raᅇmet kılgıl ve kōᅇᅇüllerini nūrlandırılᅇ (13) ve uᅇtmaᅇ birle ᅇevündürgil nēte(g) kim bizni ᅇevündür-(14)diler ve ᅇü ᅇadaᅇa bērmesēᅇ anlar ᅇaᅇᅇururla(r) ve ol ᅇozu-(15)p barᅇan māl-ları üᅇün ᅇasret ve nedāmet yerler. Yā °alı

8a: (1) ᅇaᅇan kim kıyāmet kün bolsa صدقنا و آمانا bir bölek ᅇalkᅇ-(2)nı uᅇtmaᅇᅇa keltürᅇeyle(r) uᅇtmaᅇ ᅇapuᅇına yeᅇseler uᅇtmaᅇ-(3)nı körseler⁴⁶ ᅇakdan nidā kelᅇey kim munlarını tamuᅇ sarı (4) ᅇaytarıᅇᅇ kim munlar dünyede musulmān-larᅇa maᅇᅇaralıklı⁴⁷ (5) kılip külmēgil. Yā °alı her kim bir musulmāᅇga selām kılsa (6) taᅇgrı ta°alā yigirmi ᅇesene anıᅇ divānında ᅇebīt kılgay (7) her kim musulmān-nıᅇᅇ selāmına °aleyk(e) alᅇay taᅇgrı (8) ta°alā kırᅇ ᅇesene anıᅇ dıvānında ᅇebīt kılgay. Yā °alı (9) ᅇaᅇan kim ādem oᅇlı ölüᅇ⁴⁸-kerānında tüᅇse boᅇunları (10) biri birindin esenlik tileᅇip vedā° kılırlar ayak (11) ᅇolᅇa baᅇᅇa tā közünᅇ-nünᅇ aᅇı ᅇarasıᅇga tēgrü. (12) Yā °alı eᅇer ᅇadaᅇa bērsēᅇ ᅇelāl-din bērgil kim bir direm (13) ᅇelāldin ᅇadaᅇa bērmek yaᅇıᅇ-

⁴⁵ A. Ata'nın (Kıᅇasü'l-Enbiyā II, s. 367) ᅇalıᅇmasında ᅇoᅇd- ~ ᅇoy- ve S. Ünlü'nün (Ünlü, 2012 s. 332) sözlüᅇünde ᅇoᅇd- ~ ᅇo- ~ ᅇoy- biᅇimleri mevcuttur. Boeschoten, qo- maddesi altında qoz- ᅇeklinin Kıᅇasü'l-Enbiyā ve Kur'an-ı Kerim Tercümesi eserlerinde ᅇeᅇtiᅇini ᅇöstermiştir. Borovkov, Orta Asya'da Bulunmuş Kur'an Tefsirinin Söz Varlığı (XII - XIII Yüzyıllar), s. 173 (Boeschoten, 2021, s. 253).

⁴⁶ Söᅇᅇük ᅇosalar ᅇeklinde yazılmıştır.

⁴⁷ Cümle eksiktir. Eserin Arapᅇa versiyonunda فإياك و أن الدنيا تضحك بالمسلمين... كما كنتم تضحكون بالمسلمين في دار الدنيا. فإياك و أن الدنيا تضحك بالمسلمين... dünyada Müslümanlara ᅇüldüᅇünüz gibi. Sakın Müslümanlara ᅇülme' ᅇeklinindedir.

⁴⁸ اولو شکر انبیا ᅇeklinde yazılmıştır. İdrak ᅇaᅇıᅇesi'nde de ölüᅇ 'ölüm' anlamıda ᅇeᅇmiştir. Bk. Ragıp Muhammed, Memlük Türkᅇesinde Ekler ve İşlevleri, s. 256.

rağ fâzıl-rağ turur yüz direm (14) harām-dın. Yā °alî bir direm şadağa kim sên tirig-
liginde (15) öz êlig birle bērseng faẓlı artuğ-rağ turur

8b: (1) yüz direm kim sēndin songra-sınga bērsele(r). Yā °alî kaçan kim (2) sēni yüzüğe karşı öğseler bu du°ānı okıgıl kim sên mutekebbir (3) bolmay sên kim (tanğri) ta°ālā mutekebbirlerni düşman tutar. Du°ā bu turur اللهم اجعلني خيرا مما يظنون ولا
kaçan kim bu du°ānı okısang (6) sên mutekebbir bolmas. Yā °alî rahîm birle ulaşgıl rahîm tēdi-(7)gümüz ol bolur kim uruğ kıyaş birle ulaşmak bolur kim (8) kim uruğ kıyaşı birle ulaşp dostluğ kılsa dîni (9) dürüst ve °omrunğ uzun bolğay kim kim uruğnı kıya-(10)şındın ağrılısa anlar birle ulaşp dostluğ (11) kılmasa ferişte-ler anğar mel°ün atanurlar tanğri kelāmında (12) yarlıkar kavluhu ta°ālā لعنهم الله فاصمهم واعمى (13) ولتقطعوا ارحامكم اولانك الذين (14) takı rahîm aytur (14) yā rab sên rahmetingni ol birle ulaşturgıl kim mēnim (15) birle ulaşur sên rahmetingni ol kuldan kesgil kim mēndin

9a: (1) kesilür. Yā °alî dünyede sevünü küvenü şādimānlık birle bolma-(2)gıl kim tanğri ta°ālā şādimān sevünü ve küvenü yörügen ku-(3)lla(r)nı sevmes kaçğulı bolğıl kim tanğri ta°ālā kaçğ-(4)ulu kõngül-leri sever. Yā °alî her kim erse her kişi-ge bir ne (5) erse bağışlasa anı yana kıyta alsa andağ bolur kim ku-(6)şkanı kıya yutmuş tēg meger kim oğlınğa ne erse (7) bērse kıya alu bilür. Yā °alî gül ağacı birle takı kımış (8) birle takı saman birle tişingni kırdamağıl kim hîr birinde (9) her türlü āfāt bar. Yā °alî misvāk kılgıl kim misvāk (10) kılmaklık içinde yigirmi dört⁵⁰ tü(r)lüg edğü haşlet (11) bar hem dîn içinde ve dünya içinde. Yā °alî süçüg (12) sözlüg açuğ yüzlüğ bolğıl kim tanğri ta°ālā sü-(13)çüg sözlüg açuğ yüzlüğ kul-lar sever açuğ sö-(14)zlüg ve turş yüzlüğ bolmağıl kim tanğri ta°ālā açuğ (15) sözlüg turş yüzlüğ-leri düşman tutar egerçi zā-

9b: (1) hid ve °ābid bolsa. Yā °alî hiç kim erseni yamanlap ğıybet (2) kıлмаğıl kim ādem oğlı °aybsız ve °özürsiz⁵¹ bolma-(3)s. Yā °alî eger ne erse bērseng tengri-lik üçün (4) bērgil kim (bēr)mekliging ve bērmeliking tengri-lik üçün (5) bolmasa halk ü(çü)n bolsa ol küçük küfür bolur nēteg kim (6) tanğri tebāreke ve ta°ālā kır°ānda yarlıkar kavluhu ta°ālā كان يرجو لقاء ربه فليعمل عملا صالحا ولا يشرك بعبادة ربه احدا (8) her kün kim tanğri erde ol kün hāl (9) tili birlen aytur ay ādem oğlanı-ları mēn sizing (10) küningiz turur mēn ve siz üze tanuğ turur mēn (11) kıyāmet küni صدقنا وامننا tanğri ta°ālā haẓre-(12)tinde ve çün keçe bolsa tün mundağ aytur kim (13) kim keçe kündüz yaħşı-lık işleseng yama-(14)nlık işlemeseng ve keçe ve kündüz sēning tanu-(15)k-larınğ tururlar. Yā °alî tanğri ta°ālā ve keremi bir-

10a: (1)le kılmı °azizlep ikrām kılsa anğa dört haşlet buyu-(2)rur evvel süçüg sözlüg kıılır êkinç emānet-lık kılu-(3)r üçinç cuvānmerdlik kıılır dörtinç kıarnını harām-(4)dın saqlar. Yā °alî helāl istegil kim helāl iste-(5)mek barça⁵² musulmānlarğa farîza turur. Yā °alî ölüğler (6) birle soħbet kıлмаğıl anlardın saqlangıl °alî aydı (7) yā resūlu'llah ölüğler kim-ler turur, resūl aydı °aleyhi°-(8)s-selām ölüğler..... ol bay-lar turur kim (9) zekāt bērmeseler tanğri ta°ālā-nın farîzala-(10)rın takşırılık kıılurlar ve

⁴⁹ Muhammed Süresi 21-22.

⁵⁰ يا علي ، و عليك بالسواك ففيه أربع . عشرين فصيحة قالدين والبدن وعشرين فصيحة قالدين والبدن

⁵¹ عشرين فصيحة قالدين والبدن عشرين فصيحة قالدين والبدن

⁵² Metinde بيجا şeklinde yazılmıştır.

keçe ve gündüz dünya birle (11) meşgûl tururlar nêteg ata ana oğul kız birle meşgû- (12)l turur. Yâ °alî saklanğil üşekçilik-dın kim (13) üşekçilik kılğanlar taŋrı-niŋ düşmanı turur-(14)lar. Yâ °alî kurtulmağ-lık yok turur kıyâmet küni (15) meger eki kişiğe biri ol bay kim cuvânmerd bolğay

10b: (1) êkinç ol derviş şabırlıklı bolğay. Yâ °alî öğretgüçi bolğıl (2) yâ êslegüçi⁵³ bolğıl törtünç bolmağıl, °alî aydı yâ (3) resülu'llâh törtünç nê turur kim öğretmes öğrenme-(4)s bilmegenni °alim-lerdin sormas tağı °alim-lerdin (5) yırağ turur. Yâ °alî saklanğil dostdın örtmese-(6)ler ve eger yamanlık körseler halâyıklar içinde ..... (7) kılsalar tağı ol kul qarabaş-dın kim san-lık tile-(8)seler ve ol hatun-dın kim sendin talâğ (9) tilese. Yâ °alî kaçan kim yatsaŋ tahâret birle (10) yatğıl kim taŋrı ta°alâ arığ-larını sever..... (11) ve eger tahâret kılsaŋ suv-nı köp tökmegil (12) çün âbdest kılmakdın fâriğ bolsaŋ bir yolu (13) innâ enzelnâ süresin oğıl ve on yolu maŋga şalavâ-(14)t bêrgil taŋrı ta°alâ kađgularınıŋ ketergey (15) ve hacet-iŋ revâ bolğay tağı her bir kağra suv kim

11a: (1) sendin tamup turur taŋrı ta°alâ ellig yıl-lık °ibâdet-(2)niŋ divânında bitigey. Yâ °alî tahâret-ni tamâm kılğandı (3) soŋ bir pâre suv-nı alğıl (bo)ynungğa sürt-gil ve kö-(4)kge bakıp ayğıl انت وحدك لا شريك (5) اشهد ان لا اله الا (7) واشهد ان محمد عبدك ورسولك andın (6) song yerge bakıp ayğıl andın (6) song yerge bakıp ayğıl (7) kaçan mundağ kılsaŋ taŋrı ta°alâ yarlıkağay yazuğlar-(8)riŋni uluğım ve kiçikin. Yâ °alî kim kim taŋrı (9) ta°alânı anğsa taŋ atma-(10)dın burun ve kün toğmasdın burun ve kün batma-(11)sdın burun taŋrı ta°alâ ol kulğa °adâb kılmağay (12) neçe me yazuğ köp bolsa. Yâ °alî kim kim êrte namâzını kılğa-(13)ndın soŋ ornında oltursa kün toğınça (14) taŋrı ta°alâ ol kulğa hac ve °umre ve miŋ şevâb direm şada-(15)ka şevâbını bêrgey. Yâ °alî kuşluk namâzını kılğıl

11b: (1) eger seferd(e) ve ilde bolsaŋ kim kaçan(n) kıyâmet küni bolsa (2) امانا کيغورچی کيغورغاي kim kayda tururlar ol kişi-(3)ler dünyede kuşluk namâzını kılıp tururlar êrdi (4) bu kün soruğ-suz ve sağış-sız uçma-(h)ka kirsü-(5)nler hiç peygâmbir ıda bêrmedi taŋrı ta°alâ anğa bu-(6)yurdu kim kuşluk namâzını kılğıl tēp. Yâ °alî (7) camâ°at birle namâz kılğıl kim taŋrı ta°alâ her bir ad-(8)ımıŋa hac ve °umre şevâbnı bêrgey camâ°at birle namâz kılma-(9)ğay illâ arığ mu'min taŋrı ta°alânıŋ dostı ve (10) camâ°at namâzındın irak turur namâzlar munâfik (11) camâ°at birle namâz kılmağ êkinç kat kökdeki⁵⁴ ferişte-(12)ler namâzı tēg turur. Yâ °alî taŋ namâzını sarğar-(13)tu kılğıl ve aḥşâm namâzını kün batğandı so-(14)ŋra kılğıl tağı rûze tutğanda seher yēgil kim peygâ-(mber)-(15)le(r)niŋ ḥaşletı turur ve cebrâ'il °aleyhi's-selâm maŋga vaşiyet

12a: (1) kıldı. Yâ °alî âğine kün gusul kılğıl kim taŋrı ta°alâ tağı (2) bir cum°a-ğa tēgrü şağire yazuğlarıŋ-nı yarlıkağay kim taŋrı (3) ta°alâ gürüng içi nūr kılğay tağı terâzünğni ḥesenât birle (4) ağır kılğay. Yâ °alî taŋrı ta°alâ ol kulnı sever kim secde-(5)de bu du°anı oğısa du°a' budur رب قد ظلمت نفسي فاغفر لي (6) ان لا يغفر الذنوب الا انت يا °alî çağır içküler taŋrı-(7)niŋ düşman-(ı)dur dost-luğ kılma-ğıl⁵⁵ kim anlar ma°lüm

⁵³ Metinde ايشلاکوجي şeklinde yazılmıştır. E-kitaptaki hadiste 'dinleyen' anlamında geçtiğinden êslegüçi şeklinde okunmuştur. êsle- 'söz tutmak' (Ünlü, 2013, s. 346).

⁵⁴ Metinde کولداکي şeklinde yazılmıştır.

⁵⁵ Metinde قلماق غيل şeklinde yazılmıştır.

(8) turur zekāt bérmegeñlerni köklerde ferişte-ler tañgrı-ning (9) düşman(1) atayurlar ribā içkülerge selām bérmeñ kim (10) anlar tañgrı ta°ālā birle uruşğanlar tég turur néteg kim (11) tañgrı ta°ālā qur°ān-da yarlıkar kavluhu ta°ālā ⁵⁶ فان لم تفعلوا (12) فاذنوا (13) her kim ramazān ay rüze tutsa taqı altı kün şavv(ā)- (14) ayında rüze tutsa eyle bolğay kim bir yıl tamām (15) rüze tutmış tég. Yā °alī kaçan kim du°ā kılsañ

12b: (1) el-lering kök-sünge karşı kötürgül uyal-mağıl kim (2) mi°rāc tüninde ferişte-lerni mundağ kördüm. Yā °alī kaçan namāz (3) vaqtı bolsa terhāl yarağın kılıp ravān namāz kılgıl kim (4) şeytān seni özge işge meşğül kılmason ve eger hayr kılamak-(5)ka tileseng terhāl kılgıl kim şeytān seni evürmesün. (6) Yā °alī her kim yalçı tutsa ve anğā iş buyursa ve yalını (7) bérmeñ anğın ħasımı kıyāmet kün آمنًا وصدقنا (8) tañgrı turur. Yā °alī cebrā°il °aleyhi°s-selām mañga aydı (9) yā muħammed eger men ādemī bolsa érdim yēti ħaşlet birle meşğü-(10)l bolğay é(r)dim evvel beş namāzı camā°at birle kılgay (11) érdim ékinç °ālimler birle olturğay érdim üçünç (12) sökel-ler sorğay érdim⁵⁷ törtünç musulmānlarıning cenā-(13)ze-si üze namāz kılgay érdim beşinç musulmān-lar-(14)ğa sefkat kılgay érdim altınç musulmān-lar arasında (15) şulħ kılgay érdim yētinç öksüzlerge in°ām kılgay

13a: (1) érdim. Yā °alī öksüzlerni yığlatmağıl kim kaçan bir öksüz (2) yığlasa °arş titrer tañgrı aytur yā cebrā°il tamuğ-nı (3) king kılgıl ol kişi üze kim öksüz yığlatur. Yā °alī (4) ādem oğlı-ning katında hiç nē érse tildin yaħşı-rağ (5) yoğ turur eger saqlasa saqlamak birle uçtma-(ħ)ka kirür (6) til boşluğı birle tamuğ-ğa kirer tilingni saqlağıl kim (7) til boşluğı qabanğa it-ge oğşar. Yā °alī kim kim (8) her bir ay-da üç kün oruç tutsa on üçünç on tör-(9)tünç on beşinç tañgrı ta°(ālā) ol kulını kıyāmet küni (10) آمنًا وصدقنا yüzini ağ kılgay taqı yıl rüze-sini (11) tutğan-lar şevābını bergey. Yā °alī her kim her kün aysa (12) استغفر الله لي ولوالدي والجميع المؤمنين والمؤمنات (13) ت والمسلمين الاحياء منهم والاموات tañgrı (14) ta°(ālā) buyurğay dostlarım-ning divānında bitigey-ler. Yā (15) °alī her kim künde yüz yolu aysa لا اله الا الله قبل كل احد ولا

13b: (1) kök-(2)deki ferişte-ler her birisi ming kere ming aning üçün istığfār (3) kılgay-lar ya°nī tañgrı ta°(ālā)-din yarlıkayı tilegey-ler. Yā °alī (4) her kim her kün yigirmi bir yolu bu du°anı aysa اللهم الاكبر الله الاكبر لا اله الا الله والله (7)sdın burun tañgrı ta°(ālā) ol kulunğ ħesābını kıyāmet (6) küni tañgrı ta°(ālā) ol kulğa yüz °ābid taqı yüz (10) gāzī şevābı bergey. Yā °alī her kim her kün on aysa الحمد لله على كل حال (11) الحمد لله بعد كل احد والحمد لله على كل حال (12)ning⁵⁸ yazuğı-nı yarlıkar eger yazuqları qumlar ve kök-deki yuldu-(13)zlar sanıça bolsa. Yā °alī her kim her kün keçe ve kündüz yüz (14) yolu mañga şalavāt aysa menim şafa°atim-ni tapğay egerçi kebire (15) yazuğ kılganlarda bolsa. Yā °alī rüzī king bolmaq ve

14a: (1) tañgrı ta°(ālā)-ğa tāt ve °ibādet az bolmaq-lıq tañgrı ta°(ālā)-(2)ning ħazābın-dın⁵⁹ turur, rüzī çaklı bolup ve tañgrı ta°(ālā)-(3)ka tāt ve °ibādet köp

⁵⁶ Bakara Süresi 279.

⁵⁷ سور غاي دوام şeklinde yazılmıştır.

⁵⁸ Metinde قولتونينك şeklinde yazılmıştır.

⁵⁹ Metinde غضبي دين şeklinde yazılmıştır.

bolmak taṅrı ta°(ālā)-nınḡ hoşnūd-(4)luḡı-dın turur. Yā °alî tünle namāz ḡılgıl eger bir ḡoy saḡa⁶⁰ (5) ḡadarınḡa bolsa kim tünle namāz ḡılgıuḡı-nınḡ kündüz yüzi (6) nürli bolur ve ēki rak°at namāz tünle ḡılmaḡ-lıḡ fāzılı-raḡ turur (7) miḡ rak°at kündüz ḡılmaḡdın. Yā °alî her kim her kün tevbe ḡılgıl (8) ve istiḡfār köp ḡılgıl kim mēn her kün yetmiş kez tevbe (9) ḡılır mēn ve her kim istiḡfār köp aysa ol istiḡfār (a)ning⁶¹ (10) birle tamuḡ arasında ḡalḡan bolḡay. Yā °alî her kim taṅrı (11) ta°(ālā)-nınḡ bērgen ni°metiḡe ḡur ḡılsa ve eger aḡa ḡatıḡ-lıḡ muḡıbet (12) ḡılsa ve eger andın yamanlık kelse terhāl tevbe ḡılsa ve i-(13)stiḡfār ḡılsa taṅrı ta°(ālā) anı yarlıḡaḡay uḡmaḡ-nınḡ (14) ḡapıḡındın tilese uḡmaḡ-ḡa kirgey. Yā °alî köp (15) uyumaḡıl ve köp külmegil ve köp yazuḡ ḡılmaḡıl

14b: (1) kim köp uyumaḡ köḡḡülni öldürür unutmalık keltürür ve köp (2) külmek köḡḡülni öltürür ve ḡıḡını körksüz ḡılır ve köp (3) yazuḡ ḡılmaḡıl kim yazuḡ ḡılmaḡ köḡḡülni öltürür (4) ve ökünḡ ve ḡasret ve nedāmet keltürür. Yā °alî her kim muḡlımānlarḡa (5) ya ḡayvān-larḡa la°net ḡılsa ol la°net la°net ḡılḡuḡı-ḡa ḡa-(6)yra ḡaytur. Yā °alî eger ḡācēt tileseḡ körklüḡ yüzlüḡ uya-(7)tlu ḡıḡılerdin tilegil kim anlarınḡ köḡḡülli aḡ turur ḡā-(8)cetiḡ tiz revā bolḡay. Yā °alî kim kim dūnyeni ḡor tutsa ḡıyāmet (9) küni وصدقنا امانا ḡırat üze andaḡ keḡgey kim yaḡın yaḡna-(10)r tēḡ ve taṅrı ta°(ālā) andın rāzī bolḡay ve her kim dūnyeni ḡarām (11) birle köp istese ḡıyāmet küni وصدقنا امانا ve taṅrı ta°(ālā) (12) andın (rāzī) bolmaḡay. Yā °alî her kim muḡlımānḡa toyuru(r) ta°ām bērse (13) taṅrı ta°ālā ol ḡulḡa miḡ kez miḡ ḡesenāt anıḡ dīvānında (14) bitige y ve miḡ kez miḡ ḡesenāt anıḡ dīvānında buyurḡay. Yā °alî (15) her kim taṅrı ta°(ālā) bērgeniḡe rāzī bolup ḡur ḡılsa taṅrı ta°(ālā) ḡıyāmet

Sonuç

ḡalıḡmanın konusu olan bu metin, dinî eser niteliḡinde olup Hz. Muhammed'in Hz. Ali'ye verdiḡi 98 öḡütten teḡekkül etmektedir. Bu öḡütler hadis niteliḡindedir ve her öḡüt "Yā Ali" ibaresiyle baḡlamaktadır. Eserin dili Türkḡe olmakla birlikte eserde geḡen ayetler ve bazı hadisler Arapḡa verilmiştir. Bir mecmuada yer alan bu eserin adı, yazarı, müstensihî, istinsah tarihi hakkındaki bilgiler eksiktir. Ancak hadislerin neredeyse bütünü Arapḡa ḡarḡılıḡı Nesefî'ye ait olduḡu iddia edilen *Vasiyyetu'n-Nebî (S.) li-°Alî bin Ebî Ṭālib (°A.)* adlı eserde bulunmuştur; bu nedenle elimizdeki eserin *Vasiyyetu'n-Nebî (S.) li-°Alî bin Ebî Ṭālib (°A.)*'in Türkḡe versiyonu olduḡunu söylemek mümkündür. Eser, genel olarak okunaklı olsa da bazı yerlerinde siliklikler mevcuttur. Buna ek olarak yanlıḡ yazılan sözcüklere, az da olsa bazı sayfalarda kopuk cümlelere ve yazar veya müstensih tarafından silindiḡi düşünölen kısımlara rastlanılması eserin titiz bir ḡekilde hazırlanmadıḡını göstermektedir. Ayrıca Türkḡenin söz dizimine uymayan cümleler tespit edilmiştir; bu tür cümlelerin Arapḡa veya Farsḡadan tercüme edildiḡine iḡaret etmektedir.

Eserde madde baḡı olarak gösterilebilen 727 sözcük (tamir edilemeyip metinde Arap harfleriyle gösterilen sözcükler bu sayıların dıḡındadır) vardır; bu sözcüklerin

⁶⁰ Saḡ- fiilinden türetilmiştir. *bir ḡoy saḡa ḡadarınḡa* 'bir koyun saḡımlık süre kadar' anlamında kullanılmıştır.

⁶¹ Metinde استغفار نيك şeklinde yazılmıştır.

498'i isim ve 229'u fiil niteliğindedir. Bu sözcüklerin çoğu Karahanlı ve Harezmi Türkçesinin dil özelliklerini yansıtırken bazıları daha geç dönemlerdeki şekillerle karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, Karahanlı dönemi eserlerinde görülmeye başlayan /d/ > /d/ ˁ ses olayı bazı sözcüklerde *ǧ*'li şeklini korumuştur; ancak bazı sözcüklerde *y*'ye dönüşmüştür. Bununla birlikte *z*'li örnekler de tespit edilmiştir. Ayrılma durumu eki Harezmi Türkçesi eserlerinde olduğu gibi genel olarak *+dIn* biçimindedir. Ancak iki örnekte *+dAn* ve bir örnekte *+dA* şeklinde kaydedilmiştir. Durum eklerinden önce genel olarak zamir *n*'si kullanılmıştır. Sadece iki örnekte kullanılmadığı tespit edilmiştir. İlgili durumu ekinin ünlüsü yuvarlak ünlülü tabanlarda ve bazen düz ünlülü tabanlarda yuvarlak olarak kaydedildiği görülmüştür. Aynı durum *-Up* zarf-fiil ve bazı yapım eklerinde de gerçekleşmiştir. Çağatay Türkçesi eserlerinde görülmeyen (yiber- <) *ıda bër-* 'göndermek' fiilinin eserde geçtiği saptanmıştır. Metinde *-(y)u*, zarf-fiil ekinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Sıra sayı eki daha çok *-nç*'dir. Metinde bazı sözcüklerin iki biçimde geçtiği dikkat çekmiştir: *koy-ar* قویار ~ *koy-up* قوزوب; *kađǧu+larınǧmı* قذغولارینکی ~ *kayǧu* قایغو; *tile-di* تلادی ~ *dile* دیلا; *yırak* یراق ~ *ırak* ایراق; *türlüg* تورلوق ~ *türlü* تورلو; *taǧı* تاقی ~ *daǧı* داغی (13b/08); *tengrilik* تنگری لیک ~ *tangrılık* تنگری لیک; *elig* الیک ~ *el+lering* اللارینگ. *sayrak* 'sêrsem', *taskak* 'sêrsem, tokatlanmış' gibi sözcükler isim olarak ilk kez bu metinde tespit edilmiştir. Tarihî eserlerde sadece fiil olarak geçmiştir. Tarihî metinlerde genel olarak *yadağ*, *yayağ*, *yayağ*, *yaya* 'yayan, yürüyerek giden' şekilleriyle karşımıza çıkan sözcük bu metinde *yazak* یزاق 'yaya' biçimindedir. /v/ sesinin etkisiyle yuvarlakşan /a/ ünlüsü *ov* اوف 'av' sözcüğünde görülmüştür. Sözcüğün bu şekli ilk kez (çağdaş Türk lehçeleri hariç) bu metinde görülmüştür. Bununla birlikte Harezmi Türkçesi eserlerinde nadir olarak görülen (*-GInçA* >) *-InçA* zarf-fiil eki, *-ü* belirtme durumu eki, *G*'si düşmüş (sözcük sonu ve ek başı) sözcükler, *t* > *d* gibi Oğuzca unsurlar (az sayıda) bu metinde de vardır. Metnin dil özelliklerine genel olarak bakılırsa hem Karahanlı döneminin hem de Çağatay döneminin dil özelliklerini taşıdığı ve bir geçiş dönemi (Harezmi Türkçesi) eseri olduğu görülmektedir; böylelikle Harezmi Türkçesi eserlerinin listesine yeni bir eser eklenmiş olacaktır. Son olarak eserde geçen bazı sözcüklerin okumalarından veya anlamlarından emin olamadık; bu sözcükler için teklif ettiğimiz okuma veya anlam soru işaretiyle birlikte gösterilmiştir. Okuyamadığımız sözcükler ise (metinde) Arap harfleriyle gösterilmiştir.

Dizin

âbdest kııl- 'abdest' a. kıılmağdın 10b/12.

âbid 'ibadet eden; dindar' 13b/09.

âbid bol- 'ibadet eden olmak; dindar olmak' ˁa. bolsa 9b/01.

aç- 'açmak' a.ar 2a/08.

açığ sözlüg 'acı sözlü' 9a/13, 9a/14.

açtur- 'açma işini yaptırmak' hecâmet a.mağ 3a/06.

açuk yüzlüg 'masum, temiz' 9a/12, 9a/13.

âdem 'insan, insanoğlu, kişi' ˁ. oğlı 8a/09, 9b/02, 13a/04; ˁ. oğlanları 9b/09.

âdemî bol- 'insan, insana mensup olmak' a. bolsa 12b/09.

adım 'adım' a.m̄ga 11b/07.

ˁađâb 'ceza; azap' ˁa.ındın 4b/13, 7a/12; ˁa.ına 4b/15; ˁa. bolsa 7a/12; ˁa. kıılmağay 11a/11.

âđine 'cuma günü' 12a/01, 3a/13, 3a/14.

Bk. cumˁa

adrl- 'ayrılmak' a.sa 8b/10.

âfât ‘afetler; hastalıkların dokularda yaptığı bozukluklar’ 9a/09.

ağaç ‘ağaç’ 5a/01, 5a/03; a.ı 9a/07.

ağır kıl- ‘ağır hâle getirmek, ağırlaştırmak’ a. kılğay 12a/04.

ağırla- ‘hürmet göstermek’ a.ğil 5b/11, 5b/12, 5b/kenar.

ağız ‘ağız, yüzdeki organ’ a.ındın 3b/10

âhîr ‘son’ 2b/13, 2b/15, 6b/11.

âhîret ‘ahiret, öteki dünya’ â.de 2a/02, 2a/04.

ağşam ‘akşam vakti’ 11b/13; a.dın 3b/13.

ağ ‘ak, beyaz’ a.ı 8a/11; a. kılğay 13a/10; a. turur 14b/07.

ağart- ‘beyazlatmak’ a.ur 1b/05.

ağmak ‘akmak, sıvı maddeler aşıya yönelmek’ 3b/10.

al- ‘almak’ a.ğay 8a/07; a.ğil 11a/03; a.mağil 2b/10; a.masa 2b/02; a.sa 9a/05; a.u bilür 9a/07.

aldur- ‘aldırmak’ a.ğil 3a/06.

‘aleyhi’s-selâm ‘selam olsun’ 10a/07, 11b/15, 12b/08, 2b/01, 3a/11, 4b/02, 6a/01, 3a/14, 3b/02, 2a/11.

‘aleyk(e) ‘sana da’ 8a/07.

‘alî ‘Hazreti Ali’ 14a/10, 14a/14, 10a/04, 10a/05, 10a/06, 10a/12, 10a/14, 10b/01, 10b/02, 10b/05, 10b/09, 11a/02, 11a/08, 11a/12, 11a/15, 11b/06, 11b/12, 12a/01, 12a/04, 12a/06, 12a/12, 12a/15, 12b/02, 12b/06, 12b/08, 13a/01, 13a/03, 13a/07, 13a/11, 13a/15, 13b/03, 13b/06, 13b/10, 13b/13, 13b/15, 14a/04, 14a/07, 14b/04, 14b/06, 14b/08, 14b/12, 14b/14, 1a/03, 1a/06, 1a/07, 1a/09, 1a13, 1b/02, 1b/04, 1b/08, 1b/14, 2a/01, 2a/03, 2a/04, 2a/07, 2a/12, 2a/14, 2a/15, 2b/03, 2b/07, 2b/08, 3a/01, 3b/05, 3b/09, 3b/13, 4a/10, 4a/11, 4a/14, 4b/01, 4b/07, 4b/11, 5a/01, 5a/05, 5a/09, 5a/14, 5b/03, 5b/05, 5b/08, 5b/10, 5b/13, 5b/15, 6a/03, 6a/10, 6b/02, 6b/15, 7a/07, 7a/13, 7b/01, 7b/06, 7b/15, 8a/05, 8a/08, 8a/12, 8a/14, 8b/01, 8b/06, 9a/01,

9a/04, 9a/07, 9a/09,9a/11, 9b/01, 9b/03, 9b/08, 9b/15.

‘âlim ‘âlim, bilgin’ ‘â.ler 12b/11, 1a/15, 1b/03; ‘â.lerdin 10b/04, 10b/04.

allâh ‘Allah, tanrı’ 4b/01.

altı ‘altı sayısı’ 12a/13.

altınç ‘altıncı’ 12b/14.

amân ‘güven’ a.ında 2a/13.

ana ‘anne’ 10a/11, 5b/09, 5b/10; a.mız 3a/07; a.ning 5b/08; a.ngnı 5b/11; a.sın 5a/08.

andağ ‘öyle, öylece’ 14b/09, 3b/03, 9a/05.

anğ- ‘anmak, hatırlamak’ a.sa 11a/09.

ara ‘ara’ a.sında 12b/14, 14a/10.

arğ ‘temiz; günahsız’ 11b/09;; a.larını 10b/10; a. kılmağınça 7b/01.

arıt- ‘temizlemek’ a.mağil 4a/02.

arğa ‘arka, ön karşıtı’ a.sında 4a/02, 4a/03.

‘arla-? ‘ayıplamak?’ ‘a.masa 2b/02.

‘aşı bol- ‘asi olmak; günah işleyen olmak’ ‘a. boldılar 2b/14.

‘arş ‘arş’ 13a/02.

artuğrak ‘çok fazla, daha fazla’ 8a/15.

artur- ‘arttırmak’ a.ur 1b/03.

asığ ‘fayda’ 1a/01.

aslam ‘fayda, yarar’ a.ı 2a/02, 2a/04.

at ‘ad, isim’ a.ını 6a/06.

ata- ‘adlandırmak, ad vermek’ a.yurlar 12a/09.

ata ‘baba’ 10a/11, 5b/08, 5b/09, 5b/10; a.ng 5b/11; a.sın 5a/08.

atan- ‘adlandırmak’ a.urlar 8b/11.

atlu ‘atlı’ 6a/04.

‘avrat ‘avret, edep yeri’ ‘a.inga 4a/07.

ay ‘ay, 30 gün’ 12a/13, 3b/04; a.da 2b/09, 13a/08; a.ında 12a/14; a.ning 2b/04; a.ning 2b/13.

ay- ‘söylemek’ a.dı 10a/06, 10a/07, 10b/02, 12b/08, 2a/15, 2b/01, 4b/01, 4b/02, 5a/09, 5a/10, 5a/11, 5a/14, 5b/05, 5b/15, 6a/01; a.dur 5b/04; ayğan ‘söylenen’ a.larımın 4a/10; a.ğaylar 7a/03; a.ğay 7a/04, 7a/05; a.ğil 11a/04,

11a/06; a.masa 6a/06; a.sa 13a/11, 13a/15, 13b/04, 13b/10, 14a/09.

ayak ‘ayak’ 8a/10.

‘aybsız ‘kusursuz’ 9b/02.

ayt- ‘söylemek’ a.ur 13a/02, 6b/10, 8b/13; a.urlar 7b/11.

az ‘az, çok karşıtı’ a. okımak 1a/15; a. bolur 6b/01; a. bolmaklık 14a/01.

azār kııl- ‘azar, takdir’ a. kıılğucu 5a/08.

‘azîzle- ‘üstün tutmak’ a.p 10a/01.

ba‘z ‘bazı, kimi’ 4b/04.

bağışla- ‘bağışlamak, karşılıksız olarak vermek’ b.sa 9a/05.

bağıl ‘cimri’ 4b/14; b.dın 4b/11, 4b/14; b.larğa 5a/07

bağıllık ‘cimrilik’ 5a/03.

bağ- ‘bir yöne doğru bakmak’ b.ıp 11a/04, 11a/06; b.mağıl 4a/07, 4a/09; b.mak 1b/03, 1b/03, 1b/04.

balğam ‘balgam’ 1b/06.

bar- ‘gitmek’ b.dılar 3a/05; b.sa 6a/03; barmak ‘gitmek’ 3a/15; bargan ‘giden’ 7b/15.

bar ‘var’ 2a/03, 2a/04, 2b/07, 3b/04, 9a/09, 9a/11.

barça ‘bütün’ 10a/05, 1b/kenar, 2b/07, 3a/14.

baş ‘baş, kafa’ b.ını 1b/01; b.ğa 8a/11.

başla- ‘yol göstermek’ b.sa 7a/11.

bat- ‘batmak (güneş), gözden kaybolmak’ b.masdın 11a/10; b.ğandın 11b/13.

bay ‘zengin’ 10a/15; b.lar 10a/08.

belā ‘bela, içinden çıkılması güç, sakıncalı durum’ b.lar 1a/07, 2a/09, 2a/10.

belî ‘evet’ 6b/13.

bér- ‘vermek’ b.gey 11a/15, 11b/08, 13a/11, 13b/10; b.gil 2a/09, 7b/06, 8a/12, 9b/04, 10b/14; b.seng 8a/12, 9b/03; b.sele(r) 8b/01; b.ing 2a/07; b.ining 6b/04; b.mese 12b/07; b.meseler 10a/09; b.ür 1b/10, 6b/07; b.seng 8a/15; b.gening 14b/15; b.gende ‘verdiğinde’ 4a/12; b.mek 8a/13; b.melik 12a/09; b.ergen ‘veren’ 7b/08, 14a/11; b.mekling 9b/04;

b.meliking 9b/04; b.medi 11b/05; b.meseng 7b/14; b.se 14b/12, 6a/02, 9a/07; b.megenlerni 12a/08.

bereket ‘bereket, bolluk’ 2b/07.

bereketliğ ‘bereketli’ 3b/04.

bêş ‘beş sayısı’ 1a/04, 1a/09, 1a13, 1b/02, 1b/04, 3b/09, 12b/10.

bêşinc ‘beşinci’ 1a/06, 1a/12, 1b/01, 1b/07, 2b/04, 2b/10, 2b/11, 3b/12, 12b/13.

bevl kııl- ‘işemek’ 4a/09.

bil- ‘bilmek’ b.megenni ‘bilmediklerini’ 10b/04; alu bil- 9a/07.

binā kııl- ‘yapmak, kurmak’ 1b/13; 3a/03; 3a/03.

bir ‘bir sayısı’ 2b/04, 2b/06, 2b/09, 2b/13, 2b/14, 3a/01, 3a/01, 5a/01, 5a/03, 7a/07, 7a/10, 8a/01, 8a/05, 8a/12, 8a/14, 9a/04, 10b/12; 10b/15; 11a/03; 11b/07; 12a/02, 12a/14, 13a/01, 13a/08, 13b/04, 14a/04.

biri ‘herhangi biri’ 10a/15.

biribiri ‘birbiri’ b.nde 9a/08; b.ndin 8a/10.

birisi ‘herhangi biri’ 13b/02.

birle ‘ile’ 10a/06, 10a/10, 10a/11, 10b/09, 11b/07, 11b/08, 11b/11, 12a/03, 12a/10, 12b/09, 12b/10, 12b/11, 13a/05, 13a/06, 14a/10, 14b/11, 1a/15, 2a/05, 2a/05, 4a/02, 4a/05, 4a/05, 4a/06, 4a/06, 4b/08, 4b/10, 4b/10, 6a/05, 6a/05, 6a/07, 6b/09, 7a/01, 7a/14, 7a/14, 7b/04, 7b/10, 7b/13, 8a/15, 8b/06, 8b/07, 8b/08, 8b/10, 8b/14, 8b/15, 9a/01, 9a/07, 9a/08, 9a/08, 9b/15. Bk. birlen.

birlen ‘ile’ 9b/09. Bk. birle.

bit ‘bit böceği’ b.ni 1a/12.

bit- ‘sona ermek’ b.mezdin 13b/08.

biti- ‘yazmak’ b.gey 11a/02, 14b/14; b.geyler 13a/14.

bitil- ‘yazılmak’ b.miş 5a/06; 5a/15.

biz ‘biz zamiri’ b.im 7b/11; b.ni 7b/13.

boğun ‘eklem’ b.ları 8a/09.

bol- ‘olmak’ b.sa 1a/02, 2a/02, 2a04, 8a/01, 9b/05, 11b/01, 12b/03, 13b/13, 13b/15, 14a/05; b.masa 9b/05; b.sang 2a/05, 11b/01; b.ur 2a/13, 2b/01, 3a/09,

3b/04, 4b/02, 5b/15, 6a/01, 7a/12, 8b/07, 9a/05; b.ğay 7b/03, 7b/06, 12a/14; b.ğıl 2a/05, 9a/07; b.mağıl 9a/01, 9a/14.

borç ‘borç’ 1b/05.

bosag ‘eşik’ b.da 4a/01.

boyun ‘boyun’ b.ungğa 11a/03

boyun sun- ‘itaat etmek’ b. sunup 6b/14.

bölek ‘kısm’ 8a/01.

bu ‘bu zamiri’ 11b/04, 12a/05, 13b/04, 4a/10, 5a/02, 5a/04, 7a/03, 7a/09, 8b/02, 8b/03, 8b/05; b.dur 12a/05; munlar ‘bunlar’ 8a/04 m.nı 8a/03.

buhür ‘tütsü’ 1b/08.

burun (I) ‘burun’ b.ı 3b/11.

burun (II) ‘önce’ 11a/10, 11a/11, 13b/07.

butak ‘ağaç dalı’ 5a/02, 5a/05; b.ğa 5a/02, 5a/04; b.ları 5a/01, 5a/04.

buyur- ‘buyurmak, emir vermek’ b.dı 11b/05; b.ğay 13a/14, 14b/14; b.sa 1b/09; b.ur 10a/01; 6b/03.

camā‘at ‘cemaat; topluluk’ 11b/07, 11b/08, 11b/10, 11b/11, 12b/10.

cebrā‘il ‘Cebrail, dört büyük melekten biri’ 11b/15, 12b/08, 13a/02.

cenāze ‘cenaze’ c.si 12b/12.

cum‘a ‘Cuma günü’ c.ğa 12a/02. Bk. āđine.

cuvānmerd ‘cömert’ 4b/11, 4b/12, 5a/01; c.ler 5a/11; 5b/06, c.lerning 5b/06; c. bolğıl 4b/12; c. bolğay 10a/15.

cuvānmerdlik kıı- ‘cömertlik etmek’ c. kıılır 10a/03.

çağır ‘şarap, içki, alkollü içecek’ 12a/06.

çahārşenbe ‘Çarşamba günü’ 2b/09, 2b/15, 3a/08, 3b/05, 3b/06, ç.sindin 2b/13.

çaklı bol- ‘ölçülü, dar olmak’ ç. bolup 14a/02.

çık- ‘çıkmaq; yola çıkmak’ ç.ğıl 3a/05; ç.inça 2a/14; ç.mağğa 3a/04.

çü ‘hele’ 7b/14.

çün ‘ne zamanki’ 9b/12, 10b/12.

dağı ‘ve, dahi’ 13b/08. Bk. tağı.

dārū ‘ilaç’ 3a/09.

defilhk kıı- ‘kılavuz olmak’ d. kıılsa 7a/08.

derviş ‘değiş, fakir’ 1a/14, 10b/01.

dervişlik ‘dervişlik, fakirlik’ 1a/06, d. dile 4a/11.

dile- ‘dilemek, istemek’ 4a/11. Bk tile-.

din ‘din’ 9a/11; d.i 4b/05, 6a/10, 6a/13, 6a/14, 8b/08; d.ing 4b/07; d.lerini 5a/12.

direm ‘dirhem, para birimi’ 11a/14, 8a/12, 8a/13, 8a/14, 8b/01.

dīvān ‘defter, günah ve sevapların işlendiği defter’ d.mnda 13a/14, 14b/13, 14b/14, 8a/06, 8a/08; d.ingda 11a/02.

dost ‘dost, arkadaş’ d.dın 1a/01, 10b/05; d.ı 11b/09; d.lar 4b/08; d.larımning 13a/14; d. tutar 7a/02.

dostluk kıı- ‘dostluk, arkadaşlık etmek’ d. kıılsa 8b/08; d. kıılmasa 8b/10; d. kıılmağıl 12a/07.

du‘ā ‘dua’ 7a/06, 8b/03, 12a/05; d.nı 12a/05, 13b/04, 8b/02, 8b/05; d.ng 4a/13; d.sı 6a/12; d.sı 6a/15; d.sın 5b/06; d.sını 5b/07, 7a/02, 7a/04; d. kıılğıl 4a/13; d. kıılsa 6b/02; d. kıılsa ng 12a/15.

duşenbe ‘pazartesi günü’ 3a/04, 3a/05.

dünye ‘dünya, yeryüzü’ 10a/10, 5a/15, 6b/07, 9a/11; d.da 5a/02, 5a/04, 11b/03, 2a/02, 2a/04, 5a/13, 8a/04, 9a/01; d.ge 5b/02; d.ğa 6b/07; d.nı 14b/0814b/10, 4b/10.

dünyelik ‘dünyevi’ 1a/06, 6b/08.

dürüst ‘dürüst, doğru’ 4b/05, 4b/07, 5a/12, 8b/09; d. bolmas 7a/13.

düşman ‘düşman’ d.dur 12a/07; d.ı 10a/13, 12a/09; d.ları 1b/11; d. tutar 8b/03, 9a/15.

edgü ‘iyi’ 9a/10.

edgülık kıı- ‘iyilik yapmak’ 2a/14.

eger ‘eğer, şayet’ 10b/06, 10b/11, 11b/01, 12b/04, 12b/09, 13a/05, 13b/12, 14a/04, 14a/11, 14a/12, 14b/06, 2a/08, 2b/02, 3a/03, 3a/04, 3a/05, 3a/09, 3a/13, 3a/15, 4b/05, 4b/06, 6a/03, 6a/04, 8a/12, 9b/03.

egerçi ‘her ne kadar’ 13b/14, 2a/02, 2a/03, 2a/14, 5b/11, 5b/12, 5b/13, 9a/15.

eki ‘iki sayısı’ 14a/06, 1b/12.

eki yüzlü ‘ikiyüzlü, riyakâr’ i.lerge 5a/07.
eki yüzlülük ‘ikiyüzlülük’ i.ni 1b/12.
ekinç ‘ikinci’ 10a/02, 10b/01, 11b/11, 12b/11, 1a/04, 1a/11, 1a/15, 1b/03, 1b/05, 3b/10.
ekindi ‘ikinci vakti’ i.din 3b/15.
eksil- ‘azalmak’ e.mes 7a/10, 7a/13.
eksük bër- ‘eksik vermek’ è. bërse 6a/02.
eksük bol- ‘eksik olmak’ è. bolur 6a/02, 6a/14.
el ‘el, kolun bilekten parmak uçlarına kadar olan bölümü’ e.lerîng 12b/01. Bk. êlig.
êl ‘şehir, il’ i. de 11b/01.
êlek ‘elek’ 4a/03.
êlig ‘el, kolun bilekten parmak uçlarına kadar olan bölümü’ 4a/06, 8a/15. Bk. el.
êlig ur- ‘değdirmek’ è. ursa 5a/02, 5a/05.
ellig ‘elli sayısı’ 11a/01.
emânetlık kıl- ‘güvenilir birisi olmasını sağlamak’ e. kılur 10a/02.
emîru'l-mu'minîn ‘müminlerin emiri, halifesi’ 2a/15, 5b/15.
ên- ‘inmek’ i.er 2a/09.
êr- ‘olmak; imek (cevher fiil)’ e.dim 12b/10, 12b/09, 12b/11, 12b/11, 12b/13, 12b/14, 12b/15, 13a/01; e.di 11b/03, 5a/06, 5a/15; e.mes 2b/08, 4b/05, 4b/07; e.se 5b/04, 6a/03, 6a/04; kim êrse ‘kimse’ 6a/05, 9a/04, e.seni 9b/01.
êrte ‘erken’ 9b/08, 11a/12.
ervâh ‘ruhlar, canlar’ a.larına 7b/08.
esen kıl- ‘sağlıklı etmek’ e. kılğay 13b/06.
esenlik ‘selamet’ 8a/10.
êsle- ‘dinlemek’ è.mese 2b/03; è.meseng 9b/14.
êslegüç bol- ‘dinleyen olmak’ è. bolğil 10b/02.
êsnemek ‘esnemek, ağzı genişçe açarak soluk alıp vermek’ 3b/10.
êsit- ‘işitmek, duymak’ i.megey mên 6b/04.
evür- ‘çevirmek, döndermek’ e.mesün 12b/05.

evvel ‘önce’ 10a/02, 12b/10, 1a/04, 1a/10, 1a/14, 1b/03, 1b/05, 3b/09, 4b/09; e.inde 2b/04.
ey ‘bir seslenme sözü’ 7a/05, 9b/09.
eyle ‘öyle’ e. bolğay 12a/14.
fârîg bol- ‘boşlamak, vazgeçmiş olmak’ 10b/12.
farîza ‘farz, gerekli’ 10a/05; f.ka 4b/06; f.ların 10a/09.
fâsık ‘günah işleyen kimse, fasık’ 4b/11.
fâyide bul- ‘fayda, yarar bulmak’ f. bulğay 3b/08.
fâyide kıl- ‘fayda etmek’ f. kılmas 6b/12.
fâzılrağ ‘daha faziletli, çok faziletli’ 14a/06, 8a/13.
fazl ‘fazilet, erdem’ f.ı 7a/01, 8a/15.
ferişte ‘melek’ 7b/07; f.ler 7a/03, 11b/11, 12a/08, 13b/02, 2a/06, 7b/02, 7b/05, 8b/11; f.lerim 7a/05; f.lerge 6b/03; f.lerni 12b/02.
fermân ‘ferman, emir’ f.ına 6b/14.
fidâ kıl- ‘feda etmek’ 4b/10.
fîr'avn ‘firavun, Eski Mısır hükümdarlarına verilen unvan’ dın 3a/12.
ğafür ‘çok bağışlayıcı (tanrı)’ 6b/10, 6b/13.
ğazab ‘gazap, kızgınlık’ ğ.ını 2a/07; ğ.ı 5b/10, 5b/10; ğ.nıdın 14a/02; ğ. kılsa 6b/05.
ğazat kıl- ‘gazaya çıkmak’ ğ. kılğanlar 2a/01.
ğâzi ‘gazi, Müslümanlıkta düşmanla savaşan veya savaş yapmış kimse’ 13b/10.
ğıybet kıl- ‘ğıybet’ 1a/07, 1a/08, 3b/13, 9b/01.
gür ‘mezar’ g.ları 7b/10; g.ung 12a/03.
ğusul kıl- ‘yıkınmak’ 4a/09, 12a/01.
gül ‘çiçek’ 9a/07.
habersiz bol- ‘habersiz olmak’ h. bolur 6b/11.
hâbil ‘Hz. Adem’in oğlu’ h.ni 3a/08.
hac ‘hac’ 11a/14, 11b/08.

h̄acet ‘hacet, lüzum, şey’ h.i 3a/12; h.ini 6b/03; h.ining 3a/10; h.ing 10b/15, 14b/07; h. tiledi 3a/10; h. tileseng 3a/12, 14b/06.

h̄acethāne ‘abdesthane, tuvalet’ **h.de** 4a/04, 4a/08.

h̄aḳ ‘Allah, tanrı’ h.dan 8a/03.

h̄āl ‘hal, durum’ 9b/08.

h̄alāyık ‘yaratık’ 10b/06; h.larnı 1b/08.

h̄alk ‘halk’ 9b/05; h.mı 8a/01.

h̄arām ‘haram, günah’ 14b/10, 5a/07, 6a/03, 6b/02; h.dın 6b/06, 7b/01, 8a/14, 10a/03; h. yemek ‘haram yemek’ 1a/06; h̄arām yēse 6a/14; h̄arām yēyüçü ‘haram yiyen’ 6b/02.

h̄arış bol- ‘hırslı olmak’ h. bolur 6b/01.

h̄as ‘has, özel’ 6b/03.

h̄aslet ‘özellik’ 9a/10, 10a/01, 12b/09; h.ı 11b/15.

h̄asm ‘hasım, düşman’ h.ı 12b/07.

h̄asret ‘hasret’ 7b/15, 14b/04.

h̄atun ‘kadın; eş’ h.dın 10b/08; h.lar 1b/06.

h̄avvā ana ‘Hz. Havva’ 3a/07.

h̄ayr ‘hayır, iyi, iyilik’ 7a/08; h. kılğan 7a/08; h. kılmaḳḳa 12b/04,.

h̄ayvān ‘hayvan’ h.larğa 14b/05.

h̄ayz ‘aybaşı, adet’ 3a/07.

h̄azret ‘huzur, makam’ h.inde 5b/kenar, 6a/12, 6a/15, 6b/09, 9b/11.

helāk kıl- ‘öldürmek’ 2b/15.

helāl ‘helal’, 10a/04, 10a/04, 6a/05; helāl yēse 6a/10; h.din 8a/12, 7a/15, 8a/13.

hem ‘hem, açıklayıcı nitelikte olan ikinci cümleyi birinciye bağlayan bir söz’ 9a/11.

her ‘her’ 10b/15, 11b/07, 12a/13, 12b/06, 3a/08, 13a/11, 13a/11, 13a/15, 13b/02, 13b/04, 13b/04, 13b/06, 13b/10, 13b/10, 13b/13, 13b/13, 14a/07, 14a/07, 14a/08, 14a/09, 14a/10, 14b/04, 14b/10, 14b/12, 14b/15, 2b/04, 2b/06, 2b/09, 2b/13, 2b/14, 3a/01, 3b/06, 5a/15, 5b/02, 6a/01, 6a/03, 6a/05, 6a/10, 6a/13, 6b/05, 7a/01, 8a/05, 8a/07, 9a/04, 9a/04, 9a/09, 9b/08.

hesāb ‘karşılık’ h.mı 13b/05.

hesenāt ‘hasenat, iyi güzel işler’ 12a/03, 14b/13, 14b/14.

hesene ‘hasenat, iyi güzel işler’ 8a/06, 8a/08.

hışım kıl-? ‘öfkelenmek?’ 1a/08.

hicāmet ‘hacamat’ h.din 2b/03; h.ḳa 3a/06; h. kılğıl; 2b/06; h. kılmaḳıḳ 2b/07; h. almağıl 2b/09.

hiç ‘hiçbir, hiç’ 3a/09, 7a/10, 7a/13, 9b/01, 11b/05, 13a/04.

h̄ir ‘her’ 9a/08. Bk. her.

hor tut- ‘önemsiz saymak’ h. tutmaḳ 4b/10; h. tutsa 14b/08.

hoş ‘hoş, iyi’ 1b/14.

hoşnūdluḳ ‘hoşnutluk’ h.ıdın 14a/03.

h̄ū ‘huy’ hoş h̄ūlu ‘güzel huylu’ 1b/14.

hudāvendā ‘tanrım, Allah’ım’ 3b/04.

h̄urmethḡ tut- ‘hürmetli görmek’ 5a/12.

ıḳa b̄er- ‘göndermek’ ı. b̄ermedi 11b/05.

ırāḳ ‘uzak’ 11b/10; ı. bolur 6b/09. Bk. yırāḳ.

ırāḳraḳ ‘daha uzak, çok uzak’ 4b/15. Bk. yırāḳraḳ.

‘ibādet ‘ibadet’ 14a/01, 14a/03; ‘i.i 6b/01; ‘i.ning 11a/01.

‘ibret ‘ibret’ 1b/04.

iç ‘iç, içeri’ i.i 12a/03; i.de 10b/06, 5a/01, 5b/09, 5b/10, 6a/08, 9a/10, 9a/11, 9a/11.

iç ḳāmet ‘kamet, farz olan namazdan önce okunan iç ezan’ 4a/12.

içkü ‘içki’ i.ler 12a/06; i.lerge 12a/09.

içmek ‘içmek’ i.ge 3a/09.

ikrām kıl- ‘ikram etmek’ i. ḳılsa 10a/01.

ilāhî ‘Allahım’ 7b/11.

ilet- ‘iletmek, ulaştırmak’ i.ürler 7b/09.

illā ‘ancak, yalnızca; illaki, illa’ 2b/08, 7a/14, 7a/14, 7a/15, 11b/09.

‘illet ‘hastalık, dert’ 2b/05, 4a/11; ‘i.ḳa 2b/07.

imām ‘imam’ i.lar 4b/04.

in‘ām kıl- ‘ikram etmek’ i. ḳılğay 12b/15.

innā enzelnā ‘sure adı’ 10b/13.

iste- ‘istemek, talep etmek’ i.gil 10a/04; istemek ‘istemek’ 10a/04; i.se 14b/11.

istiğfâr ‘Tanrı’dan suçlarının bağışlanmasını dileme’ 14a/08, 14a/09, 14a/13, 1b/02;; i. kılğay 13b/02; i. kılsa 14a/09

istincâ kııl- ‘taharet almak’ 4a/07.

iş ‘iş, görev’ 7a/08; i.de 1b/kenar; i.din 1b/10; i.ge 12b/04; i.ge 1b/08, 7a/11; i.lerini 6b/08; iş buyursa 12b/06.

işetmek ‘işetmek, işemesini sağlamak’ 1a/12.

işle- ‘işlemek, yapmak’ i.gen 7a/11.

it ‘köpek’ i.ge 13a/07.

ķaban ‘yaban domuzu’ ķ.ġa 13a/07.

ķābīl ‘Hz. Adem’in oġlu’ 3a/07.

ķabūl bol- ‘kabul olmak, bir Őeyeye isteyerek veya istemeyerek razı etmek’ ķ. bolmas 7a/15.

ķabūl kııl- ‘kabul, ir Őeyeye isteyerek veya istemeyerek razı etmek’ ķ. kıılmakka 7a/02; ķ. kılgıl 7a/04,

ķa‘be ‘Kabe’ k.ge 1b/03.

ķaçan ‘ne zman, ne zaman ki’ 1a/09, 5a/09, 5b/03, 6b/02, 7b/09, 8a/01, 8a/09, 8b/01, 8b/05, 11b/01, 10b/09, 11a/07, 12a/15, 12b/02, 13a/01.

ķadar ‘kadar, büyüklüğünde’ ķ.inçā 14a/05.

ķadġu ‘kaygı, üzüntü’ ķ.larınġmı 10b/14.

ķadġulu bol- ‘kaygılı, üzgün, üzüntülü olmak’ ķ. bolġıl 9a/03.

ķadġulu ‘üzgün, üzüntülü’ 9a/03.

ķadġur- ‘üzmek, kaygılamak’ ķ.urla(r) 7b/14.

ķadīm ‘eski’ 1a/02, 6a/08.

ķāfir bol- ‘kafir’ k. bolsalar 5b/11, 5b/12; k. bolsa 5b/13.

ķalġan bol- ‘koruyucu olmak’ ķ. bolġay 14a/10.

ķamıŝ ‘kamıŝ bitkisi’ 9a/07.

ķanamak ‘kanamak’ 3b/11.

ķapug ‘kapı’ ķ.inā 8a/02; ķ.ında 5a/06; ķ.ında 5a/15; ķ.ındın 14a/14.

ķara ‘kara, siyah; kötü’ ķ.sınġa 8a/11; ķ. kıılur 1a/09; ķ. bolsa 1a/10; ķ. bolur 6a/14.

ķarabaŝ ‘cariye’ ķ.dın 10b/07.

ķaralıķ ‘karalık; kötülük’ ķ.ındın 6b/11.

ķarın ‘karın’ ķ.inı 7b/01, 10a/03.

ķarŝu ‘karşı, mukabil’ 8b/02, 12b/01.

ķat (I) ‘kat, tabaka’ 11b/11.

ķat (II) ‘yan, huzur’ ķ.ında 7b/04, 7b/06, 13a/04.

ķatıġlıķ ‘güçlük, sıkıntı’ 14a/11

ķatıra ‘damla’ 10b/15.

ķav(m)? ‘kavim’ ķ.din 2b/14.

ķavlince ‘kavlince, sözüne göre’ 4b/04.

ķavluhu ‘dediġi, söylediġi’ 12a/11, 8b/12, 9b/06.

ķayaŝ ‘akraba’ 8b/07; ķ.ı 8b/08; ķ.ındın 8b/09.

ķayda ‘nerede’ 11b/02.

ķayġu ‘üzüntü’ 1a/06, 1b/05.

ķayġu yemek ‘kaygılanmak, gamlanmak’ 1b/06.

ķayra ‘tekrar, yeniden’ 9a/06, 9a/07, 14b/05.

ķayt- ‘geri dönmek’ ķ.ur 14b/06.

ķayta ‘tekrar, yeniden’ 9a/05.

ķaytar- ‘geri dönmek; geri vermek’ ķ.inġ 8a/04; ķ.maġıl 5b/13; ķ.ur 2a/08, 2a/10.

ķebīre ‘büyük günah’ 13b/14.

ķeç- ‘geçmek’ ķ.gey 14b/09

ķeçe ‘gece’ 9b/13, 9b/14, 10a/10, 13b/13; k. bolsa 9b/12.

ķel- ‘gelmek’ ķ.gey 8a/03; ķ.se 14a/12.

ķelām ‘kelam, söz’ 1a/02, 6a/07; ķ.ında 8b/11.

ķeltür- ‘getirmek’ ķ.ür 1a/07, 14b/04, 14b/01; ķ.geyle(r) 8a/02.

ķerān ‘kenar ölüş ķ.ında 8a/09.

ķere ‘kere, kez’ 13b/02. Bk. kez.

ķerem ‘kerem, lütuf’ k.i 7a/01, 9b/15.

ķerīm ‘kerim, cömert, Allah’ın sıfatlarından’ 6b/10, 6b/13.

ķes- ‘kesmek, son vermek’ ķ.gil 8b/15.

ķesil- ‘kesilmek, sona ermek’ ķ.ür 9a/01.

ķeter- ‘gidermek’ ķ.gey 10b/14.

ķez ‘kez, kere’ 14a/08, 14b/13, 14b/14. Bk. kere.

ķıġur- ‘seslenmek, aġırmak’ ķ.ġay
11b/02.

ķıġurı ‘aġıran, seslenen’ 11b/02.

ķıl- ‘kılmak, etmek, yapmak’ ‘kılmak,
etmek, yapmak’ ķ.ur 10a/02; ķ.salar
10b/07; ķ.ıp 12b/03; ķ.gıl 12b/05.

ķılın- ‘yapılmak, edilmek’ ķ.mas
5b/kenar.

ķılmaķ. ‘yapmak, etmek’ 1a/11, 1b/02,
4b/10, 11b/11, 14b/03; ķ.dın 10b/12; ķ.ķa
12b/04, 3a/03, 3a/13, 7a/01, 7a/02.

ķırķ ‘kırk sayısı’ 8a/08.

ķıyāmet ‘kıyamet, hesap gūnū’ 10a/14,
11b/01, 12b/07, 13a/09, 13b/05, 14b/08,
14b/11, 14b/15, 8a/01, 9b/11.

ķız ‘kız’ 10a/11; ķ.ı 6a/06.

ķiik ‘kūuk’ 9b/05; ķ.in 11a/08.

ķim (I) ‘ki (edat)’ 1a/02, 1a/08, 1b/08,
1b/10, 1b/12, 1b/kenar, 2a/02, 2a/05,
2a/07, 2a/09, 2a/10, 2b/02, 2b/04, 2b/06,
2b/11, 2b/14, 2b/14, 3a/05, 3a/07, 3a/10,
3a/11, 3a/14, 3b/01, 3b/04, 3b/06, 4a/11,
4a/13, 4a/14, 4a/15, 4b/05, 4b/12, 5a/02,
5a/04, 5a/06, 5a/09, 5a/12, 5b/03, 5b/06,
5b/08, 5b/14, 6a/07, 6a/14, 6b/02, 6b/03,
6b/04, 6b/14, 7a/01, 7a/05, 7a/07, 7a/09,
7a/12, 7b/01, 7b/07, 7b/09, 7b/13, 8a/01,
8a/03, 8a/04, 8a/12, 8a/14, 8b/02, 8b/03,
8b/07, 8b/08, 8b/09, 8b/14, 8b/15, 9a/02,
9a/03, 9a/05, 9a/06, 9a/08, 9a/09, 9a/12,
9a/14, 9b/02, 9b/04, 9b/05, 9b/08, 10a/04,
10a/08, 10a/12, 10a/15, 10b/03, 10b/07,
10b/08, 10b/10, 10b/15, 11a/08, 11a/12,
11b/01, 11b/02, 11b/06, 11b/07, 11b/14,
12a/01, 12a/02, 12a/07, 12a/09, 12a/10,
12a/14, 12a/15, 12b/01, 12b/03, 12b/05,
13a/01, 13a/03, 13a/06, 13a/07, 14a/05,
14a/08, 14b/01, 14b/03, 14b/07, 14b/08,
14b/09.

ķim (II) ‘kim, kimse’ 1a/08, 1b/08, 1b/10,
1b/12, 2a/15, 3b/06, 4a/08, 4a/09, 5a/02,
5a/04, 5a/15, 5b/02, 6a/01, 6a/03, 6a/05,
6a/10, 6a/13, 6a/14, 6b/05, 6b/12, 7a/07,
7a/10, 7b/01, 7b/04, 8a/05, 8a/07, 8a/09,

8b/01, 8b/05, 8b/07, 8b/09, 9a/04, 9b/01,
9b/13, 10b/09, 11a/08, 11a/12, 12a/04,
12a/13, 12b/06, 13a/07, 13a/11, 13a/15,
13b/04, 13b/06, 13b/10, 13b/13, 14a/07,
14a/09, 14a/10, 14b/04, 14b/08, 14b/10,
14b/12, 14b/15; k.ge 6b/05; k.ler 10a/07,
5b/04; k.lernūng 5a/10.

ķing bol- ‘bollařmak, ok olmak’ k.
bolmak 13a/03,

ķing ķıl- ‘genişletmek’ k. ķılġl 13b/15.

ķir- ‘girmek’ k.er 13a/06; k.erler 4b/09;
k.gey 14a/14; k.sūnler 11b/04; k.ūr
13a/05.

ķiři ‘ķiři, řahıs’ 1b/14, 2a/14, 13a/03; k.ge
10a/15, 7a/09, 7a/09, 7a/11, 7a/12, 9a/04;
k.ler 11b/02, 5a/12; k.lerdin 14b/07;
k.lerge 6b/14; k.ni 14b/02

ķivūr- ‘girdirmek, sokmak’ k.ūr 5a/03,
5a/05.

ķizlū ‘gizli’ 2a/07.

ķol ‘kol (organ)’ ķ.ġa 8a/11.

ķoldař ‘arkadaş, dost’ ķ.ı 6a/04.

ķongři ‘komşu’ 4b/11; ķ.nı 5b/11; ķ.sı
2a/13.

ķonuk ‘konuki misafir’ ķ.nı 5b/kenar.

ķorġı(ġ) ‘korku’ ķ.ndın 6a/12.

ķorġuġlu bol- ‘korkan’ ķ. boldılar 5a/13.

ķork- ‘korkmak’ ķ.up 6b/15.

ķoy- ‘bırakmak’ ķoyar olsa 1b/12. Bk.
ķoz-.

ķoy ‘koyun’ 14a/04.

ķoz- ‘koymak, bırakmak’ ķ.up 7b/08,
7b/14. Bk. ķoy-

ķōk ‘gōk’ k.deki 11b/11, 13b/01, 13b/12,
2a/05; k.din 2a/09; k.ge 1b/03, 11a/03;
k.lerde 12a/08; k.lerni 3a/02.

ķōkūs ‘gōġūs’ k.ūngē 12b/01.

ķōngūl ‘gōnūl’ 1a/09; k.li 6a/11, 6a/13,
6b/11, 6a/14; k.ini 1a/09, 14b/01, 14b/02,
14b/03; k.leri 14b/07; k.lerini 7b/12,
9a/04; k.ū 1a/04; k.lni 1a13.

ķōp ‘ok’ 1a/06, 1b/05, 2a/03, 2a/04,
14a/15, 14b/02; k. uyumaķ 1a/04, 14a/14,
14b/01; k. sōzlemek 1a/05; k. kūlmek

1a/05, 14b/01; k. külmegil 14a/15; k. kılsa 1a/08; k. kılamak 1b/02; k. kılığil 14a/08; k. okımak ‘çok okumak’ 1a/15, k. sürtmek 1b/07; k. esnemek 3b/10; k. osurmak 3b/12; k. tökmegil 10b/11; k. bolsa 11a/12, 14a/03; k. aysa 14a/09; k. istese 14b/11.

köplük ‘çokluk’ 1b/05; k.i 1b/06.

kör- ‘görmek’ k.di 3a/07; k.düm 5a/06, 5a/15, 12b/02; k.seler 8a/03, 10b/06.

körgüzçi ‘gösteren’ özlerini körküçilerge ‘kendilerini beğenmiş olanlar’ 5a/08.

körklüg yüzlüg ‘güzel suratlı’ 14b/06.

körksüz kııl- ‘çirkinleştiirmek’ 14b/02.

köşk ‘köşk, kasır’ 1b/13.

kötür- ‘götürmek’ k.gül 12b/01

köz (II) ‘göz’ k.i 6a/11; k.ining 1b/02; k.üñgün 8a/11.

köz ? (I) ‘ateş, köz’ k.ge 1a/10.

kul ‘kul’ 10b/07; k.nı 7a/01, 7a/02, 12a/04, 13a/09; k.mı 10a/01; k.ğa 6b/06, 11a/11, 11a/14, 13b/09, 14b/13; k.dan 8b/15; k.lar 9a/13; k.la(r)nı 9a/02; k.nunıñ 13b/11; k.um 7a/06; k.umnuñ 7a/05; k.nunğ 6b/03; k.unğ 13b/05; k.unğunğ 7a/03.

kum ‘kum’ k.lar 13b/12.

kur’an ‘Kur’an’ 5b/07; k.da 12a/11, 9b/06; k.i mecid 1a/02, 6a/07.

kurda- ‘karıştırmak’ k.mağıl 9a/08.

kurtulmaqlık ‘kurtulmak’ 10a/14.

kusқан ‘kusmuk, kusuntu’ k.nı 9a/05.

kuşluk ‘kuşluk vakti’ 11a/15, 11b/03, 11b/06.

kuvvat bër- ‘güçlendirmek, kuvvet vermek’ k. bërür 1b/10.

küçlendir- ‘güçlendirmek’ k.ür 1b/10.

küçsiz kııl- ‘güçsüzleştirme’ 1b/12.

küfür bol- ‘Tanrı’nın varlığı ve birliği gibi dinin temellerinden sayılan inançları inkâr etmek’ k. bolur 9b/05.

kül- ‘gülmek’ k.megil 14a/15, 8a/05.

külmek ‘gülmek’ 1a/05, 14b/02.

kün (I) ‘gün, 24 saatlik süre; zaman’ 2b/08, 2b/09, 2b/09, 3a/02, 3a/03, 3a/04, 3a/05, 3a/06, 3a/07, 3a/08, 3a/10, 3a/12, 3a/13, 3a/14, 3b/01, 8a/01, 9b/08, 11b/04, 12a/01, 12a/13, 12b/07, 13a/08, 13a/11, 13b/04, 13b/10, 13b/13, 14a/07, 14a/08; k.de 2b/04, 13a/15, 2b/15, 3a/01; k.din 2b/05; k.i 9b/11, 10a/14, 11b/01, 13a/09, 13b/06, 14b/09, 14b/11; k.inde 2b/06; k.inğiz 9b/10.

kün (II) ‘güneş’ 3b/14, 11a/10, 11a/13, 11b/13, 13b/08,

kündüz ‘gündüz’ 9b/13, 9b/14, 10a/10, 13b/13, 14a/05, 14a/07.

küven- ‘güvenmek; kibirlenmek’ k.ü 9a/01, 9a/02; k.ürler 7b/11.

la’net ‘lanet’ 14b/05; l. kılsa 14b/05; l. kılguçı 14b/05.

ma’lüm ‘malum, bilinen’ 12a/07.

ma’nı ‘mana, anlam’ m.si 3b/03

mahrüm ‘mahrum, yoksun’ 5b/13.

māl ‘para, servet, mülk’ 6b/06; m.ları 7b/15; m.larını 4b/09

mañla- ‘ezan okumak’ m.ğanda 4a/12.

maşaralıq kııl- ‘alay etmek’ m. kılip 8a/04.

meger ‘meğer’ 1a/01, 3a/09, 9a/06, 10a/15.

mel’ün ‘melun, lanetli’ 8b/11.

mên ‘ben zamiri’ 7a/05, 7a/06, 9b/09, 9b/10, 14a/08, 12b/09; mañga 10b/13, 11b/15, 12b/08, 13b/14; m.din 5a/13, 8b/15; m.i 5a/10, 5b/04; m.im 3b/04, 8b/14, 13b/14.

mêngeş- ‘terkisine veya arkasına binmek’ m.ü 6a/05.

mescid ‘cami, mescit’ m.de 2a/12, 3b/12.

meşgül ‘meşgul, bir şeyle uğraşan’ 10a/11; m. kılır 6b/08, m. kılasun 12b/04; m. bolğay 12b/09.

mi’râc ‘miraç, göğe çıkma’ 5a/05, 12b/02.

müñg ‘bin sayısı’ 11a/14, 13b/02, 13b/02, 14a/07, 14b/13, 14b/14.

misvāk kı́l- ‘misvak kullanmak’ m. kılgıl, m. kılmaklık 9a/09.

mu’ekkil kı́l- ‘sorumlu’ m. kıılır 6b/06.

mu’mın ‘mümin, imanlı’ 7a/03, 11b/09.

mueddin ‘müezzin’ 4a/12.

muḥālefetlik kı́l- ‘muhaletet, bir duruma karşı çıkmak’ m. k.sa 5b/02.

muḥammed ‘Hz. Muhammed’ 12b/09.

munāfik ‘münafık, dinî kurallara inanmadığı hâlde inanmış gibi görünen’ 11b/10.

mundağ ‘böyle, bunun gibi’ 9b/12, 11a/07, 12b/02, 13b/08.

mūsā ‘Musa peygamber’ 3a/11.

muşbet kı́l- ‘başına kötü bir şey getirmek’ m. kılsa 14a/11.

mushmān ‘müslüman, islam dininden olan kimse’ m.ğā 8a/05, 14b/12; m.lar 12b/14; m.larğā 10a/05, 12b/13, 8a/04; m.larning 12b/12; m.nı 7a/07, 7a/10; m.ning 8a/07; m.larğā 14b/04.

mustecāb ‘kabul olmuş’ 5b/kenar; m. bolğay 4a/14; m. bolmas 6b/01; m. bolur 6a/12.

mutekebbir ‘kibirli’ m.lerni 8b/03; m. bolmay 8b/02, m. bolmas 8b/06;

namāz ‘namaz’ 7a/14, 12b/02, 14a/06; n.ı 11b/12, 12b/10, 4b/04; n.ındın 11b/10; n.nı 11a/12, 11a/15, 11b/03, 11b/06, 11b/13; n.ning 4b/02; n.lar 11b/10; n.nı 11b/12; n.ning 4b/06. n. kı́l- ‘namaz kılamak’ 11b/07, 11b/08, 11b/11, 12b/03, 12b/13, 14a/04; n. kılgıçı ‘namaz kılan’ 1b/14, 14a/05; n. kılgān ‘namaz kılan’ 4a/13;

nē ‘ne, soru sözü’ 7a/09, 7a/1110b/03.

nē ērse ‘şey, nesne’ 1a13, 1b/02, 4b/08, 5b/01, 6a/13, 7a/10, 9a/04, 9a/06, 9b/03, 13a/04, 13a/04. 1a/04, 1a/09, 1b/04, 3b/09, 4a/08, 7a/13; n.ge 3a/09; n.ni 1b/07, 3a/01..

necisraq ‘çok pis, daha necasetli’ n.ı 4a/15.

neçe ‘ne kadar, kaç’ 6b/12.

neçe me ‘ne kadar’ 11a/12.

nedāmet yē- ‘pişmanlık çekmek’ 14b/04; n. yēse 6b/12; n. yēler 7b/15.

nefes ‘nazar, göz değmesi’ n.ni 1b/06.

nehis ‘uğursuz’ 2b/11.

nēteg ‘nasıl’ 1a/02, 2a/10, 2b/11, 3b/01, 4b/02, 6a/01, 6a/07, 7b/13, 9b/05, 10a/11, 12a/10.

nīmet ‘nimet, yaşamak için gerekli her şey’ n.inge 14a/11.

nidā ‘ses; çağırma, seslenme’ 8a/03.

nikāh kı́l- ‘nikah, evlilik yapmak’ 3a/13, 3a/15.

niyyet ‘niyet, bir şeye karar verip başlama’ 7a/14

nūr ‘nur, ışık’ 7b/10; n.nı 1b/02; n. kılgay 12a/03

nūrlandır- ‘aydınlarmak’ n.ğil 7b/12

nūrlı bol- ‘ışıklı olmak’ n. bolur 14a/06.

o ‘o zamiri’ 4a/07. Bk. ol.

o(r)tağ bol- ‘ortak olmak’ o. bolur 6a/07.

oğlan ‘oğlan’ o.ıları 9b/09

oğru ‘hırsız’ o.larning 4a/14; oğrularing 5b/14.

oğrula- ‘hırsızlık yapmak’ o.ğay 4b/01; o.mış 4b/04; o.mak 4b/01; o.mağıl 5b/14

oğul ‘oğul, oğlan’ 10a/11; o.ı 6a/06, 8a/09, 9b/02; o.ning 13a/04; o.inga 9a/06

oğşa- ‘benzemek’ o.r 13a/07.

oķı- ‘okumak’ o.ğil 8b/02, 10b/13; o.sa 13b/09, 12a/05; o.sang 8b/05.

oķığan ‘okuyan’ o.larning 5b/07

oķımaq ‘okumak’ 1a/15

ol ‘o zamiri’ 10a/08, 10a/15, 10b/01, 10b/07, 10b/08, 11a/11, 11a/14, 11b/02, 12a/04, 13a/03, 13a/09, 13b/05, 13b/09, 13b/11, 14a/09, 14b/05, 14b/13, 2a/14, 2b/01, 4a/09, 4a/15, 4b/03, 4b/04, 5a/02, 5a/02, 5a/04, 5a/04, 5a/05, 5a/12, 5b/15, 6a/01, 6b/05, 6b/09, 6b/12, 6b/14, 7a/02, 7a/05, 7a/08, 7a/09, 7a/11, 7a/12, 7a/12, 7b/03, 7b/05, 7b/09, 7b/14, 8b/07, 8b/14, 8b/15, 9b/05, 9b/08; anı 2b/02, 7b/05; andın 3b/08, 11a/05, 14a/12, 14b/10,

14b/12, 6b/15, 14a/13, 1b/10, 3b/07, 5a/03, 5a/05, 7b/02, 9a/05; anınıᅇ 5a/04; anıᅇ 12b/07, 13b/02, 14b/13, 14b/14, 1b/11, 1b/kenar, 4b/05, 5b/01, 5b/02, 6a/02, 6a/04, 6a/04, 6a/06, 6b/04, 8a/06, 8a/08; anlar 12a/07, 12a/10, 7b/11, 7b/14, 8b/10; anlardın 10a/06; anlarᅇa 7b/10; anlarnı 2b/15; anlarnıᅇ 14b/07; anᅇa 10a/01, 11b/05, 12b/06, 14a/11, 1b/13, 4a/08, 6b/06; anᅇar 5b/01, 6b/07, 6b/08, 8b/11. Bk. o.

ol- ‘olmak’ o.a 1b/kenar; o.sa 1b/kenar, 1b/11, 1b/13. Bk. bol-.

oltur- ‘oturmak’ o.ᅇay 12b/11; o.sa 11a/13; o.maᅇıl 4a/01.

olturᅇuᅇi ‘oturan’ 2a/12.

olturmaᅇ ‘oturmak’ 1a/15.

‘omr ‘ömür, yaᅇ’ ‘ö.ünᅇ 8b/09.

on ‘on sayısı’ 10b/13, 13b/10.

on altı ‘on altı sayısı’ 2b/05.

on altınᅇ ‘on altıncı’ 2b/10.

on beᅇ ‘on beᅇ sayı’ o.ne 2b/04.

on beᅇinᅇ ‘on beᅇinci’ 13a/09.

on dörtünᅇ ‘on dördüncü’ 13a/08.

on üçünᅇ ‘on üçüncü’ 2b/10, 13a/08 .

onᅇay kıl- ‘kolaylaᅇtırmak’ o. kılur 6b/08.

oruᅇ tut- ‘oruᅇ tutmak’ o. tutsa 13a/08.

orun ‘yer’ o.ı 5b/01, 5b/02; o.ında 11a/13.

osal kıl- ‘ihmal etmek’ 4b/06.

osallık kıl- ‘ihmal etmek’ 4b/06.

osurmaᅇ ‘yellenmek, osurmak’ 3b/12.

ot ‘ot, küçük bitkiler’ 4a/06

oᅇ ‘av’ o.ᅇa 3a/15, 3b/01.

oᅇla- ‘avlamak’ o.ᅇıl 3b/01.

oᅇ- ‘övmek, methetmek’ ö.seler 8b/02

oᅇren- ‘öᅇrenmek’ ö.mes 10b/03.

oᅇret- ‘öᅇretmek’ ö.mes 10b/03

oᅇretᅇuᅇi bol- ‘öᅇretici, öᅇreten olmak’ ö. bolᅇıl 10b/01.

oᅇüt al- ‘oᅇüt, nasihat almak’ ö. almasa 2b/02.

oᅇütle- ‘nasihat vermek, oᅇüt vermek’ o.senᅇ 2b/02.

öksüz ‘öksüz, annesi ve babası ölen kimse’ 13a/01, 13a/03; ö.lerge 12b/15; ö.lerni 13a/01; ö.lernin 1b/01.

ökünᅇ ‘piᅇmanlık’ 6b/12, 14b/04.

öl- ‘ölmek’ ö.er 6a/14; ö.se 7b/02, 7b/04.

ölᅇemek ‘tartmak, ölᅇmek’ ö.de 6a/02.

öldür- ‘öldürmek’ ö.di 3a/08; ö.ür 14b/01.

Bk. öltür-, ölü-.

öltür- ‘öldürmek’ ö.ür 14b/02, 14b/03.

Bk. öldür-, ölü-.

ölüg ‘ölü’ ö.ler 7b/07, 10a/05, 10a/07, 10a/08; ö.lerge 7b/08; ö.lerninᅇ 7b/08

ölüm ‘ölüm’ ö.ge 2b/08. Bk. ölüᅇ.

ölü- ‘öldürmek’ ö.ür 1a/04. Bk. öldür-, öltür-.

ölüş ‘ölüm’ 8a/09. Bk. ölüm

öᅇ ‘önce’ ö.ünde 1a/07.

öᅇün ‘baᅇka’ 3b/08.

ört- ‘kapatmak; saklamak’ e.meseler 10b/05.

ötmek ye- ‘ekmek; yemek’ ö. yemegil 4a/03; ; y.senᅇ 4a/04.

öz ‘kendi’ 4a/07, 4b/03, 5b/13; ö.indin 4a/15, 4b/01; ö.lerini 5a/07.

özge ‘baᅇka’ 12b/04.

‘özürsiz bol- ‘kusursuz’ ‘ö. bolmas 9b/02.

päre ‘parᅇa’ 11a/03

penᅇsenbe ‘Perᅇembe günü’ 3a/10, 3a/11; p.lerni 3b/05.

peydä bol- ‘belli, açık olmak’ p. bolᅇay 2b/05, 4a/11.

peyᅇamber ‘peyᅇamber’ 2a/10, 3a/11, 3b/01, 6a/01, 11b/05; p.ler 3a/05. 3a/14; p.le(r)ning 11b/14; p.nin 5b/09.

rab ‘tanrı, Allah’ 5a/10, 5a/14, 5b/04, 5b/05, 7a/03, 8b/14.

raᅇım (I) ‘acıyan, merhamet eden (tanrı)’ 6b/10, 6b/13.

raᅇım (II) ‘akraba’ 8b/06, 8b/13.

raᅇımraᅇ ‘ᅇok merhametli’ 7a/07.

raᅇmet ‘rahmet, birinin suçunu baᅇıᅇlama, merhamet etme’ r.indin 4b/14; r.ine 4b/13; r.inᅇni 8b/14, 8b/15; r. kılmaᅇa 7a/01; r. kılᅇıl 7b/12

rak‘at ‘rekât’ 14a/06, 14a/07.
ramazân ‘ramazan ayı’ 12a/13.
ravân ‘giden, yürüyen, revan’ 12b/03.
râzî bol- ‘razı olmak’ r. bolğay 14b/10; r. bolup 14b/15; r. boldum 5a/14, 5b/05.
raziya’llahu ‘anh ‘Allah ondan razı olsun’ 2a/15.
red kııl- ‘geri çevirmek’ 5b/kenar.
resûl ‘peygamber’ 4b/02, 10a/07, 2b/01.
resûlu’llah ‘peygamber’ 2b/01, 4b/01, 5b/15, 10a/07, 10b/03.
revâ bol- ‘uygun olmak, layık olmak’ r. bolğay 3a/11, 10b/15, 14b/08; r. boldı 3a/12; r. bolsa 4b/05; r. bolmas 7a/14.
revâ kııl- ‘yerine getirmek’ r. kıılğıl 6b/04,
rızâ ‘rıza, kabul’ r.sı 1b/15, 4b/09, 5b/09, 5b/09; r.sını 5b/08.
rızık ‘rızik, doygı’ r.ısı 6a/02. Bk. rüzık.
ribâ ‘faiz’ 12a/09.
rukûc ‘rükû, namazda elleri dizlere dayayıp öne doğru eğilme’ r.ini 4b/03.
rûze ‘oruç’ 7a/13; r. tutmak 1b/01; r. tutğuçılar 1b/15; r. tutğanda 11b/14; r. tutsa 12a/13, 12a/14; r. tutmuş 12a/15; r.sini tutğanlar 13a/10.
rûzî ‘rızik’ 13b/15, 14a/02; r. kıılur 6b/06.
rüzık ‘rızik’ r.indin 5b/13; r.unğni 2a/08. Bk. rızık.
sâ’il ‘dilenci’ 5b/12.
şabürülkü bol- ‘sabırlı, katlanan olmak’ ş. bolğay 10b/01.
saç ‘saç, baş derisini kaplayan kıllar’ 1b/04.
şadağa ‘yoksullara verilen para vb., sadaka’ 2a/07, 2a/10, 4a/12, 7a/15, 8a/14, 11a/14; ş.nı 2a/08, 7b/08; ş.ning 7b/09; ş. bêrgil 7b/06; ş. bêrmeseng 7b/14; ş. bêrseng 8a/12; ş. bêrmek 8a/13.
şâfi bol- ‘saf, temiz, katışksız olmak’ ş. bolur 6a/11
sağ ‘sağ (yön)’ 4a/06.
sağa ‘bir sağımlik süt’ 14a/04.
sağal ‘sakal’ s.nı 1b/04.
sağışsız ‘sayısız’ 11b/04.

şâgîre ‘küçük günah’ 12a/02.
sağan- ‘sakinmak’ s.ğıl 5b/06
sağla- ‘saklamak, gizlemek; korumak’ s.ğıl 13a/06; s.r 10a/03; s.sa 13a/05.
sağlamak ‘saklamak, gizlemek’ 13a/05.
sağlan- ‘saklanmak, dikkat etmek’ s.ğıl 1a/07, 2b/03, 2b/13, 4a/10, 4b/14, 5b/08, 10a/06, 10a/12, 10b/05.
şalavât ay- ‘Hz. Muhammed’e saygı bildirmek için okunan dua söylemek’ ş. aysa 13b/14.
şalavât bêr- Hz. Muhammed’e saygı bildirmek için okunan dua söylemek’ ş. bêrgil 10b/13.
saman ‘saman’ 9a/08.
saniça ‘sayısı kadar’ 13b/13.
sanlık ‘makam, san’ 10b/07.
sargart- ‘sarartmak’ s.u? 11b/12.
sarı ‘taraf, yön, -e doğru’ 8a/03.
sayrag ‘sêrsem; deli’ 3b/07.
sebeb ‘sebeup’ 6b/09.
sebît kııl- ‘sabit etmek’ s. kıılğay 8a/06, 8a/08.
secde ‘secde’ s.de 12a/04.
sefer ‘yolculuk’ s.d(e) 11b/01; s.ğa 3a/04, 3a/05; s.ge 6a/03
sefile ‘alçak, bile bile en kötü, en ahlaksızca davranışlarda bulunan’ 2a/15, 2b/01; s. bolsa 2a/14.
sefkat kııl- ‘şefkat, sevecenlik etmek’ ş. kıılğay 12b/14.
seher ‘seher vakti’ 11b/14.
selâm ‘selam’ s.ına 8a/07; s. kılsa 8a/05; s. bêrmelik 12a/09.
sên ‘sen zamiri’ 3a/03, 7b/11, 8a/14, 8b/02, 8b/06, 8b/14; s.i 12b/04, 12b/05, 2a/06, 5a/11; s.ing 9b/14; sangâ 2a/02, 2a/03, 2a/08; s.din 4a/08, 8b/01, 10b/08, 11a/01; s.i 8b/02.
sev- ‘sevmek’ s.er 10b/10, 12a/04, 9a/04, 9a/13; s.er mên 7a/06; s.gül 5b/12; s.mes 9a/03.
sevâb ‘sevap’ 11a/14 ; s.ı 13b/10, 2a/01, 7b/10; s.mı 11a/15, 13a/11; s.indin

4b/037a/10; ş.nı 11b/08; ş. bolsa 7a/09; ş. bolur 7a/09.

sevün- ‘sevinmek’ s.ü 9a/01, 9a/02; s.ürler 7b/11.

sevündür- ‘sevindirmek’ s.diler 7b/13; s.gil 7b/13.

şiddik ‘yalan söylemeyen, gerçek söyleyen’ ş.lardın 7b/06.

şihhat ‘sıhhat, sağlık’ 6b/07.

şılmaq ‘silme, okşamak’ 1b/01.

şırāt ‘sırat köprüsü’ 14b/09.

şişenbe ‘salı günü’ 3a/06, 3a/07, 3a/08.

şiyemek ‘işemek, çiş yapmak’ 1a/12.

şiz ‘siz zamiri’ 9b/10; s.(din) 7a/07; s.ing 9b/09.

şohbet kııl- ‘arkadaşlık etmek’ s. kıılmağıl 10a/06; s. kıılğanda 6a/05.

song ‘sonra; son’ 1a/11, 2b/06, 3b/13, 3b/15, 4a/13, 11a/03, 11a/13; s.gınça ? 5b/01.

Bk. songra

songra ‘sonra’ 11b/13; s.singā 8b/01. Bk. song.

sor- ‘sormak’ s.ğay 12b/12; s.mas 10b/04.

şoruğ ‘soru’ s.suz 11b/04.

şökel ‘hasta’ s.ler 12b/12.

şöz ‘şöz, kaviil’ s.i 1b/kenar.

şözle- ‘şöylemek’ s.gil 2a/03; s.megil 2a/02; s.se 7b/02, 7b/04

şözlemek ‘şöylemek’ 1a/05.

sucūd ‘secde’ s.mı 4b/03.

şüfi kııl- ‘temiz, arı etmek’ 1a/14.

şulh kııl- ‘barıştırmak’ ş. kıılğay 12b/15

şüre ‘sure, Kur’an’ın yüz on dört bölümünden her biri’ s.sin 10b/13; s.sini 1a/14.

şuv ‘su’ 10b/15, 3b/10; s.nı 10b/11, 11a/03. Bk. suv.

suv ‘su’ s.a 1a/12. Bk. suv.

şüçüg sözlig ‘tatlı sözlü’ 10a/02. Bk. şüçüg sözlüg.

şüçüg sözlüg ‘tatlı sözlü’ 9a/11, 9a/12. Bk. şüçüg sözlüg.

şünggük ‘kemik’ 4a/05.

şünnet ‘şünnet, şünnet namazı’ s.i 4b/05.

şürt- ‘şürtmek’ s.gil 11a/03; şürtmek 1b/07.

şüz- ‘gözle inceleyerek bakmak’ s.megil 4a/05.

şādīmān ‘mutlu’ 9a/02.

şādīmānlık ‘mutluluk’ 9a/01.

şafā‘at ‘şefaaf’ ş.imni 13b/14.

şavvāl ‘Şevval ayı’ 12a/13.

şenbe ‘cumartesi günü’ 2b/08, 3b/01; ş.lerni 3b/04.

şeytān ‘şeytan’ 3b/07, 6a/04, 6a/04, 6a/06, 12b/05, 12b/04; ş.dın 3b/09; ş.nı 6b/06.

şifā ‘şifa, hastalıktan kurtulma’ 2b/07, 2b/08.

şömraq ‘çok uğursuz, daha uğursuz’ ş.i 5b/15.

şubheli ‘şüpheli, kuşku’ ş. nè erşe yese 6a/13.

şukr ‘şükür’ 14a/11, 14b/15.

tā ‘dek, değin, kadar’ 7b/01, 8a/11.

tabaq ‘tabak, kap’ 4a/02.

ta‘ālā ‘taalla, tanrı adından sonra gelen ‘şanı yüze olsun’ anlamında bir söz’ 1a/02, 1a/08, 1b/09, 1b/09, 1b/13, 1b/15, 1b/kenar, 2a/13, 2b/12, 3a/01, 4b/09, 4b/12, 5a/09, 5a/11, 5b/03, 5b/05, 5b/10, 5b/kenar, 6a/06, 6a/07, 6a/12, 6a/15, 6b/03, 6b/05, 6b/09, 6b/10, 6b/13, 7a/04, 7b/03, 7b/05, 8a/06, 8a/08, 8b/03, 9a/14, 9b/06, 9b/06, 9b/11, 9b/15, 2b/14, 10b/10, 10b/14, 11a/01, 11a/07, 11a/11, 11a/14, 11b/05, 11b/07, 12a/01, 12a/03, 12a/04, 12a/10, 12a/11, 12a/11, 14b/13; t.din 2a/06; t.ni 11a/09; t.nin 10a/09; t.ning 11b/09, 2a/07, 2a/12, 4b/08, 4b/14; ta‘(ālā) 7b/07, 8b/12, 9a/02, 9a/03, 9a/12, 13a/09, 13a/14, 13b/05, 13b/09, 13b/11, 14a/13, 14b/10, 14b/11, 14b/15, 14b/15; t.ğā 14a/01; t.ka 14a/02; t.ning 14a/01, 14a/03, 14a/11; t.din 13b/03.

ta‘ām ‘yemek’ 14b/12.

tā‘at ‘itaaf, buyruğa uyma’ 14a/03, 14a/01; t. kılsalar 6b/15.

ṭahāret ‘temizlik’ 2a/05, 2a/05, 7a/14, 10b/09; ṭ.nı 11a/02; ṭ. kılsanġ 10b/11

taḳı ‘dahi, ve’ 1b/01, 1b/03, 1b/11, 1b/14, 1b/15, 2a/08, 2b/09, 2b/09, 3a/02, 3b/14, 3b/14, 3b/15, 3b/15, 4a/02, 4a/06, 4a/07, 4a/07, 4a/09, 4a/12, 5a/12, 5a/13, 7a/06, 7a/10, 8b/13, 9a/07, 9a/08, 10b/04, 10b/07, 10b/15, 11b/14, 12a/01, 12a/03, 12a/13, 13a/10, 13b/08, 13b/09. Bk. daḳı.

taḳşırhıḳ kıl- ‘kusur etmek’ t. kılurlar 10a/10.

ṭalāḳ tile- ‘boşanmak’ ṭ. t.leşe 10b/08.

tam- ‘damlamak’ t.up 11a/01.

tamām ‘tamam, eksiksiz’ 12a/14; t. kılmasa 4b/03; t. kılgandın 11a/02.

tamuġ ‘cehennem’ 5a/14, 5b/04, 8a/03, 14a/10; t.aḳa 5a/05; t.da 5a/03, 5b/02; t.ġa 13a/06; t.nı 13a/02, 5b/04.

tamur ‘damar’ 3a/kenar.

tanġ ‘sabah vakti’ 9b/08, 11b/12; tanġ erte 2a/09; tanġ ertelik 2a/09.

tanġ at- ‘şafak sökmek’ t. atarda 3b/14 t. atmadın 11a/09.

tanġrı ‘tanrı, Allah’ 1a/02, 1a/08, 1b/09, 1b/11, 1b/13, 1b/15, 1b/kenar, 2a/06, 2a/07, 2a/12, 2a/13, 2b/11, 2b/14, 3a/01, 4b/07, 4b/09, 4b/12, 4b/14, 5a/09, 5a/10, 5b/03, 5b/05, 5b/10, 5b/kenar, 6a/06, 6a/07, 6a/11, 6a/12, 6a/15, 6b/02, 6b/05, 6b/09, 6b/10, 6b/13, 6b/14, 6b/15, 7a/04, 7b/03, 7b/05, 7b/07, 8a/06, 8a/07, 8b/11, 9a/02, 9a/03, 9a/12, 9a/14, 9b/06, 9b/11, 9b/15, 10a/09, 10b/10, 10b/14, 11a/01, 11a/07, 11a/08, 11a/11, 11a/14, 11b/05, 11b/07, 11b/09, 12a/01, 12a/02, 12a/04, 12a/10, 12a/11, 12b/08, 13a/02, 13a/09, 13a/13, 13b/03, 13b/05, 13b/09, 13b/11, 4a/01, 14a/01, 14a/02, 14a/03, 14a/10, 14a/13, 14b/10, 14b/11, 14b/13, 14b/15, 14b/15; t.nın 10a/13, 12a/06, 12a/08.

tanġrılıḳ ‘tanrı için’ 1a/01, 1b/11. Bk. tenġrılık.

tanuḳ ‘tanık, şahit’ 9b/10; t.larınġ 9b/14.

tap- ‘bulmak’ t.ġay 13b/14.

taşkaḳ ‘sêrsem; tokatlanmış’ 3b/08.

tażarru ‘yalvarma’ 7a/06.

tê- ‘demek’ t.geyler 7b/03, 7b/05; t.digümüz 8b/06; t.p 4b/02, 7a/04, 11b/06; t.se 13b/08.

te’hîr kıl- ‘geciktirmek’ t. kıılır 7a/02.

tebâreke ‘Allah adından sonra gelen ‘mübarek etsin’ anlamında bir söz’ 5a/09, 5b/03, 7b/07, 9b/06.

têġ ‘gibi’ 1b/08, 9a/06, 11b/12, 12a/10, 12a/15, 14b/10.

têġ- ‘deġmek, dokunmak; ulaşmak’ t.meġey 1a/01; t.se 7b/10.

têġı ‘kadar, deġin, dek’ 3b/14. Bk. têġrü, têġin.

têġin ‘deġin, kadar, dek’ 2b/04. Bk. têġı, têġrü.

têġrü ‘kadar, deġin, dek’ 6b/12, 8a/11, 12a/02. Bk. têġı, têġin.

têmek ‘demek’ 3b/03.

tenġrılık ‘tanrı için’ 9b/03, 9b/04. Bk. tanġrılıḳ.

terâzû ‘terazi, tartı’ t.da 6a/01; t.nġni 12a/03.

terhâl ‘derhal, hemen’ 12b/03, 12b/05, 14a/12.

terk salmak ‘serbest bırakmak; yere atmak’ 1a13.

tevbe ‘tövbe’ 7a/15; t. kılmay 7b/02; t. kılgıl 14a/07; t. kıılır 14a/08, t. kılsa 14a/12.

turnaḳ ‘turnak’ t.inġ 4a/01.

til ‘dil’ t.din 13a/04; t.i 9b/09; t.inġni 13a/06.

til boşluḳı ‘gevezelik’ 13a/06, 13a/07.

tile- ‘dilemek, istemek’ t.di 3a/12; t.geyler 13b/03; t.gil 14b/07, 3a/10; t.se 14a/14, 7a/01; t.seler 10b/07; t.senġ 12b/05, 14b/06, 3a/03, 3a/04, 3a/06, 3a/10, 3a/13, 3a/15; t.yürler 2a/06.

tilek ‘dilek, istek’ t.ini 6b/04.

tileş- ‘karşılıklı istemek’ t.ip 8a/10.

tirig ‘diri, canlı’ t.lerimizge 7b/11.

tiriglig ‘dirilik, canlılık’ t.inde 8a/14.

tiş ‘diş’ t.ing 4a/02; t.ingni 9a/08.

titre- ‘titremek’ t.r 13a/02.

tîz ‘çabuk, tez’ 1b/05, 4a/14, 14b/08.

tizek ‘tezek’ 4a/05.

toğ- ‘doğmak (güneş)’ t.arda 3b/14; t.inça 11a/13; t.masdın 11a/10, 13b/06

toğar ‘davar’ 4a/06.

toğrı sözle- ‘doğru söylemek’ t. sözlese 2a/03. Bk. toğru sözle-.

toğru ol- ‘dürüst olmak’ t. olsa 1b/kenar.

toğru sözle- ‘doğru söylemek’ t. sözlese 7b/04; t. sözlügüçi 7b/05. Bk. toğrı sözle-.

toğruluk ‘doğruluk, dürüstlük’ 7b/04.

tol- ‘dolmak’ t.ar 7b/10.

tonuk bol- ‘donuk, canlılığını yitirmiş olmak’ t. bolur 6a/13.

toy- ‘doymak’ t.ğandin 1a/11.

toyur- ‘doyurmak’ t.u(r) 14b/12.

tök- ‘dökmek’ t.megil 10b/11.

tört ‘dört sayısı’ 9a/10, 10a/01.

törtinç ‘dördüncü’ 1a/05, 1a/12, 1b/01, 1b/06, 2b/1.1, 3b/11, 10a/03..

törtünç ‘dördüncü’ 10b/03, 12b/12; t. bolmağıl 10b/02.

töşek ‘döşek’ t.de 1a/12; t.ge 3b/12

tur- (I) ‘belli bir durumda olmak’ t.mağıl 3b/06; t.sa 3b/07.

tur- (II) ‘yardımcı fiil, bildirme’ t.ur 2b/01, 2b/08, 2b/11, 3b/09, 4a/15, 4b/11, 4b/13, 4b/15, 4b/15, 5a/01, 5a/03, 5a/07, 5b/03, 5b/09, 5b/kenar, 6a/04, 6a/05, 6b/10, 6b/13, 7b/08, 8a/13, 8a/15, 8b/03, 9b/10, 9b/10 10a/05, 10a/07, 10a/08, 10a/12, 10a/14, 10b/03, 10b/05, 11a/01, 11b/10, 11b/12, 11b/15, 12a/08, 12a/10, 12b/08, 13a/05, 14a/02, 14a/04, 14a/06, 14b/07; t.urlar 9b/15, 10a/11, 10a/13, 11b/02, 11b/03; t.turmên 7a/07.

turş yüzlüğ ‘somurtuk, asık suratlı’ 9a/14, t.lerni 9a/15.

tut- ‘tutmak, yanında bulundurmak’ t.ar 2a/01.

tün ‘gece’ 9b/12; t.i 3b/05, 3b/06; t.inde 12b/02.

tünle ‘yatsı’ 14a/04, 14a/05, 14a/06.

türlü ‘türlü, çeşitli’ 9a/09. Bk. türlüg.

türlüg ‘türlü, çeşitli’ 2b/05, 2b/06, 9a/10. Bk. türlü.

tüş- ‘düşmek, kötü bir sebeple istenmeden bir yerde veya bir durumda bulunmak’ t.se 8a/09.

tüvkür- ‘tükürmek; üfleme’ t.megil 4a/04.

uçtmağ ‘cennet’ 5a/01, 5a/06, 5a/07, 5a/09, 5a/11, 5a/14, 5b/03, 7b/13, 8a/02; u.ka 4b/08, 5a/03, 8a/02, 11b/04, 13a/05, 14a/14; u.da 1b/13; u.nı 8a/02; u.ning 14a/13.

ulaş- ‘yakınlık kurmak’ u.ğıl 8b/06; u.ıp 8b/08, 8b/10; u.mağ 8b/07; u.ursên 8b/15.

ulaştır- ‘ulaştırmak, iletme’ u.ğıl 8b/14.

uluğ ‘büyük’ u.in 11a/08.

ummet ‘ümme’ ü.inge 3b/04.

‘umre ‘umre, hac mevsimi dışında Kabe’yi ziyaret etme’ 11a/14, 11b/08.

unutmalık ‘unutkanlık’ 14b/01.

ur- ‘vurmak, çarpmak’ u.ğay 3b/07.

uruğ ‘nesil, soy’ 8b/07, 8b/08; u.nı 8b/09.

uruş- ‘kavgaya girmek’ u.ğanlar 12a/10.

uy- ‘uymak, izinden gitmek; kanmak’ u.sa 5b/01

uyal- ‘utanmak, çekinmek’ u.mağıl 12b/01.

uyatlı ‘edepli’ 14b/06.

uyu- ‘uyumak, uyku durumunda olmak’ u.mağıl 3b/15, 14a/15; u.mağ 1a/05, 14b/01.

uzun bol- ‘uzun olmak’ u. bolğay 8b/09.

üç ‘üç sayısı’ 13a/08, 4b/08.

üçinç ‘üçüncü’ 10a/03. Bk. üçünç, üçünçi.

üçün ‘için’ 1a/01, 1a/06, 1b/04, 1b/09, 1b/11, 2a/01, 4b/05, 4b/09, 5a/10, 5a/11, 5b/04, 7b/07, 7b/15, 9b/03, 9b/04, 9b/05, 13b/02.

üçünç ‘üçüncü’ 1a/05, 2b/10. üçünç, üçünçi

üçünçi ‘üçüncü’ 1a/12, 1b/06, 3b/11, 4b/10, 12b/11. Bk. üçünç, üçünç.

ün ‘ses’ ü.ini 6b/04.

üstün ‘üstün, ntelik bakımından daha yüksek olan’ 1b/kenar.

üşekçilik ‘dedikodu’ u.dn 10a/12; ü. kılganlar 10a/13;.

üze ‘üzere’ 1a/10, 6b/01, 7a/07, 7a/08, 8a/15, 9b/10, 12b/13, 13a/03, 14b/09.

vakt ‘vakit, zaman’ v.da 6b/12; v.ı 12b/03; v.ınga 6b/11.

vaktsız ‘zamansız, vakitsiz’ 3b/11.

vaşiyet ‘nasihat’ v. kıldı ‘nasihat etmek’ 11b/15.

ve ‘ve, ile’ 1a/02, 1a/14, 1b/01, 1b/07, 2a/08, 2b/02, 2b/03, 2b/07, 3a/04, 3a/05, 3a/07, 3a/09, 3a/13, 3b/07, 3b/07, 3b/08, 4a/11, 4a/15, 4b/03, 4b/05, 4b/06, 4b/15, 5a/03, 5a/07, 5a/07, 5a/09, 5a/12, 5b/02, 5b/03, 5b/07, 5b/12, 5b/12, 5b/15, 5b/kenar, 6a/04, 6a/05, 6a/06, 6a/07, 6a/11, 6a/12, 6a/13, 6a/13, 6a/15, 6b/01, 6b/01, 6b/04, 6b/05, 6b/07, 6b/07, 6b/08, 6b/10, 6b/11, 6b/12, 6b/13, 6b/15, 7a/01, 7a/02, 7a/06, 7a/14, 7a/15, 7b/02, 7b/07, 7b/10, 7b/11, 7b/12, 7b/13, 7b/14, 7b/15, 8b/09, 9a/02, 9a/11, 9a/14, 9b/01, 9b/02, 9b/06, 9b/10, 9b/14, 9b/15, 10a/10, 10a/10, 10b/06, 10b/08, 10b/11, 10b/13, 10b/15, 11a/03, 11a/08, 11a/10, 11a/10, 11a/14, 11a/14, 11b/01, 11b/04, 11b/08, 11b/09, 11b/13, 11b/15, 12b/04, 12b/06, 12b/06, 13b/12, 13b/13, 13b/15, 14a/01, 14a/02, 14a/03, 14a/06, 14a/08, 14a/09, 14a/11, 14a/12, 14a/15, 14b/01, 14b/02, 14b/02, 14b/04, 14b/04, 14b/04, 14b/10, 14b/10, 14b/11, 14b/14.

vedâ^c kııl- ‘vedalaşmak’ v. kılırlar 8a/10.

velikin ‘ama, ancak’ 2b/05.

yâ ‘ey, hey anlamında bir seslenme sözü’ 1a/03, 1a/06, 1a/07, 1a/09, 1a/13, 1b/02, 1b/04, 1b/08, 1b/14, 2a/01, 2a/03, 2a/04, 2a/06, 2a/12, 2a/14, 2b/01, 2b/03, 2b/07, 2b/083a/01,3b/05, 3b/09, 3b/13, 4a/10, 4a/11, 4a/14, 4b/01, 4b/07, 4b/10, 4b/15, 5a/01, 5a/05, 5a/09, 5a/09, 5a/10, 5a/11,

5a/14, 5a/14, 5b/03, 5b/04, 5b/05, 5b/05, 5b/08, 5b/10, 5b/13, 5b/15, 6a/03, 6a/10, 6b/02, 6b/15, 7a/03, 7a/07, 7a/13, 7b/01, 7b/06, 7b/15, 8a/05, 8a/08, 8a/12, 8a/14, 8b/01, 8b/06, 8b/14, 9a/01, 9a/04, 9a/07, 9a/09, 9a/11, 9b/01, 9b/02, 9b/08, 9b/15, 10a/04, 10a/05, 10a/07, 10a/12, 10a/14, 10b/01, 10b/02, 10b/05, 10b/09, 11a/02, 11a/08, 11a/12, 11a/15, 11b/06, 11b/12, 12a/01, 12a/04, 12a/06, 12a/12, 12a/15, 12b/02, 12b/06, 12b/08, 12b/09, 13a/01, 13a/02, 13a/03, 13a/07, 13a/11, 13a/14, 13b/03, 13b/06, 13b/10, 13b/13, 13b/15, 14a/04, 14a/07, 14a/10, 14a/14, 14b/04, 14b/06, 14b/08, 14b/12, 14b/14.

ya ‘veya, ya da’ 2b/09, 3a/04, 6a/02, 10b/02, 14b/05.

ya^cnî ‘yani, demek oluyor ki anlamında bir söz’ 1b/10, 2a/13, 5b/01, 13b/03.

yaşşı ‘iyi’ 1b/08; y. bolur 3b/01.

yaşşılık işle- ‘iyilik yapmak’ y. işleseng 9b/13.

yaşşırak ‘daha iyi, çok iyi’ 4b/11, 8a/13, 13a/04.

yal ‘yevmiye, ücret’ y.nı 12b/06.

yalçı tut- ‘gündelikçi, yevmiyeci kiralamak’ 12b/06.

yalğan ‘yalan’ 2a/01, 7b/02.

yalğancı ‘yalancı’ 7b/03; y.lardın 7b/03.

yalıngaç tur- ‘çıplak durmak’ y. turmağıl 3b/05, y. tursa 3b/06.

yaman ‘kötü, yaman’ 1b/10; y. bolur 4b/06.

yamanla- ‘kötülük yapmak’ y.p 9b/01; y.sa? 2b/02.

yamanlık ‘kötülük’ 10b/06, 14a/12; y. işlemeseng 9b/13.

yamanrak ‘çok kötü, daha kötü’ y.ı 4a/15, 5b/14.

yana ‘yine’ 9a/05.

yarağ ‘hazırlık’ y.ın 12b/03.

yaramas ‘yaramaz, faydası olmayan’ 3a/09.

yarat- ‘yaratmak’ y.tı 3a/02, 3a/02, 5b/04; y.tıng 5a/10, 5b/04.

yarlıқа- (I) ‘emretmek’ y.dı 3b/02; y.ğay 11a/07, 12a/02; 14a/13; y.r 1a/03, 2a/11, 6a/08, 8b/12, 9b/06, 12a/11, 13b/12, 2b/12.

yarlıқа- (II) ‘esirgemek, bağışlamak’ y.yu 2a/06, 13b/03.

yaruқ bol- ‘parlak, ışıklı, nurlu’ y. bolur 6a/11.

yassı ‘yatsı’ y.ğa 3b/14.

yastan- ‘yaslanmak’ y.mağıl 4a/01.

yaşın ‘şimşek’ 14b/09.

yaşlıg bol- ‘yaşlı, yaşla dolmuş (göz) olmak’ y. bolur 6a/11.

yaşna- ‘şimşek çakmak’ y.r 14b/09.

yat- ‘yatmak, uyumak’ y.ğil 10b/10; y.sang 10b/09.

yavuқ bol- ‘yakın olmak’ y. bolur 1a/10.

yavuқraq ‘çok yakın, daha yakın’ 4b/13, 4b/15.

yaवuz ‘kötü’ 7a/11.

yazaқ ‘yayan, yürüyerek giden’ 6a/03.

yazuқ ‘günah’ 1a/10, 11a/12; y.ını 13b/12; y.ları 13b/12; y.larınıgı 11a/07, 12a/02; y. kılmak 1a/11, 14a/15, 14b/03; y. kılğanlarga 13b/15.

yazuқla- ‘günah işlemek’ y.maқ 6b/01.

yê- ‘yemek’ y.gen 4a/06.

yekşenbe ‘Pazar günü’ 3a/02, 3a/03.

yemek ‘yemek yeme’ 1a/04, 1a/11, 1a/15.

yêr ‘yer, mahal’ y.de 4a/09; y.ge 11a/06; y.lerni 3a/02.

yêt- ‘ulaşmak, erişmek’ y.seler 8a/02.

yêti ‘yedi sayısı’ 12b/09, 2b/09.

yêtinç ‘yedinci’ 12b/15.

yêtmış ‘yetmiş sayısı’ 14a/08.

yıgar ol- ‘engellemiş olmak’ y. olsa 1b/11.

yıgla- ‘ağlamak’ y.sa 13a/02.

yıglat- ‘ağlatmak’ y.mağıl 13a/01; y.ur 13a/03.

yıl ‘yıl, sene’ 12a/14, 13a/10.

yıllıқ ‘yıllık, senelik’ 11a/01.

yıpar ‘misk’ 1b/07.

yıraq ‘uzak, irak’ 10b/05. Bk. ırak.

yıraqraq ‘çok uzak, daha uzak’ 4b/13. Bk. ırakraq.

yızıgılıg ‘kokulu’ 1b/07.

yıgırmi ‘yirmi sayısı’ 2b/10, 2b/11, 8a/06, 9a/10, 13b/04.

yok ‘bulunmayan, mevcut olmayan (kimse, nesne vb.)’ 10a/14, 13a/05

yol ‘yol, yolculuk’ y.ğa 3a/04.

yoli ‘kez defa’ 10b/12, 10b/13, 13a/15, 13b/04, 13b/14.

yörü- ‘yürümek’ y.gen ‘yürüyen’ 9a/02.

yulduz ‘yıldız’ y.lar 13b/12.

yut- ‘yutmak’ y.mış 9a/06.

yüz (I) ‘yüz sayısı’ 8a/13, 8b/01, 13a/15, 13b/09, 13b/13.

yüz (II) ‘yüz, surat’ y.ine 1b/03; y.ini 13a/10; y.ünge 8b/02; y.i 14a/05.

zähid ‘zahit, dünyaya önem vermeyen kimse’ 9a/15.

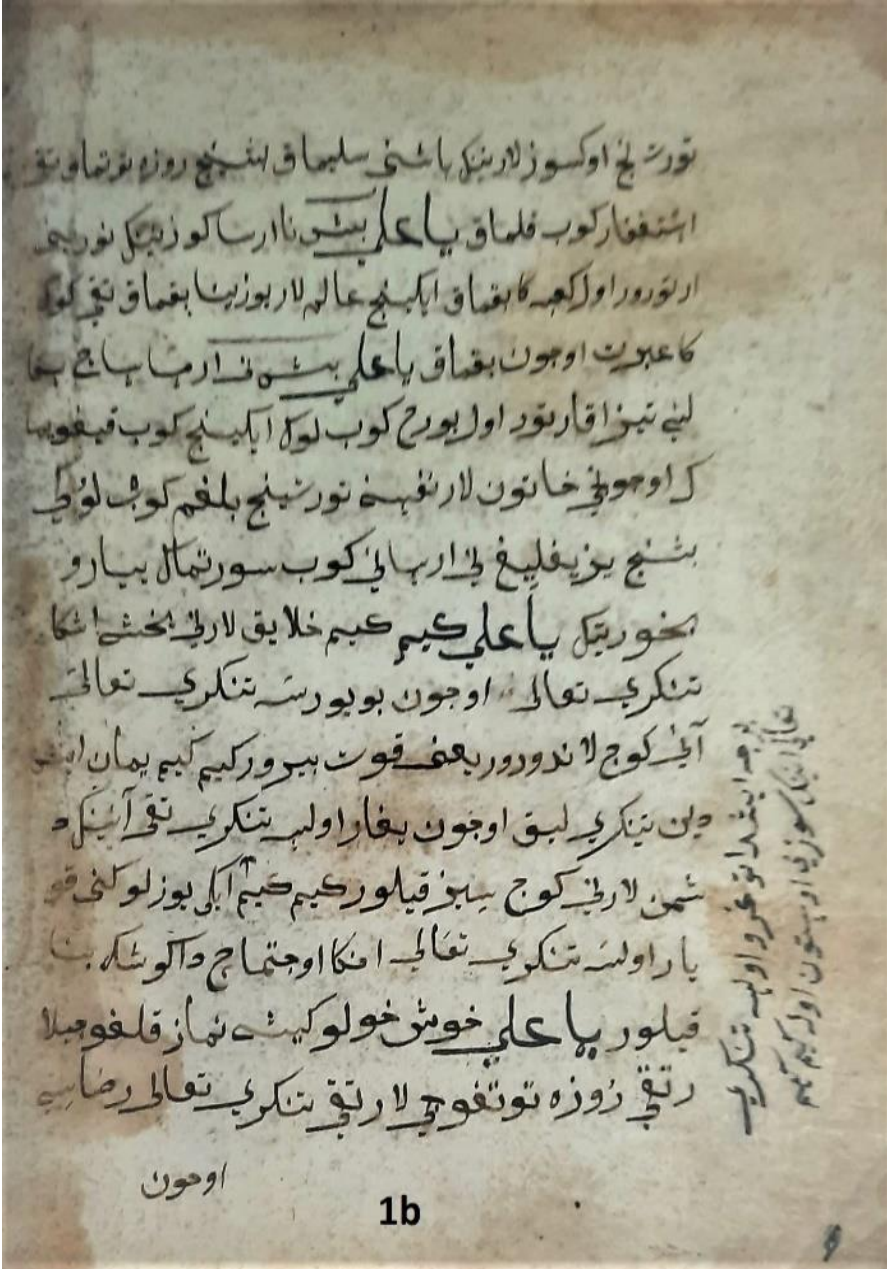
zahmet ‘zahmet, zorluk’ z.ler 3b/08.

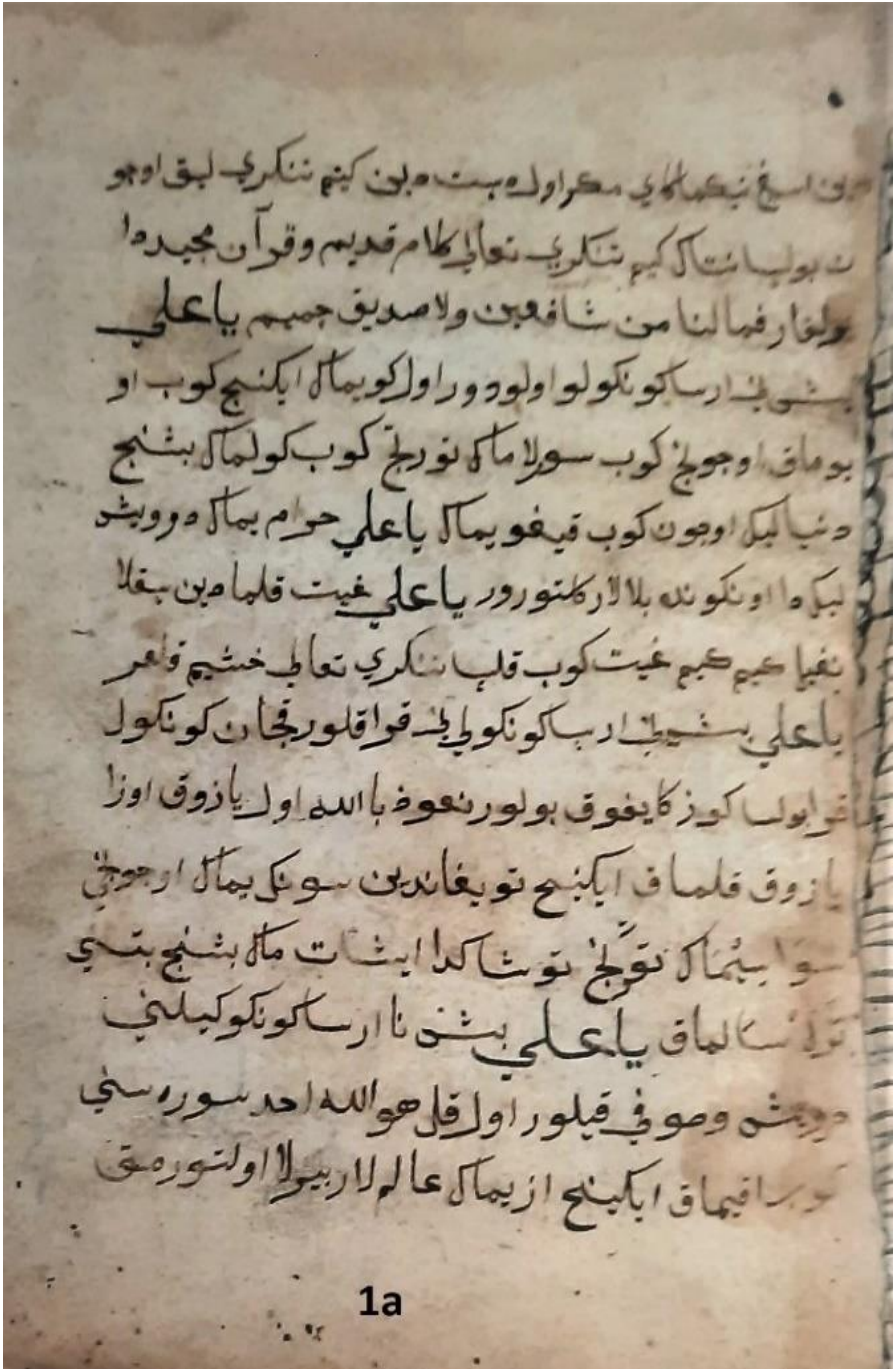
zârî ‘ağlayıp sızlanma’ z.sini 7a/06.

zekât bêr- ‘zekat vermek’ z. bêrmeseler 10a/09; z. bêrmegenlerni 12a/08.

ziyân ‘ziyan, zarar’ z.ı 2a/03, 2a/0

Ekler/Tıpkıbasım:

نورور یار سول الله رسول علیه السلام ابدی سفله اول بولور
 کیم او کورت لاسانکی او کورت الماسا وارکی یامین لاساعا
 ولاما وایشلایا یاعلی حجات دین سفلا نغیل
 ای نیکی اولیندا اون بنی انبیا کیم هر بیر کوندا
 نور لوک علت پیدا بولغاب و لکین اون الی کوندا
 سونکی اجماعت قلعیل کیم هر بیر کوندا بیر نور لوک
 شفا و برکت یار یا علی حجات قلما قلیق یار جاعت
 قاشفا نورور الا اولوم که شفا ارمایه یا علی شنه کون
 یانقی چهارشنبه کون تقی هر بیر ایله ای کون چقا
 مت الماغیلا او جویخ بنیخ او جویخ اون التیخ بکر
 سی نور توخ بکر می بنیخ کیم خمس نورور نسا کتک
 تعالی برغار فی ایام حیات لند بیهم عد الخریک فی حیوة
 الدنیا سفلا نغیل هر بیر ایله نیکی آخر چهارشنبه
 سندن کیم تنکری نعا هر بیر قومین کیم اعاصی
 بولدیلار انلاری آخر چهارشنبه کون دا هلاک

ملدی لار

2b

او چون غزاه قیلمانلار نوانی توتاری یا علی یلمان
 موزلاما ایلمی کرمه سگاه نیام اسلامی اولسا کیم آخرت
 واکوب زیان بار یا علی توغری سوزلا کیم کرمه سگاه
 دیباد از یا بولسا آخرت واکوب اسلامی بار یا علی
 طهارت بیولا بولغیل کیم طهارت بیولا بولسا کولکلا بک
 فرشته لار سخی نیکرک تعالی دین یرلقایو نیلا بورلاریا
 عالی صدقه کیم کیزلور بیک نیکری تعالی نیکل غضب
 قارتا زورنی زوزقونکنی سگاه اجار واکرمه صدق
 نیکل ارتا کیم بیکری کیم بلالار کولکدین تانک ارتا اینا
 ر کیم صدق بلالارنی قیثار ورتا کیم بیغام بر علی
 بلام یرلقار الصدق ترمه البلاء و نیکر القضا فی الهوی
 یا علی مسجد و اولتور غوی نیکری تعالی نیکل
 قونکنی بی بولور یعنی نیکری تعالی امانت دا بو
 لور جفنا یا علی اذکولک قانغیل کرمه اولک شه سغله
 وک امبولهوه من علی رضی الله عنده ایدی سغله کیم

2a

شنبه کون او فلاغیل کیم او فغاخشه بولورنتال کیم بیفا
 میو علی السلام بولقادی اللهم بارک لامتی فی سبتها
 و خمیسها و اجعل ذکر فی بکورها معنی سه انداغ بیما
 بولور کیم آی باخدا و ندا بوکت لیغ منیم امتیم کاشنب
 لاریف بنجشنبه لاریفی یا علی چهارشنبه توفی یا
 لیحاج تور ماغیل کیم هر کیم چهارشنبه توفی یا
 لیحاج تور سا شیطان آن اورغای و صبرغ و
 تپقاق و اونکون زحمت لاریفین فایده بولفا
 یا علی بیشتیک ارسا شیطان دین تور او اول
 کوب اپتامک ایکینج اعزین دین سواق
 مق او جو بی وقت بیز بور فی قنماق تور بیج
 توشاک کاکوب او سور مق بیشتیج مسجد دا
 غیبت قنماق یا علی اختتام دین سونک
 یسه غایتکی توفی تانک اثار دانی کون توغار
 دانی ایکندی دین سونک او بو ماغیل بیج
 بوسلغدا

قید بیلاری یا عالی تنکرتعالی هو بیرون ده بیرون
 ارسات براتی کو کلاری تو یولاری بکش کون یولاری
 اگر سونا قلماق قاتیلانل بکش کون بنا قلفیل
 و اگر یولغا یا سفرغا جیفماق قاتیلانل ویشبه کون
 جیفیلیم بیغامبرلار ویشبه کون سفرغا هر بیلاروا
 کرجمات قاآجتماق تیلانل بکش کون دور
 غیلیم جو امیز به شنه کون حیض کوردی و قا
 بیل هاییل نی به شنه کون دور دی چهار شنه کون
 هیچ نی ارسا کایرما پی مکر دار و انجمال کابولور و اگر
 حاجت تیلانل بکش کون تیلانل ایلم عیم حاجتیل
 روا بولغا عیم موسی بیغامبر علیه السلام بکشبه
 کون فرعون دین حاجت تلاوی حاجتی روا بولدی
 و اگر نکا قلماق قاتیلانل اذینه کون نکاح قلفیل
 عیم برجا بیغامبر لایلم علیه السلام اذینه کون
 نکاح قلدی لارا کر او فغا برماق تیلانل

اوغرو ولاغاي علي ابدئي يار رسول الله اوليندن اوغرو
 لامق نساك بولور رسول تيب ابدئي عليه السلام نماز
 نيك رکوعني وبعهوديني تمام قلماس اول او ز نواندن
 اوغرو ولاغاي بولور اول نمازي بعض امام لار قولنجما
 روا بولما ودينی درست ارمله اينکل او جون کيم اکبتت
 او پال قلسا نکل نماز نکل يمان بولور واکر فریضه قان
 ساليق قلماس نکل دينکل درست ارمله يا علي تنکري
 تعالي نينکل ديتلاريد اوج نه ارهسا بيرلا او جتماع قا
 عبرالار اول مال لارين تنکري تعالي رضا به او جو
 فد ا قيلماس بيرلا او جولين دنيا ني خور تو تماق بيرلا يا
 علي جوامره فابيق قونکشي تخشي راق نور خيل
 دين جوامره بولغيل کيم جوامره تنکري تعالي
 رحمتنا يفوق راق نور عذبدين يراق راق نور
 خيل دين سقا نغیل خيل تنکري تعالي نينکل رحمتين
 دين ايراق راق نور و عذابنا يفوق راق نور

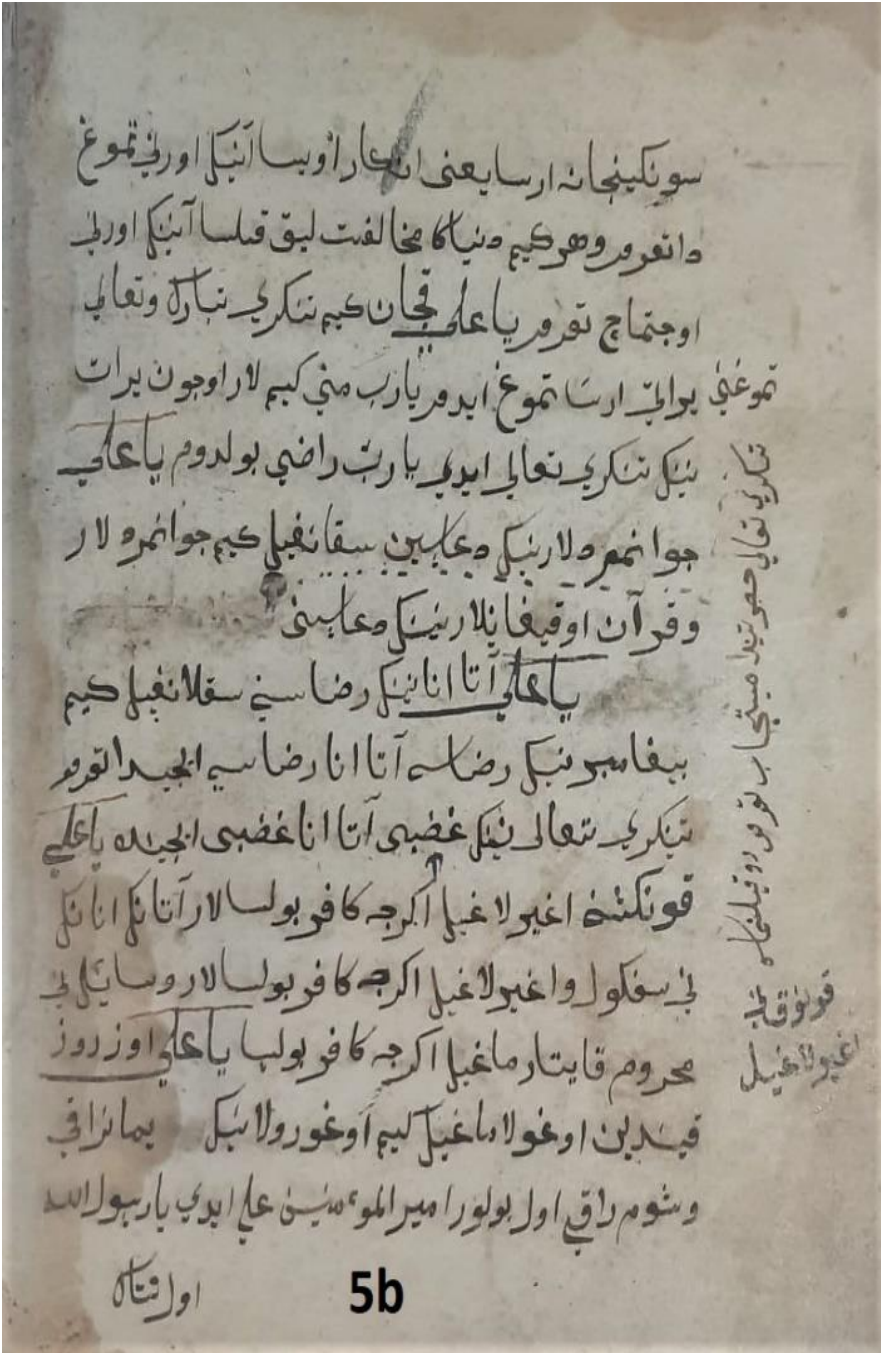
يا علي

يا اعلى

بوساغدا اولتور ماغیلا بوساغدا بیتماغیل تیر
 ناک نیک بیلا تیشکی اریتماغیل تی طبق اوقا
 پسندا ایلا ارقا پسندا اونماک بماکیلا اونماک
 سانک توفکورد ماکیلا چاجت خان دانوفکورد
 ماکیلا سوز ماکیلا سونک کولک بیلا تیراکه بیلا
 توغاریکان اوت بیلا تی سبغ الیک بیلا
 هینچا قیدماغیل اوز عورتیکان تی بقماغیل تی او
 فی ارساکیم چاجت خان داسیندن اور یارانکا
 بقماغیل تی اول یورد اکیم بول قلدور سانک غیل
 قلماغیل یا علی بویغانلاریم دین سقلانغیل
 کیم دویشه لیل دیلا وعلت بیدا بولغا یا علی
 موذن مانکلاغاندا ایچ قامت بولکاندا تی صد
 قه نماز قبلغاندین سوزک معا قبلغیل کیم معانک
 نیز مینجاب بولغا یا علی اوغرو لار نیک کیم
 یمانراقی ونجیسی راقی اول نور کیم اوز بیدین
 بهانراقی ونجیسی راقی اول نور کیم اوز بیدین

عبا
 عشوره ک اون
 سنک ییل لکله مچ
 بسا والد

یا حاکم جو افسردہ بیروا غماج نعر اور اجتماع ایچیندہ ہونا قلا رہ
 بود نیاد کیہ کیہ اور ہونا قفا ایلد کد اور ہا اور ہونا ق
 ای اور اجتماع ق کبفوردور و تخلیق بیروا غماج نعر نموغ
 اور ای نیکل ہونا قلا رہ بود نیاد کیہ کیہ اور ہونا قفا ایلد
 اور ہا اور ہونا ق ای طوغا ق کبفوردور یا علی معراج
 نوتبند کوردوم اور اجتماع قبوغندرا ہمیشہ ار دیکر کیہ
 اور اجتماع حرام نعر منجیل لار قفا و ایلی بیرو لار کا و اوزلار
 یئی کور کوزجی لار کا آنا سہین آنا سہین ازار قبوغو ح لار کا
 یا علی نجان کیہ شکری تبارہ و تعالیٰ ایدیک یا اور جمعا
 ایدیک یارب منی کیہ لر نونکل اور جوت براتیکل شکری
 تعالیٰ ایدیک یا اجتماع سبج جوانمرد لار اور جوت
 تی اور کتہ لار کیہ دبلا رہتی در نیت و حرمت لیغ
 نوتی لار تی و نیاد امدین قور غوغلو بولد بلار
 اور اجتماع ایدیک یارب راضی بولدوم یا علی نموغ
 قبوغند کوردوم بتلمیش ار دیکر کیہ و نیاد

5a

مستجاب بولسا وعبادت از بولور وپازوقلماق اوزاعهر
 بولور يا اعاي تجا كيم حرام بيوچ دعا قبله تنكري
 تعالي فرشته لاركا بولور كيم خاص قولونوكل حاجتني
 روا قبله و تلاكلي برينك كيم آنلك او نيبي ايشته
 يدمن وهر كيم كاكيم تنكري تعالي غضب قلب اول
 قولغا حرام دين مال روزي قلور شيطان في آنكامو،
 كل قلور و انكار صحت برور و و دنبا عام
 مشغول قلور و دنبا اي ايشلار يني انكار اونكاي قيلو
 ر اول سبب بيمر لا تنكري تعالي حضرت ندا ايراق بو
 ر ايتور تنكري تعالي كريم و غفور و رحيم نور مر
 وكونكاي قرا بيقيندن خبر سبز بولور آخر وقتيكا
 نحر و اول و فندا انا كيم او كوچ و ندامت بسا فايده
 قلمسه باي تنكري تعالي كريم و غفور و رحيم نور مر
 اول كته لاركا كيم تنكري فرماينا بويون بو نوب
 واندن نور قوب طاعت قلب لار يا اعاي تنكري

هر قوت

6b

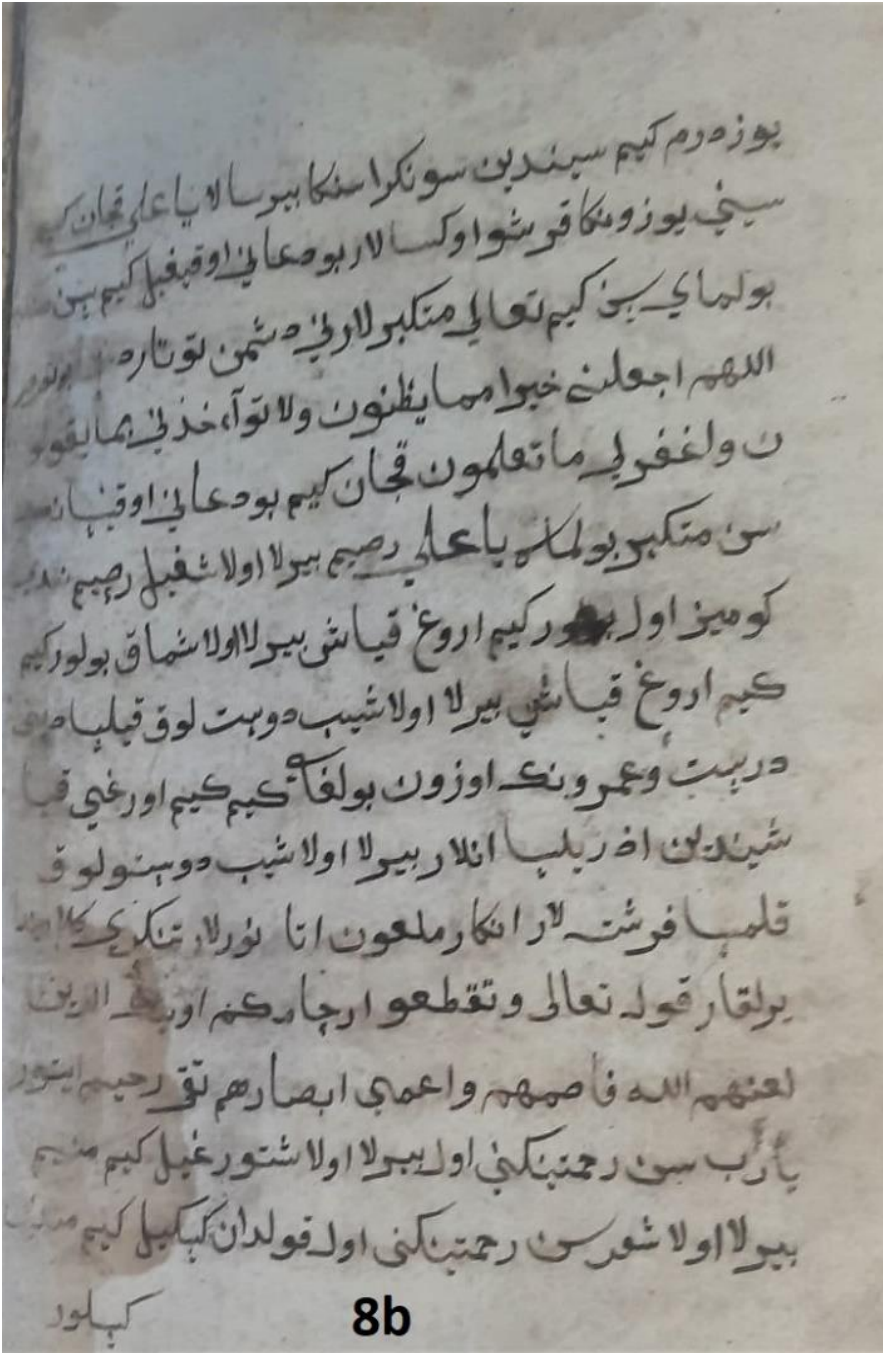
ورنه ناک بولور بیغامه زعله الیلام ایدر هر کیم ترازو
 دایا اوله محدا ایکیوک بیوسا آتیکل رزقی سه کیوک
 بولور یا علی هر کیم حرام سفرکا بارسا اگر بزاق ایرسا
 شیطان آتیکل قولدا شه غرور و اگر انلوارسا شیطان آتیکل
 بیولا منکاشو غرور و هر کیم ارسا جلالیبر لاصحبت قبلغا
 نداننکری تعالی آتبی ایماسا شیطان آتیکل اوغلا و قیزی
 بیولا اوتاق بولور ناک کیم نکره تعالی قرآن مجید و کلا
 قدیم انجیلدایر الفار واجلب علیهم خلیف ورجلک
 و شارکهم فی الاموال و اولاد و عدوم و ما بعد صم
 الشیطان الاغور و یا علی هر کیم جلالیسا بیغ
 صافی بولور و کونکلی بروق بولور کوزی بیبلغ بولور نکره
 قورغیندن و معله نکره تعالی حضرتیداستجا بولور
 و هر کیم شهبانیه ارسا بیغ و بی تووق بولور و کونکلی
 قرابولور کیم حرام بیگ کوکوب اولار و بی اکیوک بولور
 اعتدالست بولور و و علی بی نکره تعالی حضرتیدای

تا فرنجی حوام دین اربع قلمای غینجای اعلی کیم
 بلغان سوزلاسا و تو قلمای اولی سافرشت لارا ان
 یالغای تیکم لارا اول بلغای لار دین بولغا تنکری
 بی قنینه کیم توغرو سوزلاسا توغرو لوق بیرو
 لاسافرشت لاری توغرو سوزلا کوجی تیکای لارا اول تنکری
 تعالی قنینه صدیق لار دین بولغا یا علی صدق بیرو
 صیلا اولوکه لارا و چون کیم تنکریک تبارک و تعالی فرشته
 فوزوب تعرف اولوکه لار صدق بیرو اولوکلار دین لارا
 حج لار دین ایستور لار تجان کیم اول صدق
 قه نیکل نوا ای انلار غایتیک و کور لاری نور بیرو لار
 انلار سفونور لار و کوفانور لار ایستور لار الهی سن بیرو
 یکلار بیرو کاهمت قیلغیل و کونکولار بیرو نور لاندیر غیل
 واجتماع بیرو سفونور کیم بیرو سفونور
 دیلار و جو صدق بیرو ما بیک انلار قدغورور لارا اول قوزو
 بهارخان مال لاری و چون چسوت و ندامت بیرو لار یا علی

تجان

7b

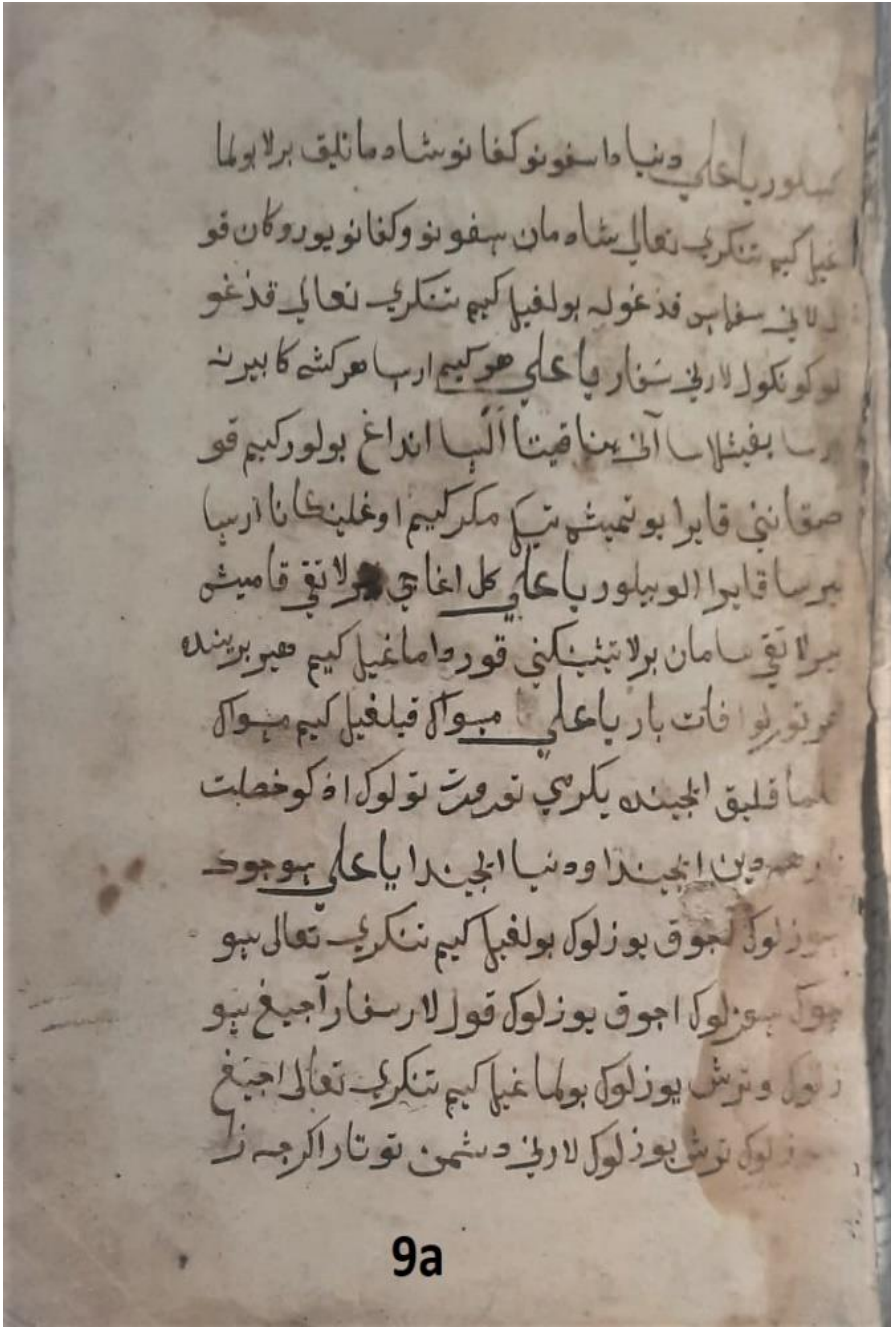
هر قولى كيم رحمت فلما ققائلا سافتملى و كرمى بىرلا
 اول قولنى دوت نوتار و صعا سب قبول فيلما ققائلا،
 خير قبول فرشت لار اب غا⁴ يارت بومو، من قولو
 نك نوك دعا بى قبول قيلغلا تيب ايغا تنكردى نعا
 طي ايغا كيم اب فرشت لار بى من اول قولوم نو
 نك دعا و نضوح و زاريسه سفار من تقى من قولوم
 اوزا بى زعيم راق نغور من يا اعلى كيم بىر مسلمان
 ن بى خورايش اوزا دليل لبوقبلسا اول خير قلغان
 كنى كا بى ثواب بولسا بو كنى كا اول ثواب بولور كيم
 ثوابين دين هج نارسا اكسيلماس تقى كيم بىر مهلمان
 ن بى بغوزايشكا باشلاما اول اينلا كان كنى كا بى
 عذا بولسا اول كنى كا اول بولور كيم عذا بىر دين
 هج نارسا اكسيلماس يا اعلى روزه درست بولسا
 سى الانيت بىرلا و نماز و ابوماز الاطهارت بىر
 لا و صدقه قبول بولسا الاحلامين و توبه قبول بولسا

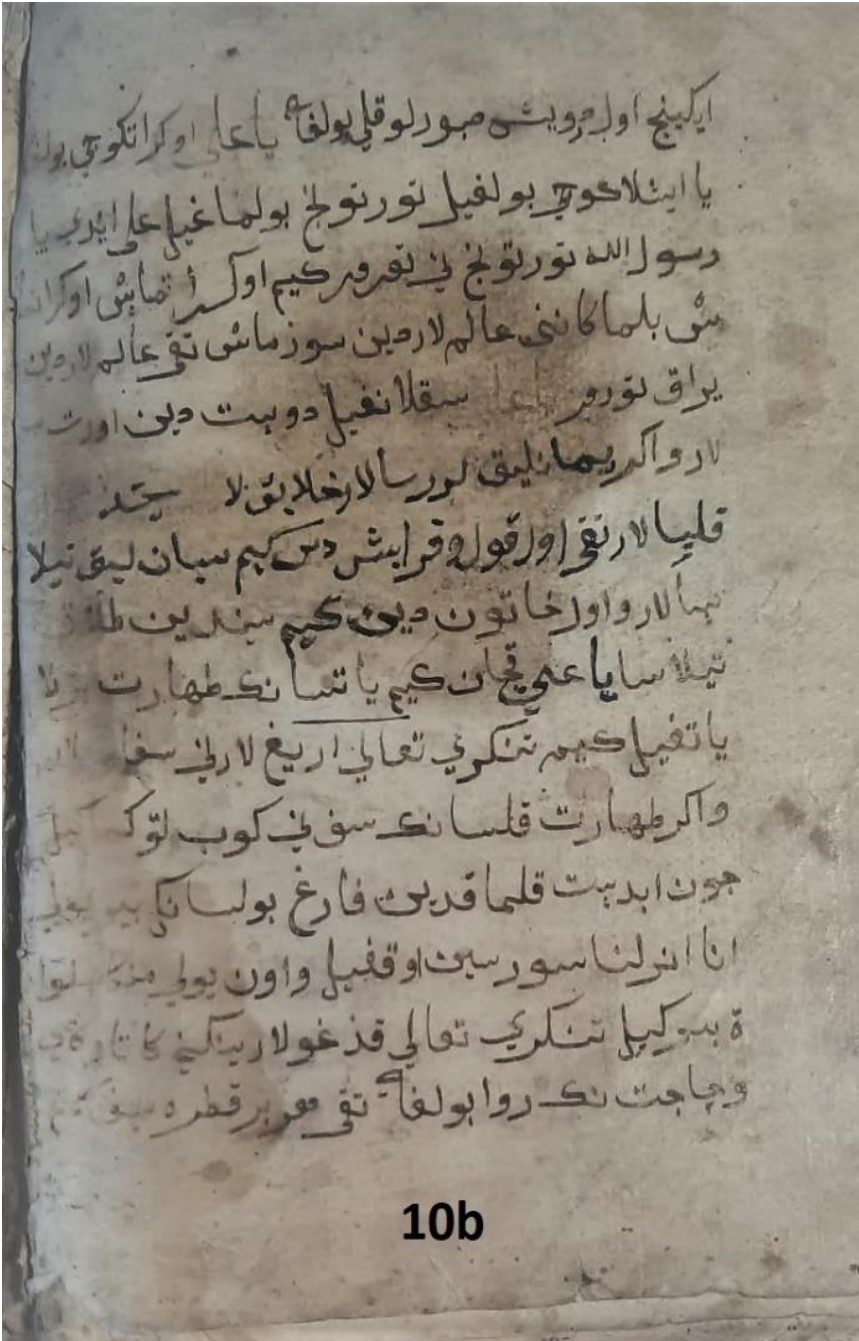

جان کیم قیامت کون بولها آما و صدقنا بیرو بولا کخلق
 بوجتھاج فاکلتور کایلا او جتھاج قبوغینا بیتا لارا و جتھاج
 کون لار مقدان ندا کالگا کیم مونلار بک قوغ ساریب
 یستارینک کیم مونلار دنیا داسلیمان لارغا مسخر لیم
 یسیر کولما کیم یا علی هر کیم بیو مسلمانغا سلام قبلها
 تنکریب تعالی بکریب حسنه اننیک دیوانیندا ثبت قلفا
 هر کیم بیو مسلمان نیک سلامنا علیک الفات تنکریب
 عالی قوق حسنه اننیک دیوانیندا ثبت قلفا یا علی
 جان کیم آدم اوغلی اولوشکوانیندا توش سا بوغونلار
 برب بریندن اسانلیک نیلا شیب و داع قیلور لاریاق
 قولغا باشغات کوزونک نونک اقی قرا اینغا تنکریب
 یا علی کیم صدقہ بیو بیارک جلالدین برکیل کیم بیو درم
 جلالدین صدقہ برمک لخشه راق فاضل راق نورور یوز درم
 درام دین یلکلی بیو درم صدقہ کیم سن تریک یکلندا
 اوزا بلیک بیولا برسانک فضلی ارتوق راق نورور

9a

10b

لا تولى عزيز لاب اكرام قلبها انكا نورت خملت هو
 دور اول سو جوك سوز ليا قلور اكننج امانت ليقو قلو
 ر اوجينج جوانمرد ليا قلو ر تعرننج فرنجي حرام
 مدين بوقلار يا علي جلال ايست اكيل كيم جلال ايست
 ماسو جاماسمانلار خافريضة نورور يا علي اولوكلار
 سوز صحبت قلم اغيا انلار دين سفلانعل علي ايرك
 سوز الله اولوكلار كيم لار نورور رسول ايردي عليه
 م اولوكلار اول باب لار نورور كيم
 قورما لار و شكري تعالى شك فريضة لا
 نصبر ليقو قلو ر لار و كجا و لوندوز دنيا بير لا
 مشقور نورور لار نساك آنا انا و غول قير بير لامشغو
 لار نورور يا علي سفلانغيا اوشا كج بليق دين كيم
 اوشا كج بليق قيلغا نلار شكرب نينك دشمني نورور
 لار يا علي قور توماق ليقو يوق نورور قيامت كويك
 مكر اكي كينكا بوي اول باب كيم جوانمرد بولغا

10a

اگر سفره واید ابولسا ند کیم قجا قیامت کوپه بولسا انا
 وصدقنا قیفوجی قیفور غای کیم قیدانورورلار اولکته
 لار کیم دنیا اقولشوق نمازینی قلب تورورلار اری
 بوکون سورغ سوز و ساغیش بیزاوجتاقا کیم بو
 ن لار صیج بیفامبر ایذا بر ماوی تنکری تعالی انکابو
 بوردی کیم قوشلوق نمازنی قیلغیل تیپ یا علی
 جماعت بیولا نماز قیفیل کیم تنکری تعالی هر بی آد
 یمینکاج و عمر شوایی برکای جماعت بیولا نماز قیلما
 غای الا اریغ مو، من تنکری تعالی نیک دو پستی و
 جماعت نمازیندن ایراق تورور نمازلار منافق
 جماعت بیولا نماز قیلماق ایکنج قت کولداکی فرشته
 لار نمازنی تیک تورور یا علی تانک نمازنی سارغار
 تو قیلغیل واختام نمازینی کون یا تغاندین بو
 نکر اقلغیل تکی روزه تو تغاند ایچی یکیل کیم بیغا
 لاینک خصلت توروجی ایل علیه الهام منکا وصیت
 قلب

11b

سیدین تاموب نور مر تنکریب تعالیٰ الیکیل بیل لغو عبات
 نیکا دیوانه کلا بیت عالی یا علی طهارت ک تمام قلفان دین
 سونک بیو باره سونک الغیا و بی نونک فاسورت کیل و کو
 کما باقیب ایغیل بی سائک اللهم و محمد اشهدان لا اله الا
 انت وحدک لا شریکک استغفرک و آتوب الیک الدین
 سونک بیو کا باقیب ایغیل و اشهدان محمد اعبده که ور سهوکه
 فجان مونداع قلسانک تنکریب تعالیٰ بیروغا غای یازوقلار
 رینکنی اولوغین و کجکیون یا علی یا علی کیم کیم تنکریب
 تعالیٰ بی انکسار ~~تعالیٰ~~ تانک اثما
 دین بورون و کون توغما سیدین بورون و کون بیما
 سیدین بورون تنکریب تعالیٰ اول قولغا عذاب قلمغا
 نجاما یازوق کوب بولپ یا علی کیم کیم ایثانما زین قلفا
 دین سونک اور بئندا اولتور سب کون کون توغینما
 تنکریب تعالیٰ اول قولغا چ و عمره و مبکله ثواب و ریم صد
 قه ثوابی بیو کای یا علی قوشلوق نمازینی قبلغیل

11a

ال لارینکل یه کوه پونکا قوشوا کو تور کول او یار ماغیل کیم
 معواج توتید افرشته لاریه موداغ کورده یاعلی قحان نماز
 وقتی بول تور جال پراغین قیلیب روان نماز قیلدیل کیم
 شیطان سنی اوزکا ایشکا مشغول قیلما یون و اگر خیر قلمق
 قانیلا سا نکل تور جال قلیقل کیم شیطان سنی افور ما یون
 یاعلی هر کیم یار جی توتبا وانکا ایشی بو یور پیا و یالی
 بر ما سا آتینکل خصمی قیامت کون آما و صدقنا
 تنکری تورور یاعلی جبر ایل علیه السلام منکا ایدی
 یا محمد اگر من آدمی بولسا ارمیم بیتی خصلت بر لامشغو
 ر بولغای ارمیم اول بئشه نمازی جماعت بیرو قیلغای
 ارمیم ابکینج عالم لاری بیر لاولتور غای ارمیم اوجو بی
 سوکالار سورغای دوم تور تونج مبلها نلارینکل جا
 زه سه اوزا نماز قلغای ارمیم بیئنج مسلمان لار
 غاشفت قلغای ارمیم التینج مسلمان لار ارمیم
 صلح قلغای ارمیم بیئنج او کپوز لارکا انعام قلغای

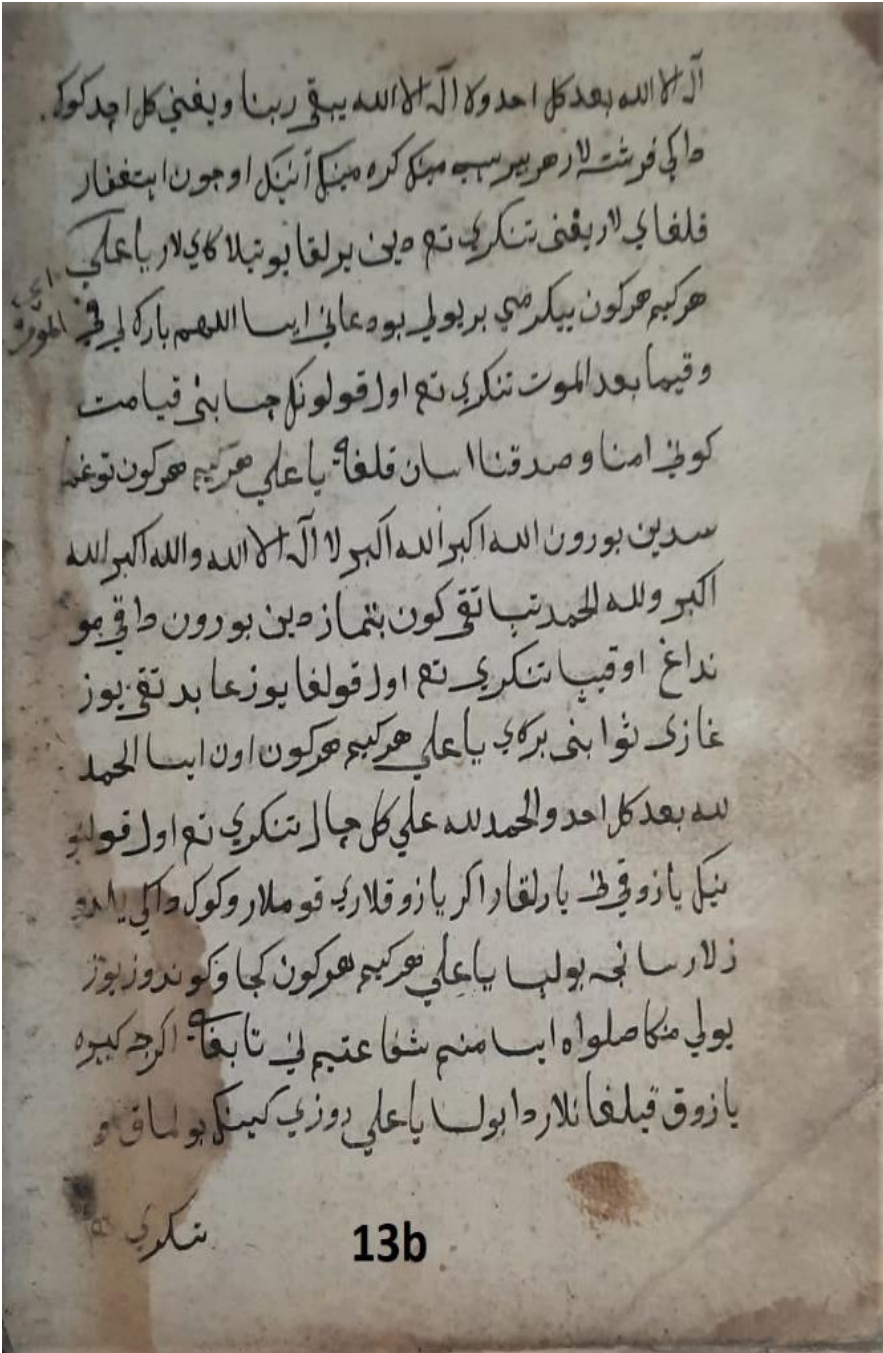
ارمیم

12b

قلدرب يلعلي اذبت كون غيب قيلغيل كيم تنكري تعالي تو
 برجمعه خانكرو صغيره يازو فلا رينيل ييرلغاغا كيم تنكري
 تعالي كودونك ايو نوقيلغا تو ترزو نكني حسنا تينولا
 غبر قيلغا يا عالي تنكري تعالي اول قولني سغار كيم سجده
 ا بود عالي اقباء دعا بود قردرب قد ظلمت نقيه فاغفر
 لي فانه لا يغفر الذنوب الا انت يا عالي جفيرا انجكولار تنكري
 نيك دو من در دوهيت لوق قلماق غيل كيم انلار معلوم
 نورو رزكوه بوماك انلار يكوكلار وافرشته لار تنكري نيك
 دو شمن آتا يورلار ربا انجكولار كا بسلام بر ماليك كيم
 انلار تنكري تعالي بولا اوروشغا انلار نيك نورور شالكه
 تنكري تعالي قران دايرلغار قوله تعالي فان لم تفعلوا
 ما ذنوا بحرب من من الله ورسوله الات يا عالي
 هر كيم رمضان آي دوزه نوتبا تو التي كون شو
 را اينداروزه نوتبا ايلابولغا ي كيم بيوييل تمام
 دوزه نوتميشه نيك يا عالي فيان كيم دعا قلها نك

12a

ار صبح با علی او کوز لاری بغلاما غیل کیم تجان پیر او کوز
 بغلاما عرشه تترار تنکری اینور با جبر ایل تموغ غیل
 کینک قبلغیل اور کتیه اورا کیم او کوز بغلاما تور با علی
 آدم او غیل بیل قنبدلا هیچ نه ارسا نیلدن تختیه راق
 یوق تور اکر بغلاما سغلاما ق پیرلا او جتما ق کبورد
 نبل بو شلوق پیرلا تموغ غاکر ار نسلینکی بغلاما غیل کیم
 نبل بو شلوق قبا نغا ایت که او خشار یا علی نبع کیم
 هر سرای دا اوج کون اور وچ توتبا اون او نچ اون نور
 نونچ اون بشیخ تنکری نه اور قولی قیامت کویف
 آما و صدقنا بوزینی او قیلغا نغی پیل روزه پینی
 نونغان لار نوابی پیر که با علی هر کیم هر کون ابا
 استغفر الله لی و لوالدی و الجمیع المؤمنین و المؤمنات
 ت و المصلین و المصلات الا حیا، منهم و الاموات تنکری
 تم بو بود غای و دستلاریم نیکه دیوانیندا بیجا کب لاریا
 علی هر کیم هر کوندا بوز یولی ابا الاله الا الله قبل کل اجد ولا

جاری ده بر ایون
 اینش بو طریق
 استغفر الله لی و لوالدی و الجمیع المؤمنین و المؤمنات
 ت و المصلین و المصلات الا حیا، منهم و الاموات تنکری
 تم بو بود غای و دستلاریم نیکه دیوانیندا بیجا کب لاریا
 علی هر کیم هر کوندا بوز یولی ابا الاله الا الله قبل کل اجد ولا

کیم وکب او بوماق کونکولنی اولدورور او نونسا بق کلتورور وکوب
 کولماک کونکولنی اولنورور وکش کور کسوز قیلورور وکوب
 یازوق قلمغا غیل کیم یازوق قلماق کونکولنی التورور
 واکونج وچسیرت ویدامت کلتورور یا عالی هر کیم سلما لارغا
 باجیوان لارغا لعنت قلبنا اول لعنت لعنت فیلقو حی غاقا
 یو اقا بنور یا عالی اگر حاجت تبلا سا نل کور کلولا یوز لولا اویا
 نلو کیشلار دین تبلا غیل کیم انلا رینیل کونکولار اریاق تورور چا
 حتیک تیزدو بولغا یا عالی کیم کیم دنیای خور توپ قیامت
 کوف انا و صدقنا صراط اوز انداغ کجکاید کیم پلشن بشتا
 رینل و تنکرید نه اندین راضی بولغا و هر کیم دنیای حرام
 بیولا کوب ایبت قیامت کوف انا و صدقنا و تنکریدت
 اندین بولغا یا عالی هر کیم هر مسلمانغا تویر و طعام بیر
 تنکرید تعالی اول قولغا مینل کز مینل حسات اشبل دیوانیدا
 بیتکاید و مینل کز مینل سب انیل دیوانیندا یو بورغای چیلک
 هر کیم تنکرید نه هر کاینکار راضی بولب شکر قلبه تنکرید نه قبا

مت

14b

تنگ کونو غاطاعت و عبادت از بولماق لبق تنگ کونو
 نیکل عضبی مین نور روزی جا قلی بولوب و تنگ کونو
 قاطاعت و عبادت کوب بولماق تنگ کونو نیکل خوشنود
 نوبی مین نور یا علی تولا نماز قلیغیا اگر هر قوی ساغا
 قدر پنجاب کیم تولا نماز قلیغیا نیکل کوندوز یوزی
 نوری بولور و ایله دکت نماز تولا قلیماق لبق فاضلی راق نور
 نیکل دکت کوندوز قلیماق مین یا علی هر کیم هر کون توبه قلیغیا
 و استغفار کوب قلیغیا کیم مین هر کون بتمشه کز توب
 قلور مین و هر کیم استغفار کوب ایپ اول استغفار نیکل
 بر لا قو غ اراسیندا قلیغان بولماق یا علی هر کیم تنگ کونو
 نیکل بیری ن نعمتیکا شکر قلیماق و اگر انکا قلیغیا لبق مصیبت
 قلیماق و اگر اندین یمان لبق کلسا ترجال توبه قلیماق و
 استغفار قلیماق تنگ کونو آیزیر قلیغیا او جهماج نیکل
 قابو غیندین نیلا سا او جهماج فاکیر کای یا علی کوب
 اوبو ماغیلی و کوب کولما کیله و کوب یازوق قلیماغیا

14a

Transkripsiyon İşaretleri

آ: ā, a	ر: r	ف: f, v
ا: ā, a, e	ز: z	ق: k
ب: b, p	س: s	ك: k, g
ت: t	ش: ş	نگ: ng
ث: s	ص: ş	ل: l
ج: c, ç, ħ	ض: ž	م: m
ح: ħ	ط: t	ن: n
خ: ħ	ظ: z	ه: h
د: d.	ع: c	و: v, ū, u, ü
ذ: d	غ: ğ	ي: y, i, ı, ê

Kısaltmalar

//: Fonem parantezi	C.: Cilt	S.: Sayı
-: Gramerde fiil işareti	°A: Aleyhi'-selam	vb.: Ve benzeri
? : Sorunlu sözcük işareti (dizin bölümünde)	H.: Hicri takvim	vd.: Ve diğerleri
+ : Gramerde isim işareti	HZ. Hazret	Yay.: Yayınları
> : Bu şekle gider	S.: Sallallahu Aleyhi ve Sellem	
Bk.: Bakınız	s.: Sayfa	

Kaynaklar

- Aslantürk, A. Hümeýra (2006). 'NESEFÎ, Necmeddin', İslam Ansiklopedisi, 32. Cilt, s. 571-573, İstanbul.
- Ata, Aysu (1997). Nâşirü'd-dîn bin Burhânü'd-din Rabğüz'î Kıyasü'l-Enbiyâ (Peygamberler Kıssaları) II Dizin, TDK yay., Ankara.
- Ata, Aysu (2014). Çağatay Türkçesinin İlk Devresi Harezmi-Altın Ordu Türkçesi, Ankara Üniversitesi yay., Ankara.
- Boeschoten, Hendrik (2022). A Dictionary of Early Middle Turkic, (Vol. 169). Brill.
- Boltabayev, Saidbek (2021). 'Harezmi Türkçesiyle Yazılmış Yeni Bir Eser: Tenzilü's-Sâlihîn', IX. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bilge Tonyukuk Anısına, C.1, s. 507-515, TDK yay., Ankara.
- Borovkov, A. K. (2002). Orta Asya'da Bulunmuş Kur'an Tefsirinin Söz Varlığı (XII. – XIII. Yüzyıllar), Çev. Halil İbrahim Usta, Ebülfez Amanolu, TDK yay., Ankara.
- Caferoğlu, Ahmet (1993). Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü, Enderun Kitabevi, İstanbul.
- Clauson, Sır Gerard (1972). An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish, Oxford: At the Clarendon Press.

- Eckmann, Janos (1988). 'İslamî Orta Asya Türk Edebi Dilinin Özellikleri', Türk Dünyası Araştırmaları, 2, 1-9.
- Eckmann, Janos (2003). Harezmi, Kıpçak ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar, yayıma hazırlayan: O. F. Sertkaya, TDK yay., Ankara.
- Ercilasun, Ahmet B. - Akkoyunlu Ziyat (2015). Kâşgarlı Mahmud Dîvânı Lugati't-Türk, TDK yay., Ankara.
- Ercilasun, Ahmet B. (2011). Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi, Akçağ yayımları, Ankara.
- Ercilasun, Ahmet B. (2019). 'Arap harfli Türkçe Tarihî Metinlerde Zaman ve Yer Tespiti - Metinler Nasıl Okunmalı?', Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi, 12 (2), 1-9.
- Hacıeminoğlu, Necmettin (1997). Harezmi Türkçesi ve Grameri, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Kurtulmuş, Fatih (2020). Tansukname-İ İlhânî (Giriş -Metin -Notlar -Sözlük), Basılmamış Doktora Tezi, Ardahan.
- Muhammed, Ragıp (2021). Memlûk Türkçesinde Ekler ve İşlevleri, TDK yay., Ankara.
- Onur, Samet (2023). Harezmi Türkçesi Fal Kitabı: Yıldızname - Divname - Kur'an Falı - Kura Falı - Tılsımlar, Akçağ yay., Ankara.
- Şahin, F. Yelda (2017). "'Üç Noktalı Fe" Harfinin Ses Karşılığı Oğuzların /w/ Karahanlıların /v/ Ünsüzü Kullanımı', Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, C. 65, S. 2, 351-413.
- Toparlı, Recep (1992). İrşâdü'l-Mülûk ve's-Selâfin, TDK yay., Ankara.
- Toparlı Recep - Vural, Hanifi - Karaatlı, Recep (2014). Kıpçak Türkçesi Sözlüğü, TDK yay., Ankara.
- Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü (1993). C. IV, TDK yay., Ankara.
- Ünlü Suat (2013). Çağatay Türkçesi Sözlüğü, Eğitim yayınevi, Konya.
- Ünlü Suat (2012). Harezmi-Altınordu Türkçesi Sözlüğü, Eğitim Yayınevi, Konya.
- Yüce, Nuri (1993). Ebu'l-Kâsım Cârullâh Mahmûd bin cOmar bin Muḥammed bin Aḥmed Ez-Zamaḥşarî El- Ḥvârizmî Mukaddimetü'l-Edeb Ḥavârizm Türkçesi ile Tercümeli Şuḡter Nüshası, Giriş, Dil Özellikleri, Metin, İndeks, TDK yay., 1993.
- <https://ar.lib.eshia.ir/>

Extended Abstract

Religious texts make up a part of the Turkic texts in Arabic letters. Some of these works, which deal with various subjects and were prepared to teach the Turks the sharia regarding the Islamic religion, have been translated from Arabic or Persian. In the past months, we have received a manuscript whose name, author, copyist and date of copying are unknown. The manuscript is in the private collection of Tunjay SAKALLIOGLU, a researcher from Kastamonu-Türkiye, and consists of several texts related to each other in terms of their subjects. It has come to our attention that the last part of the manuscript was written earlier. As a result of our research, it was estimated that this part had been written in Khwarezmian Turkic. This part consists of the hadiths conveyed by the Prophet Muhammad to Caliph Ali. This manuscript contains 98 hadiths starting with the phrase 'يا علي', which is in the form of advice the Prophet

gave to Muslims through Ali. Almost all of the hadiths mentioned in the text were found in Arabic in the electronic book titled “*Wasiyyetu'n-Nebî li-‘Alî bin Ebî Tâlib*”, which is available on the internet address “<https://ar.lib.eshia.ir/>”. It can be said that this book is the Turkic translation of *Wasiyyetu'n-Nebî li-‘Alî bin Ebî Tâlib*. This study aims to introduce the work to the Turkologist and add a new work to the list of books in Khwarezmian Turkic. The study consists of three main parts: features of the book, text and index, in addition to the introduction and conclusion. In the features section of the book, the main language features identified are examined after the description of writing. In the text section, the work was transcribed and then an indexed dictionary of the work is provided. A facsimile of the manuscript is added at the end of the study.

The description of the manuscript in question is as follows; The first two texts of the six-text collection in question are in Arabic; the first is a verse text, and the second is a book called ‘جواهر الاسلام’. The third text of the collection is ‘رسالة قاضي زاده افندي’ and the fourth text is ‘درستان اعتقاد اهل سنت’. These two texts were written in Ottoman Turkic. Since the first and last pages of the fifth and sixth texts are missing, information such as the names of the works, their authors, copyists and copying dates are not available. Although the writing styles of these two texts (the fifth and sixth) are similar, the fifth text is entirely short vowels (fatha, damma, kasra etc.), while the sixth text is generally without short vowels. They are also different from each other in terms of language features. The sixth text, which is the subject of our study, consists of fourteen leaves and each leaf of the text is 19x14.5 cm in size. Each leaf consists of two pages, front and back, and each page has 15 lines. The text is written in the Naskh style. Although the work is generally readable, it contains some fadings and misspelled words. However, there are also some disconnected sentences and parts thought to have been deleted by the author or the copyist on some pages of the work, although a few. In this work, the first and last pages of which are missing, there are 98 hadiths of advice starting with the phrase “Yâ ‘Alî”; the verses in the advice are given in Arabic. In this work, which we think was translated from Arabic to Turkish, sentences such as “ëki rak‘at namâz tünle kılmaklık fâzılrağ turur miñg rak‘at kündüz kılmadın”, “ma‘nisi andağ tèmek bolur kim ay bâr hüdävendâ bereketlig menim ummetimge şenbelerni, pencşenbelerni.” which do not conform to the syntax of Turkic were encountered. The pages of the work are unnumbered; although there are corrections in the margins.

Some language features of the manuscript; the sound event $k > h$, as in the works of the Karakhanid Period, has been seen in the words *yahşı* يخشى ‘good’, *ohşar-r* اوخشار ‘to resemble’. It has been determined that there are examples with both q [adri-l-sa اذريلسا ‘to leave’, *edgü* اذكو ‘good’] and y [uyu-mak اويوماق ‘to sleep’, *toy-gandin* تويغاندن ‘to be full’, *ayak* اياق ‘foot’]. It has been determined that the same word has forms with $/d/$ and $/y/$ [kadgu-larîngni قاذغولارينگني ‘anxiety’ ~ *kağgu*]. However, there are also examples with $/z/$ [yazak يازاق ‘pedestrian’] and it has been determined that the same word has forms with $/z/$ and $/y/$ [koy-ar قويار ‘to put’ ~ *koz-up* قوزوب]. Although the $/g/$ sound within the word is preserved, it has become $/v/$ in some words: [kiwürür كيفورور]. In Chagatai Turkic works, the verb *ıda bër-* merges and turns into *yiber-*. It has been determined that the verb appears in the text as *ıda bër-*: [ıda bër-medi ايذا بىرمادي ‘to send’] etc.